

P. 1399.

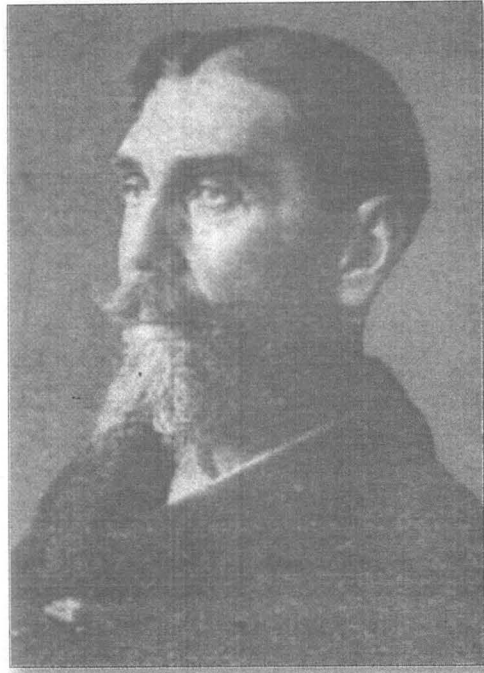

Biblioteca Bucureștilor

12
Decembrie
2012

BIBLIOTECA METROPOLITANĂ BUCUREȘTI • ASOCIAȚIA BIBLIOTECARILOR ȘI DOCUMENTARIȘTILOR DIN ROMÂNIA • DIRECTOR: FLORIN ROTARU

ION MINCU

1852 – 1912

160 de ani de la moarte

Arhitectura neobrâncovenească s-a concretizat în România, în contextul istorismului european de la sfârșitul secolului al 19-lea, și a continuat până către cel de-al doilea război mondial. Reprezentant de seamă al acestei mișcări, Ion Mincu a receptat formele stilului brâncovenesc, pe care l-a folosit în opera sa. Stilul neobrâncovenesc reprezintă un amestec de elemente răsăritene bizantine (de exemplu, arcada scurtă, coloanele mici și groase etc.) și motive arhitecturale și etnografice țărănești locale, precum și de anumite modele de artă otomană, la care se adaugă și teme de renaștere italiană târzie, preluate din arhitectura palatelor construite pentru domnitorul Constantin Brâncoveanu (1688-1714) de către arhitecți italieni, într-o manieră care a împrumutat mult din vtile de Renaștere târzie, din nordul Italiei. Arhitectul Ion Mincu este considerat, începând din 1866, inițiatorul acestei mișcări arhitecturale.

SUMAR / CONTENTS

RĂSFOIRI / EXCERPTS

Marcel OLINESCU – Soartea omului / *Man's fate* / 2

BUCUREȘTII DE ALTĂDATĂ / THE BYGONE BUCHAREST

Pe urmele lui Caragiale... / *On Caragiale's footsteps...* / 3

G. GRAUR – Cu tramvaiul, pe Strada Carol / *On the tram, in Carol street* / 6

Patricia SOROCEAN – La Chișinău, pe Strada.... București / *In Kishinev, on Bucharest street* / 8

AUTOGRAFE CONTEMPORANE / CONTEMPORANEOUS AUTOGRAPHS

Petre CRĂCIUN și virtuțile literaturii pentru copii / *Petre Crăciun and the virtues of the children's literature* / 10

Daniela ZECA-BUZURA – În actualitate, literatura polițistă / *Latest trend, police stories* / 11

Petre CRĂCIUN – Floarea înțelepciunii și iarba puterii (poveste) / *The wisdom flower and the power grass (story)* / 12

ORIZONTURI / HORIZONS

Iulian BOLDEA – Filosofie și destin: Alexandru SURDU / *Philosophy and destiny: Alexandru Surdu* / 15

Marius DOBRE – Câteva impresii de călătorie. La Paris, după Cioran / *A few travel impressions. In Paris, looking for Cioran* / 18

Isabela VASILIU-SCRABA – La centenarul nașterii lui Horia Stamatu / *Upon the centenary of Horia Stamatu's birth* / 20

Un dialog inedit între Horia Stamatu și Constantin Noica / *An original dialog between Horia Stamatu and Constantin Noica* / 21

Un Muzeu-școală, la Chișinău / *A school-museum in Kishinev* / 22

Sergiu PANĂ, Elena GUMENE – Servicii muzeale pentru copii și tineret / *Museum services for children and youth* / 23

DACOROMANICA. Biblioteca Digitală a României. Noutăți, decembrie 2012 / *DACOROMANICA. The Digital Library of Romania. News, December 2012* / 25

MERIDIAN BIBLIOTECONOMIC / LIBRARIANSHIP MERIDIAN

Ion CONSTANTIN – Demersuri întreprinse de Pantelimon Halippa în perioada regimului comunist, pentru cauza Basarabiei (II) / *Pantelimon Halippa's undertakings during the Communist times for Bessarabia's cause (II)* / 26

Isabela VASILIU-SCRABA – Despre acuratețe, în editarea clasicii / *On accuracy, in publishing the classics* / 30

Gaudeamus, ediția 2012 / *Gaudeamus, 2012 edition* / 31

Liviu PAPADIMA – Cât și ce mai citește românul? / *How much and what the Romanians read?* / 31

CRONICA EDIȚIILOR / EDITIONS CHRONICLE

Alexandru BRICIU – O fotografie veche de 14 ani / *A 14 years old photo* / 32

Marian NENCESCU – Ultima saună, sau locul pe unde iese sufletul / *The last sauna or the place where the soul escapes* / 33

AM PRIMIT, VĂ SEMNALĂM / WE RECEIVED, WE INFORM YOU

Ion HOREA și rondelurile care ard / *Ion Horea and the burning rondels* / 34

George TEI – Reverențe la Regină / *George Tei – Reverences to the Queen* / 35

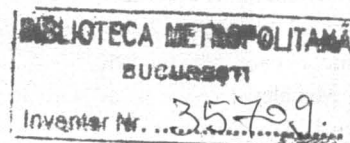
CATALOG / CATALOGUE

Cărți noi primite la redacție / *Latest books received by our editor* / 36

OBICEIURI ZILNICE, SĂRBĂTORI PERENE / DAILY CUSTOMS, EVERLASTING FESTIVALS

Petre DAN-STRĂULEȘTI – Momente din istoria neamului - evoluția ideii de parlamentarism (II) / *Moments in the nation's history - the evolution of the idea of parliamentarianism (II)* / 38

CALENDAR CULTURAL / CULTURAL CALENDAR – Decembrie 2012 / December 2012 / 39

RĂSFOIRI

„Soartea” omului

Marcel OLINESCU (1896-1992)
pictor, etnograf

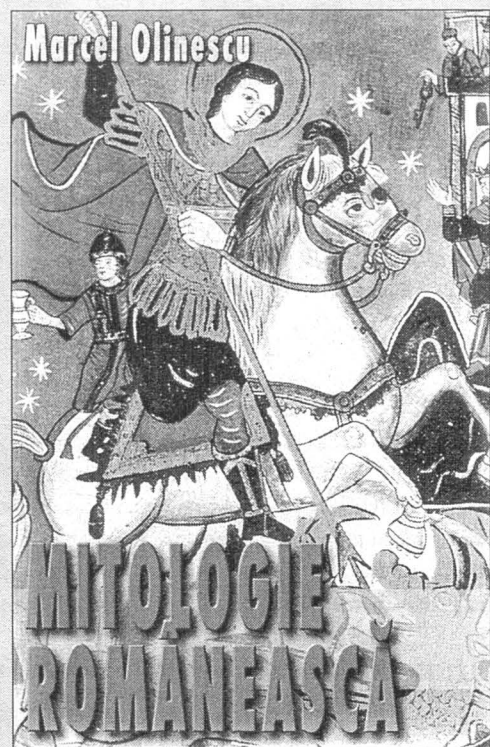
Personalitate complexă și originală a lumii artistice românești, Marcel Olinescu s-a născut la Dorohoi, județul Botoșani, în 17 septembrie 1896. În perioada 1903-1923 urmează cursurile elementare și liceale la Dorohoi, Pomârla și Botoșani, studiază la Școala de Arte Frumoase din Iași, apoi continuă studiile la București avându-l ca profesor pe sculptorul Dimitrie Paciurea. În anul 1923, obține un post de profesor de caligrafie și desen la Liceul Avram Iancu din Brad, unde va rămâne trei ani, realizând cele zece gravuri din „Suita aurului”, portretele revoluționarilor pașoptiști - Iancu, Balint, Buteanu. În anul 1927 se stabilește la Arad ca profesor de desen la Școala Superioară Comercială de Băieți. Aici, pe lângă activitatea didactică și artistică, este redactor la ziarul „Știrea” (1933-1937) și pune bazele societății artistice „Ateneul Popular Arădean”, care ia ființă la 16 septembrie 1931.

Împreună cu un colectiv de redacție editează **Revista literară și culturală - Hotarul**, în 24 de pagini, al cărei prim număr apare în mai, 1933. La scurt timp, în octombrie 1934, editează și revista **Duh**, revistă de artă, critică literară și filozofie.

Face parte din echipele de cercetare sociologică organizate de Dimitrie Gusti în satele Cuveșdia și Sâmbăteni, iar în anul 1936 pune bazele grupării literar-artistice „Pro Arte”.

De menționat este faptul că la Arad avea să se nască ideea alcătuirii unui *manual de mitologie românească* și astfel în 1944, la editura Casa Școalelor din București, cu ilustrații gravate în lemn de către autorul ei, apărea „Mitologia românească”, tulburând spiritele contemporanilor săi.

În 1937 este numit profesor la Școala Normală din București, avându-i ca elevi pe viitorii muzeografi și istorici Nae Antonescu și Răzvan Theodorescu, și îi cunoaște pe Ion Th. Ilea, Valentin Streinu. Este distins cu **Premiul Lecomte de Noy** în anul 1921 și cu Marele premiu de grafică la Concursul de pictură și grafică Voronețiana, în 1977, la Suceava. A murit în București, la 9 februarie 1992.

Românii cred că omul nu e stăpân pe cărările lui, ci îndeplinește pe acest pământ voința lui Dumnezeu. Această voință este scrisă într-o carte anume, în care fiecare om își are scrisa lui. Toată viața, de la naștere până la moarte, așa cum i-au urșit-o ursitoarele, i-e scrisă omului de mai înainte și el nu se poate abate cu nimic de la "ce i-a fost scris".

Cartea aceasta, în care sunt scrise toate viețile oamenilor, se găsește într-o chilie de piatră la izvorul Iordanului. În chilie aceasta este o masă săpată în piatră, acoperită cu un covor frumos, iar pe dânsa stă cartea. În chilie nu se poate băga nimeni, că nu pot intra decât cei care n-au corp, ci sunt numai duhuri curate.

Oamenii, însă, sunt tare curioși să cunoască mai dinainte ce o să li se întâmple și de aceea caută prin toate mijloacele să își afle scrisa. Sunt multe vrăjitoare, care pretind că pot descifra de departe scrisul oamenilor. Soartea se poate afla în bobi, în ulcică, în palme, în cafea, în ghioc etc.

Mai ales flăcăii și fetele sunt tare dornici să-și cunoască ursitul, ori "data" lor. De aceea fac felurite vrăji, ca să-și cunoască, cu un ceas mai devreme, pe aceea sau pe acela care îi e sortit să-i fie soț de viață. Cele mai multe vrăji se fac în noaptea Anului Nou. Dăm unele din ele.

În preseara Anului Nou, fetele, cu ochii legați, numără parii din gardul ocolului, iar la al noulea se opresc și-l leagă cu un fir de lână roșie, ca a doua zi să-l cunoască. Dacă parul cel legat este cu coajă pe el, atunci bărbatul ei va fi avut, iar dacă e cojit, atunci bărbatul va fi sărac. Tot așa, dacă parul este drept, bărbatul va fi

tânăr și voinic, dacă parul e noduros sau încovoiat – și bărbatul va fi bătrân, slab și strâmb.

Alta: O femeie mai bătrână ia nouă farfurii și le pune cu fundul în sus și sub ele se pun nouă obiecte. Acei ce ridică farfuriile nu stau în casă, în timpul când femeia pune obiectele sub farfurie. Aceste obiecte sunt: pâine, sare, cărbune, pieptăn, oglindă, un ban, inel, lână și un păhăruț. Apoi vin cei de afară și, pe rând, ridică farfuriile. Ce vor găsi sub farfurie, le arată ursita. Dacă găsește leul, atunci ursitul va fi bogat, dacă găsește cărbunele, va fi negru la față, inelul arată un ursit și bogat și frumos, sarea unul sărac, paharul [-unul] bețiv, pieptănul [-unul] certăreț, lâna [-unul] flocoș, pâinea un om bun, oglinda [- un om] frumos și cochet. Asta se repetă de trei ori.

Dacă fetele vor să știe când se vor mărita, atunci se duc tot în noaptea Anului Nou în grajd și împing cu piciorul vaca culcată zicând: "în așa an". Dacă [vaca] se scoală imediat, atunci fata se mărită în anul acela. Dacă [vaca] nu se scoală, atunci o împinge din nou, zicând: la anul, ori peste doi ani, până se scoală vaca.

Tot în seara de Anul Nou, fetele mari pun pe o vatră arsă două fire de porc ursite, unul cu numele fetei și altul cu al tânărului pe care dorește fata să-l aibă ca soț. Dacă firele de păr, arzând, se împreună, atunci fata va lua în căsătorie pe acel tânăr, altfel nu.

Din volumul: *Mitologie românească*.
Ediția a III-a, Editura Saeculum Vizual, 2010

BUCUREȘTII DE ALTĂDATĂ

Pe urmele lui Caragiale...

La finalul lunii noiembrie, la Tîrgul de Carte Gaudeamus a fost lansată cartea “Prin Bucureștii lui Caragiale”, de Dan Roșca, apărută la Editura Ars Docendi. Autorul abordează în special istoria bucureșteană din ultimele decenii ale secolului 19 și primii ani ai secolului 20. Este o perioadă cu care generația actuală nu este familiarizată, sedusă fiind de clișeele tip “Micul Paris”, care promovează mai degrabă orașul interbelic, la modul naiv și idilic.

Dan Roșca

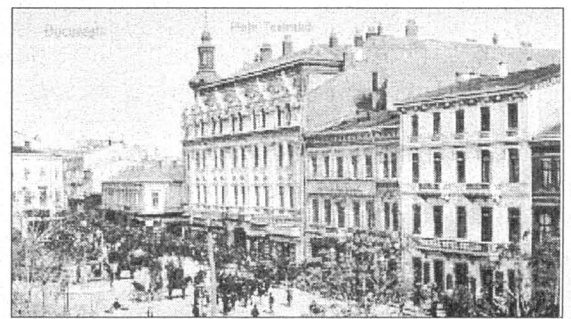
Prin Bucureștii
lui Caragiale

Fostul Pod al Mogoșoaiei (Calea Victoriei), cunoaște o moder-nizare fără precedent în jurul lui 1900: au apărut Palatul Poștelor (actual Muzeu Național de Istorie,) și Casa de Depuneri (Fosta clădire a CEC-ului)

Caragiale a trăit în București o bună perioadă. Aici a lucrat, aici s-a întâlnit cu alte personalități ale vremii, aici a suferit, aici s-a bucurat. A încercat să fie afacerist și patron, a avut dispute, a asistat la dezvoltarea fără precedent a Capitalei. Dan Roșca face, așadar, un lucru extraordinar: poposește prin aceleași locuri pe unde a trecut scriitorul și explică ce s-a întâmplat cu ele de-a lungul timpului.

Teatrul Național de pe Calea Victoriei la 1900 – actual amplasament al Hotelului Novotel. O clădire de importanță istorică majoră pentru București, deoarece în jurul ei s-a creat primul pol de socializare – în sensul modern – al Capitalei

Piața Teatrului în 1908, privind spre nord. Recunoaștem cupola Hotelului Continental. Cele două case lipite de el, foste hoteluri, există și astăzi, dar sunt de nerecunoscut. Traversând intersecția cu str. Câmpineanu, pe dreapta avem Casa Vanic (actual amplasament al blocului cu Emporio Armani la parter – blocul Dragomir Niculescu) și, vis-a-vis, Casa Fialkowski (pe locul ei este blocul cu B1 TV la parter – blocul Adriatică).

Aflăm că, înainte de 1900, Piața Teatrului era nucleul *high-life*-ului bucureștean. Aici se găseau Teatrul cel Mare, cafenele și hoteluri care de care mai atrăgătoare.

Piața Teatrului în 1915, privind spre sud pe Calea Victoriei. În stînga, clădirea cu cupolă aparținea sediului publicației “L’Independance Roumaine”, celebră în epocă. În dreapta, verdeata marchează Grădina Otetelesanu (amplasament al Palatului Telefoanelor actual).

Intersecția aglomerată și sufocantă de astăzi, între Calea Victoriei și str. Ion Câmpineanu, era plină de viață și culoare, acum mai bine de un secol! Cafeneaua Fialkowski, Casa Vanic, Hotelul Continental sau terasa Oteteleşanu sunt repere esențiale pentru a înțelege atmosfera din acei ani. Dintre toate, doar hotelul Continental mai există.

Str. Campineanu coborând din Piața Teatrului, iunie 1937. Berăria Gambrinus (cea originală), gata de demolare. Imobilul construit pe locul ei există și azi. Foto: Victor Potra

Povestea cu Beraria Gambrinus, localizată aici, este definitiv clarificată cu această ocazie. Multe din personajele operelor lui Caragiale rătăcesc aproape obsesiv prin Piața Teatrului. Mergeți și convingeți-vă. Mai mult, coborând pe strada Câmpineanu spre ceea ce e azi Sala Palatului, aflăm că pe locul blocurilor anoste erau cafenele și grădini de vară sau săli de proiecții (cinematografe). Incredibil cât s-au schimbat aceste locuri! Sistematizarea de după primul Război Mondial, bombardamentele din al doilea și reconstrucția socialistă și-au pus definitiv amprenta.

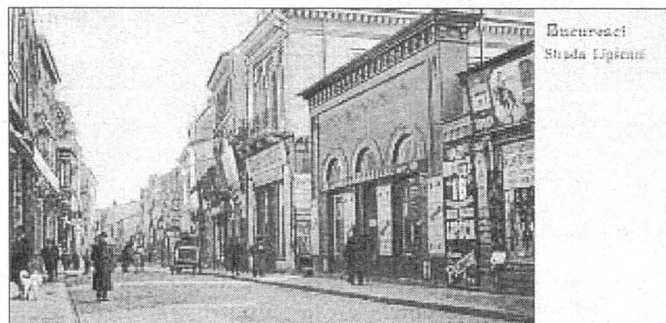

Piața Sărindar la 1907. Recunoaștem Hotelul Bulevard, de pe b-dul Elisabeta. Mănăstirea fusese în dreapta.

Calea Victoriei la Casa Cașa, în jurul anului 1900, direcția Piața Teatrului. Casei Capșa nu îi fusese adăugată încă cupola.

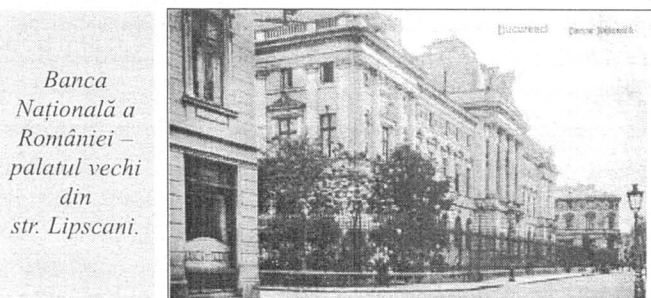
Dan Roșca merge mai departe în jos pe Calea Victoriei, trece pe la Teatrul Odeon și Casa Capșa, menționează dispărută Mănăstire Sarindar (amplasamentul Cercului Militar)...

Strada Lipșcani, în 1902.

Podul Mogoșoaiei (Calea Victoriei) la 1869, mergând spre Hanul și Sala Bossel (clădirea cu ferestre țuguiate din plan îndepărtat) – aproximativ amplasamentul Teatrului Odeon, de azi – și, mai departe, spre Piața Sărindar (actuala Piața Tricolorului).

Banca Națională a României – palatul vechi din str. Lipșcani.

Mănăstirea Sărindar, demolată pentru a face loc Cercului Militar. Practic, altarul mănăstirii se găsea înspre Calea Victoriei (orientat spre est).

Strada Lipșcani, la 1900, privind din intersecția cu str. Smârdan, spre Calea Victoriei. În stânga, Palatul Băncii Generale Române (actual sediu BCR și CEC). În dreapta, Banca Națională.

...și se oprește în zona Centrului Istoric, unde aflăm ce era pe locul Băncii Naționale de pe strada Lipscani, apoi ajungem pe la restaurantul Caru' cu Bere. Da, Caragiale a trecut și prin Centrul Vechi, uneori însoțit de poetul Mihai Eminescu. Totuși, localul său favorit era pe strada Covaci, într-o clădire care există și azi!

Intersecție celebra din centrul vechi: Șelari-Franceză-Smârdan, spre finalul secolului 19. În dreapta, Hanul Roșu, existent și azi, dar de nerecunoscut.

Din Șelari în Gabroveni și înapoi la BNR, pașii lui Caragiale se regăsesc în acest perimetru atât de în vogă astăzi.

Calea Victoriei, anii '30, mergând spre Piața Palatului Regal (Piața Revoluției). În stânga, Pasajul Roman (plan apropiat) și Hanul Kretzulescu (plan îndepărtat). Actual amplasament al Magazinului Muzica.

Mergând înspre nord, tot pe Calea Victoriei, pașii ni se îndreaptă spre Palatul Regal (Muzeul de Artă), oprindu-se în dreptul Magazinului Muzica, și al blocului cu Librăria Humanitas, pe amplasamentul cărora în epoca dramaturgului erau Pasajul Român – echivalentul unei “clădiri de birouri” plină de oameni ocupați – și Hanul Kretzulescu, ce masca biserica omonimă, astăzi vizibilă din stradă.

Calea Victoriei, în 1903, intrând în Piața Palatului Regal. În dreapta, celebrul Hotel Metropol. Celebru atunci, desigur.

Calea Victoriei în 1908, privind spre Piața Teatrului. În stânga, Hotelul Metropol. Actual amplasament al scuarului din fața Ministerului de Interne. În dreapta, Palatul Regal vechi (fostul Palat Domnesc – Casa Golescu, înlocuit după 1927 de noul Palat Regal, existent și azi – Muzeul Național de Artă).

Calea Victoriei la Piața Palatului Regal în 1905 – cvartal de case disparut în 1939. În stânga – Calea Victoriei mergând spre nord. În dreapta – segmentul curbat, ulterior corectat, din str. Clementei, actuala C. A. Rosetti. În plan îndepărtat dreapta, cupola Ateneului.

Mai departe, descoperim împrejurimile Ateneului Român cu surprindere, întrucât arătau cu totul altfel atunci. Hotelul Metropol sau Casa Lahovary din strada Clementei sunt clădiri șterse demult de pe hartă și din mentalul colectiv bucureștean.

Piața Victoriei în 1914 – Palatul Societății Funcționarilor Publici. O clădire superbă, dispărută la bombardamentele din 1944.

Urcând spre nord, se trece de Piața Amzei și ajunge la intersecția Căii Victoriei cu Calea Griviței, unde pe locul sediului Ministerului Economiei aflăm că era Liceul Sf. Gheorghe, unde a predat Caragiale o perioadă. O oprire la Academia Română, apoi la Piața Victoriei, unde Caragiale a petrecut mult timp la taclale cu Alexandru Vlașuță, în apartamentul acestuia din Palatul Funcționarilor Publici, bombardat în 1944, actualmente amplasamentul blocului optzecist masiv cu Comitetul Olimpic Român.

Bulevardul Academiei (Elisabeta) în 1906. În stânga, zona statuilor – Piața Universității, amplasamentul actualului parcări subterane. Se văd statuile lui Heliade-Rădulescu și Mihai Viteazu, singurele existente la acea dată. În dreapta, Universitatea – corpul vechi (central), bombardat în 1944 și refăcut la începutul anilor '70.

Când Mam' Mare, Mamița și Tanti Mița vin cu "marinelul" Goe la București, aceștia coborau la Gara de Nord, se suiau în trăsură și cer birjarului să îi ducă "la Bulivar". "Bulivarul" este de fapt actualul Bulevard Elisabeta – primul trasat în Capitală, întâi prin fața Universității bucureștene, sub titulatura de "B-dul Academiei", apoi prelungit până la Cișmigiu, în vale, sub denumirea actuală.

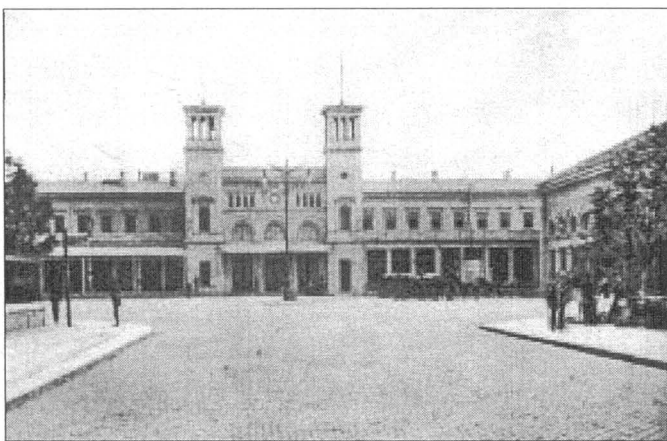

Bulevardul Elisabeta în 1906. În stânga, Eforia Spitalelor Civile, actual sediu al Primăriei Sectorului 5. În dreapta (plan apropiat), Cinema Trianon, primul cinematograf de pe bulevard, actualul Cinema București, în paragină. În plan îndepărtat, la intersecția cu str. Brezoianu, se vede cupola clădirii "Voința Națională", ulterior Hotel Astoria și primul sediu al fostei Academii Comerciale.

Toată lumea bună se plimba pe acest bulevard cu iz vestic, aflat la pol opus de străzile înguste, întortocheate și mizere din "orașul vechi", cu iz oriental. Normal, cele trei "doamne" însoțite de Goe, veniți din provincie, vroiau să vadă cum este. Mi se pare incredibil cum niciun profesor de limba și literatura română nu a fost în stare să explice aceste repere pe care Caragiale le dă în opera lui.

Ne vom opri cu dezvăluirea opririlor din călătoria lui Dan Roșca pe urmele lui Caragiale. În carte se prezintă și alte locuri bucureștene, dar și din țară, pe unde a mai fost Caragiale.

Cel mai important la această carte este faptul că îl aduce pe dramaturgul suprem în postura de om obișnuit, cu bune și rele – un om genial, dar adesea incomod. "Prin Bucureștii lui Caragiale" nu este o carte de comentarii elogioase ci este o incursiune în societatea bucureșteană din timpul domniei lui Carol I, este o punte de legătură cu o generație dispărută cu care noi, oamenii mileniului III, am pierdut orice conexiune. (*Redacția B.B.*)

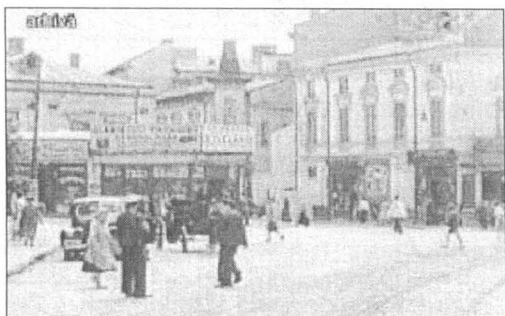

Gara de Nord, fosta Gara Targoviștei, cu aspectul de dinainte de refacerea drastică și extinderea din anii '30.

Cu tramvaiul, pe Strada Carol

G. GRAUR
colecționar

O fotografie de epocă, publicată pe site-ul Tramclub, mi-a atras atenția, datorită faptului că nu fusese localizată. Am demarat cercetările pe cont propriu, iar rezultatul lor este consemnat în acest articol.

Strada Carol, la intersecția cu Bulevardul Regina Maria

La început părea să semene cu piața Roma, în dreptul bisericii Sfântu Gheorghe, dar în urma verificărilor minuțioase s-a dovedit că nu provenea de acolo. Am luat drept reper clădirea albă cu etaj din dreapta și am început să caut prin toate pozele de epocă una care să-i semene. Au fost luate în discuție: casa de pe colțul străzilor Șepcari și Covaci, de lângă Cafeneaua Veche (rezultat negativ), apoi o casă de pe Calea Victoriei care s-a aflat pe locul fostei Bănci a Națiunii, actualmente scuarul din fața fostului Comitet Central (nu s-a confirmat).

Tocmai când credeam că am pierdut partida, am avut o inspirație, ca să zic așa, de a mă uita prin publicația "Povestea trecătorilor din București", lansată la Târgul de Carte Gaudeamus din 2011. O mare surpriză am avut: clădirea albă apărea într-una din imagini! Nu era precizat locul, dar se puteau citi tâblițele indicatoare ale străzilor de atunci:

Strada Carol, la colțul cu strada Bazaca

Imobilul de pe colț, numit "La vulturul de mare cu peștele în gheare", celebru la vremea respectivă, era proprietatea lui Theodor Atanasiu, un renumit om de afaceri. Acesta reușise să cumpere mai multe case de pe latura dreaptă a străzii Bazaca, precum și de pe strada Carol, unde își deschisese prăvălii.

Se mai observă, de asemenea, o casă de o formă specială, construită probabil în stil baroc și având un turnuleț proeminent. Acesta a fost elementul care mi-a atras atenția, iar în final a dus la dezlegarea enigmei. Casa era localizată pe strada Israelită (o ramură din fosta stradă Spaniolă, cunoscută mai ales sub numele de Banu Mărăcine) și a rezistat până prin anul 1975, când a fost demolată zona în vederea construirii magazinului universal "Unirea" (primul de acest fel din România).

În revista de care aminteam este prezentat și celălalt colț al intersecției dintre strada Carol și Calea Moșilor (aceasta din urmă fiind o prelungire a străzii Bazaca):

Strada Carol, la colțul cu Calea Moșilor

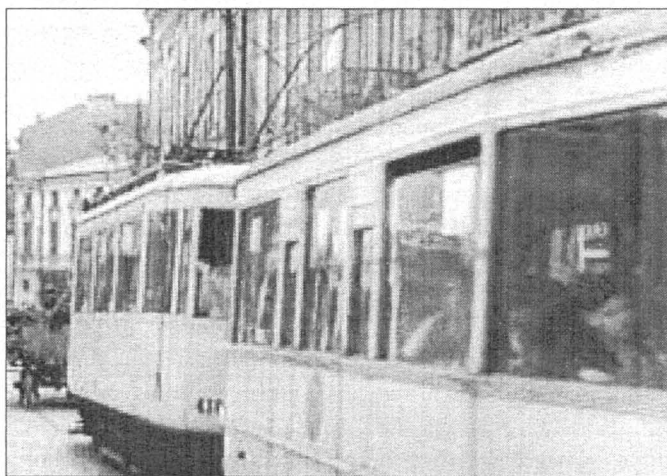
Magazinul de pe colț se numea "La ursu alb" și era proprietatea unui anume Bogdănescu. Aici se vindeau produse de sticlărie, fierărie, lumânări, coloniale și "bumbace". Iar în dreapta se aflau casele lui Constantin Solacolu, unde funcționa manufactura "La Anghel" (strada Carol nr. 33). Se pare că imaginile alb-negru sunt mai recente decât prima, întrucât șinele de tramvai fuseseră scoase deja de pe strada Carol, pe acolo circulând un autobuz al Societății de Transport București (STB) marca Chevrolet.

Iată și o hartă a zonei, un extras din Planul cadastral întocmit în anul 1911:

Se observă traseul străzii Carol cu linii de tramvai, care traversează bulevardul Maria (viitorul George Coșbuc). După cum se vede în schemă, clădirea albă cu etaj de care am vorbit se afla la numărul 65 și aparținea Paulinei Vasilescu. În poza sepia se mai observă un imobil cu etaj, aflat în spatele magazinelor din prim-plan, care era proprietatea Ministerului Lucrărilor Publice. Locul exact de unde s-a fotografiat este în dreptul bisericii Sfântul Ioan Nou, actualmente ascunsă între 2 blocuri din Piața Unirii, prin translată în anul 1986.

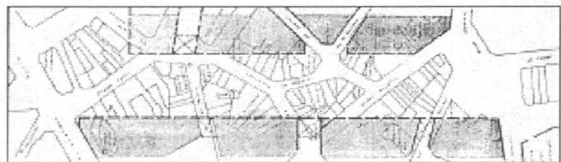
A doua fotografie sepia care nu fusese localizată are legătură cu prima, fiind realizată tot pe strada Carol, dar ceva mai în spate (pe la jumătatea distanței dintre cele 2 intersecții):

Tramvai circulând pe strada Carol

În fața tramvaiului electric cu remorcă se zărește o căruță care înainta anevoios, iar pe fundal este aceeași casă albă cu etaj.

În cartea "Bucureștii europene" scrisă de Bogdan Andrei Fezi și apărută în 2010 la editura "Curtea Veche" am găsit o schiță care prezintă planul străpungerii bulevardului I.C. Brătianu, întocmit în 1934:

În partea stângă se vede intersecția străzii Carol cu bulevardul Maria. Fac precizarea că schița nu respectă punctele cardinale, fiind orientată cu sudul în sus. Se poate constata că urma să fie afectate segmente ale mai multor străzi din Centrul Vechi, printre care Decebal, Bărăției, Patria, Calea Moșilor, precum și strada Carol. În plus, strada Pânzari urma să dispară cu totul, fiind suprapusă complet peste noul bulevard. Lucrările propriu-zise s-au desfășurat între 1936 – 1943.

O ultimă imagine a străzii Carol am găsit pe blogul "Muzeul de fotografie", fiind realizată de Pompiliu Gâlmeanu, în jurul anului 1964:

Strada 30 Decembrie, în anul 1964

Pe atunci, strada purta numele "30 Decembrie" și fusese demolată pe latura de vest, cu ocazia deschiderii Magistralei Nord-Sud în 1960. Clădirea din dreapta se găsea la colțul cu strada Negru Vodă. Frontul de case a dispărut în cursul lucrărilor de construire a magazinului "Unirea" (arhitect Gheorghe Leahu), inaugurat în anul 1976. Astăzi, din strada Carol a mai rămas un segment numit strada Franceză, cuprins între Piața Sfântul Anton și Calea Victoriei, paralel cu splaiul Dâmboviței. Iată și o imagine din zilele noastre:

Terase pe strada Franceză

Pe partea dreaptă se poate observa silueta Muzeului Național de Istorie, deschis în anul 1972 (fostul Palat al Poștelor), proiectat de arhitectul Alexandru Săvulescu în stil neoclasic și finalizat în anul 1900.

La Chișinău, pe Strada... București

Prof. Patricia SOROCEAN
Liceul Teoretic "Mihai Eminescu", Chișinău

Chișinău – orașul meu natal, oraș cu istorie, cu oameni scumpi și dragi, cu amintiri din copilărie, oraș în care mi-am petrecut 18 ani din existență, dar pe care o viață întregă nu voi înceta să-l redescopăr.

Astăzi, axa în jurul căreia îmi voi clădi piatră cu piatră istorisirea o va constitui o stradă. Anume strada cu numele unui alt oraș, înrudit cu Chișinăul prin sânge, neam și limbă, și care mă va ajuta să-mi expun povestirea – București. Acest drum l-am parcurs în recile dimineți spre școală și în frumoasele după-amiezi înapoi spre casă. Bunăoară devenise interesant și sunt sigură că fiecare dintre voi a mers pe aici cel puțin o dată în viață. Vrând-nevrând, locurile, intersecțiile, clădirile, trotuarul îți stârnesc amintiri sau întrebări. Astfel în fiecare dimineață aud nume de străzi, care în realitate nu sunt doar simple denumiri, ce conțin o întregă valoare și însemnătate, amintiri și speranțe, comemorări, istorie. Astfel București-ul nu se întinde în singurătate în mijlocul Chișinăului, întâlnește și el în calea lui alte străzi, alți oameni, alte evenimente, alte denumiri de orașe.

În cursul istoriei, această stradă a purtat diverse denumiri – în funcție de perioadă și oamenii ce stăteau la cârma țării – în seco-

AUTOGRAFE CONTEMPORANE

Petre CRĂCIUN și virtuțile literaturii pentru copii

Scriitorul Petre Crăciun (n. 28 august 1962 – foto, în medalion) a absolvit Universitatea din București, Facultatea de Istorie-Filosofie (1986); Studii postuniversitare - Universitatea București, Facultatea de Jurnalism și Științele Comunicării, specializare Jurnalismul de Televiziune (1998-1999); Masterat - Comunicare managerială industrială și social politică (Universitatea Politehnică din București (2005-2007)). În prezent conduce compania OPTIMAL MEDIA SOLUTION (casă de producție video), Editura ZORIO. Este fondator și coordonator al portalului web LITERATURĂ COPII.

A lucrat ca profesor de istorie (1986-1992); redactor și redactor-șef al săptămânalului prahovean ARGUS (1992-1998); redactor și redactor-șef al revistei POLIȚIA ROMÂNĂ (1999-2000); șeful Grupului de Presă al MI (2000-2002); director adjunct al Direcției de Relații Publice din MI (2002-2003); șeful departamentului de Relații Publice Agenția Națională Antidrog (2003-2009). Este profesor asociat la Universitatea Andrei Șaguna, Facultatea de Jurnalism (curs Dezbateră în audiovizual) 2007 – 2010.

Cărți publicate:

- „Introspecții”, Editura Sinteze, 1995, versuri
 „Cureaua cu ținte”, Editura Neroandria, 1995, policier
 „Alarmă la Peleş”, Editura Grafica Prahoveană, 1996, policier
 „Poveștile de la bojdeuca”, Editura Junimea, 1997, volum colec-tiv de povești
 „Floarea înțelepciunii și iarba puterii”, Editura Timpolis, 2002, basme
 „Cuvânt dinlăuntru”, Editura Premier, 2001, eseuri
 „În spatele oglinzii”, Editura Fed, 2003, versuri
 „Taina ghemului de ață”, Editura ZORIO, 2011, versuri pentru copii
 „Complexul sălii de așteptare”, Editura ZORIO, 2012, eseuri
 „Cândva mă chema Codiță”, Editura ZORIO, 2012, povestire pentru copii
 „Unde-i victima, domnule Atanasie?”, Editura ZORIO, 2012, policier

Recomandare

Petre Crăciun este unul dintre puținii autori de literatură pentru copii care a găsit „tonul” potrivit. Nu se exprimă pueril-pelitic, nu îi maimuțărește fără grație pe cei mici (așa cum fac atâția alți autori care cultivă genul), ci scrie într-un stil voios și simpatic, cu umor, cu o încredere tonică în capacitatea copiilor de a intra în jocul relației autor-cititor.

Poeziile lui instruiesc și amuză, valorificând ingenios experiența de viață a copiilor, așa redusă cum este, și propunând răsturnări de situații care stimulează imaginația. Un singur exemplu – reflecțiile unui leu de la Grădina Zoologică după ce este muscat de nas de un tânțar:

„Ia te uită cin'mă gustă.../ Barem nu e vreo lăcută!/ Eu credeam că-s fioros/ Și, când colo, sunt... gustos!”

Poveștile imaginate de Petre Crăciun sunt chiar povești, cuceritoare și pline de înțelepciune, cum nu s-au mai publicat de multă vreme.

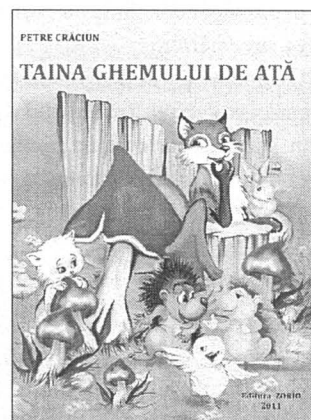
Petre Crăciun realizează și emisiuni TV, scrie scenariile pentru filme polițiste, face filme documentare, inițiază dialoguri cu personalități, elaborează și cărți pentru oamenii mari etc. Literatura pentru copii este o rouă a culturii sale.

Impresionantă, pentru un cititor de azi, când limba română se vorbește atât de prost în România, este competența desăvârșită cu care folosește Petre Crăciun această limbă, valorificându-i – cu simțul nuanțelor și cu bun-gust – posibilitățile.

N-am nicio îndoială că Petre Crăciun merită să devină membru al Uniunii Scriitorilor.

31 ianuarie 2013

Alex. Ștefănescu

Alte lucrări:

- „Alege viața”, Editura Codecs, 2004, testimoniale ale consumatorilor de droguri (carte unicat în domeniu)
 „Agendă de comunicare în domeniul drogodependenței”, Editura ZORIO, 2005.

A publicat proză scurtă în revistele: CITADELA, PENTRU PATRIE, ARGUS, SINTEZE și în publicația online OPTIMAL MEDIA

Deține Premiul I al Asociației Scriitorilor Iași la Concursul de Povești „Ion Creangă”, organizat împreună cu Muzeul Literaturii din Iași și Bojdeuca din Țicău – 1997. Povestea premiată: *Floarea înțelepciunii și iarba puterii*.

În pregătire: Documentarul tv.: *„Romanul polițist românesc”*, 60 min. Este primul film documentar dedicat subiectului.

Este autorul scenariilor pentru spoturile video: *„Primește-l alături de tine”* (2007), *„Absentul”* (2011), *„Prea rebel să fi condus”* (2012), *„O carte pentru valea Plopului”* (2012), *„Dependent de speranță”* (2012).

În actualitate, literatura polițistă

Daniela ZECA-BUZURA
publicist

După ce a debutat cu două romane polițiste, *Cureaua cu ținte* și *Alarmă la Peleş*, scriitorul Petre Crăciun ne propune un volum de povestiri de investigație, denumit *Unde-i victima, domnule Atanasiu* (Editura Zorio, 2013, 260 pag.). Sunt 18 povestiri captivante, ficțiune 100%, al căror erou, comisarul Mircea Atanasiu, a fost exploatat la maximum de autor, în nu mai puțin de două romane și peste 30 de povestiri polițiste publicate vreme de mai bine de șase ani în foileton.

Mircea Atanasiu este un personaj interesant, unic în literatura de gen, incomod pentru șefii săi dornici de avansări, de funcții, de parvenire. Este urmașul unui grec, Papas Athanasios, născut undeva prin Thesaloniki și care emigrează în România pe la începutul secolului al XX-lea. Fiul său, bunicul comisarului, lucrează în Poliția Regală, ajungând spre finalul vieții șeful Chesturii din Ploiești, fiind închis în temnițele comuniste după 1947.

Toate cazurile se petrec în medii culturale, chiar elevate, iar asasinii nu sunt personaje obișnuite. Sunt pictori, profesori, directori de clinici sau de muzee, psihopați care se cred arcașii lui Ștefan cel Mare sau foști ofițerii S.S., care se reîntorc în România pentru a plăti, peste ani, diferite polițe. Atanasiu nu luptă numai cu personajele negative, ci și cu unii dintre șefii săi, de exemplu cu colonelul Matei Cireașă, care nu acceptă buna-credință și echidistanță, opunându-le tranzacționarea inclusiv politică a anchetelor judiciare. *"Cu mine vei lucra, eu sunt șeful tău cel mare, de mine vei asculta, ordinele mele vor fi pentru tine o adevărată Biblie. Spune că ai înțeles. Așa..."*, îi spune milițianul Cireașă lui Atanasiu în prima zi de lucru. Din acest punct de vedere, povestirile lui Petre Crăciun depășesc granițele unor simple cazuistici detectiviste, oferindu-ne un tablou bine creionat al unei instituții în care numai un idealist ca Atanasiu aleargă după cazuri, iar marea majoritate după notorietate facilă și căpătuială.

Din acest motiv, Atanasiu lucrează aproape de unul singur, ca un detectiv, echipa sa fiind formată din câteva persoane, printre care inspectorul Toma Șerban și legistul Viorel Dumbraveanu.

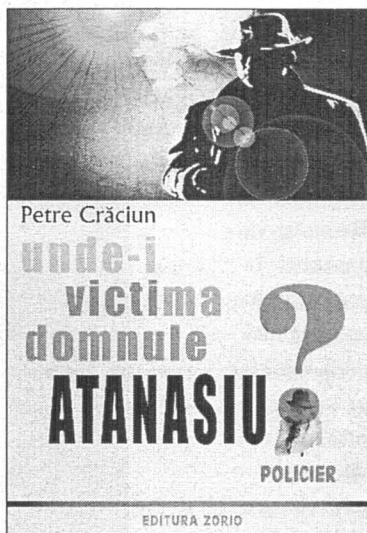
Atanasiu nu dă interviuri, "nu iubește sticla", nu dorește să fie avansat, și nu pierde nicio ocazie de a-l lua peste picior pe purtătorul de cuvânt, Valentin Ionescu, fiul unui fost colonel de securitate, acum deputat din partea unui important partid. *"Telefonul sună strident. Evident, era inspectorul Valentin Ionescu. Evident, trebuia să mediatizeze cazul pentru că, evident, se apropiau avansările de 1 Decembrie și, evident, inspectorul-șef Mircescu trebuia să primească gradul de chestor. Pe care, evident, îl merita din plin"*, așa se încheie *"Alarmă la Muzeul de Artă"*.

Fiecare povestire propusă de autor are potențialul dramatic al unui adevărat roman, ceea ce s-a și întâmplat cu schița *Cureaua cu ținte*, transformată într-un roman de succes, cu același nume, de către autor.

Autorul anunță deja un nou roman ce poate fi anticipat drept de succes, *"Deranj la curcănărie"*. Acțiunea se va petrece într-o secție de poliție, cu personaje în uniformă la limita moralei și chiar a legii, care este "călcată" de corpul de control al ministrului de Interne.

Până atunci, Petre Crăciun ne oferă o altă surpriză demnă de semnalat. În următoarele luni va defintiva, în calitate de scenarist și regizor, un film documentar (sau document, dacă vreți), de 60 minute, denumit *"Romanul polițist românesc"*. Este un proiect extrem de ambițios, unic, care aduce la aceeași masă pe cei mai importanți autori români ai genului, dar și critici literari, editori, directori de publicații. Alex Ștefănescu și George Arion sunt doi dintre eroii documentarului.

Cu cărțile sale, Petre Crăciun ne dovedește că *policier-ul* din România are șanse de a merge mai departe, în căutarea gloriei pe care a avut-o cândva.

Cu Petre Crăciun se schimbă ceva în literatura pentru copii

În lumea desenelor animate cu băieți răi și fetițe mofturoase, maturizate prematur, oferită în largo piticilor preșcolari de o societate nerăbdătoare să și-i facă cât mai urgent clienți, autorul liricii pentru copii, Petre Crăciun oferă piticoților un volum de versuri de o certă va-loare, într-o grafică absolut impecabilă (semnată de Nicolae Tonița jr.) și într-o epocă în care genul se oprise între „Baba iarna intră-n sat” a Otiliei Cazimir și giumbușlucurile motanului *Arpagic* ale Anei Blandiana.

Până la apariția volumului „Taina ghemului de ață” (Editura Zorio, 2011, 64 pag.) pe care autorul Petre Crăciun îl oferă într-o formulă absolut genuină în sensul purității și al sensibilității versurilor, lirica pentru preșcolari a suferit într-un colaps creativ. Adică i-a lipsit seriozitatea scriitoricească. Copiii sunt ademeniți cel mai ușor și totodată cel mai greu. Pentru ei versul trebuie să aibă acțiune, intrigă și morală. Așa, precum în faimosul *Zdreanță*, al lui Arghezi. Iar Petre Crăciun a intuit perfect acest fapt, evident, hărăzit de muza slovelor și își poartă pruncii cititori sau abia ascultători prin lumea personajelor protagoniste ale unor isprăvi de-a dura în giumbușlucuri cu tâlc. *Taina ghemului de ață*, *Leul Mitică și Tânțarul*, *Bobolul și lumea*, sunt numai câteva dintre poeziile cu care autorul, nimeni altul decât cel care a inițiat și portalul *Literatură Copii*, ni le propune cu un har și cu umor care i-au atras atenția și criticului Alex Ștefănescu, ce poate fi văzut în fotografia alăturată citind din *Taina ghemului de ață*. Să vă spun un secret: nu sunt multe fotografii care îl înfățișează pe temutul critic delectându-se cu o carte pentru copii.

Petre Crăciun ne propune în continuare, tot la Editura Zorio, încă un volum de versuri, de fapt o adevărată epopee: *Cruciada pisicilor*. În sfârșit se schimbă ceva notabil și în literatura pentru copii din România!

Daria DAMIAN

Floarea înțelepciunii și iarba puterii (poveste)

Petre CRĂCIUN,
scriitor

Într-un sat neștiut de nimeni își duceau liniștitele zile ale bătrâneții doi oameni nevoiași, dar buni la suflet precum pâinea scoasă din cuptor. Trudiseră din greu o viață întreagă, însă altă agoniseală nu aveau decât o cocioabă, cât să nu-i plouă și să nu-i ningă, două, trei găini prin obor și un cot de pământ. Adevărata lor bogăție erau doi flăcăiandri pe care îi iubeau mai mult decât orice pe lume.

Când au simțit că li se-apropie sorocul, i-au chemat înaintea și le-au spus cu blândete:

- Dragii noștri, zilele omului sunt numărate și nu va mai trece mult până când bunul Dumnezeu ne va chema în împărăția Lui. Oricât ne-am ostenit, noi altă avere, afară de zidurile astea și de cotul cela de țărână, nu vă putem lăsa. Bucurați-vă de ele întocmai ca niște frați. Și vă mai împărtășim o taină: la capătul lumii se află două plante fermecate. Una se găsește în partea răsăritului și poartă numele de iarba puterii, iar cealaltă în partea apusului și îi zice floarea înțelepciunii. Vă simțiți vrednici să purcedeți în căutarea lor?

- Vom face din noapte zi și nu ne vom găsi odihna până ce nu vom intra în stăpânirea lor! au grăit cei doi flăcăi.

- Nici nu cugetați câtă bucurie îmi fac vorbele voastre curajoase... Care dintre voi socoate că i se cuvine iarba puterii?

- Mie, tătucă, deoarece sunt cel mai mare, se grăbi să răspundă unul dintre băieți.

- Dacă tu găsești cu cale că îți priește iarba puterii, a ta să fie! Vei pleca în căutarea ei în ziua când noi ne vom găsi odihna veșnică. Fii cu băgare de seamă, numai, să pleci în amurg, pentru că doar așa vei izbândi. Ție, prâsleo, îți rămâne floarea înțelepciunii, dar ciulește bine urechile: porunca este să pleci în căutarea dumisale numai la ivirea zorilor.

Înseninat ca după o binecuvântare, bătrânul tăcu. Mai trecu ce mai trecu și cei doi oameni nevoiași își găsiră liniștea cea fără de sfârșit. Flăcăii îi plânseră ca pe niște părinți drepti și iubitori ce fuseseră și îi îngropară după datina străbună.

Seara s-au îmbrățișat în pridvorul casei, luându-și rămas bun unul de la celălalt, iar pe la amurg fratele cel mare o apucă spre răsărit. Prâslea mai dormi o noapte în odaia unde văzuse lumina zilei, iar a doua zi, în zori, plecă și el spre soare apune.

*

Părăsind bătătura sărăcăcioasă, flăcăul ce alesese iarba puterii își făcu o cruce de voinic și se întinse la drum. Și merse zile și nopți de-a rândul, până ce ajunse într-o țară de care nu auzise nici măcar din istorisirile celor mai bătrâni neguțatori. Neavând unde-și întinde mindirul peste noapte, rămase acolo, văzând cu mirare că oamenii de prin preajma locului fugeau de treburi, mai ceva ca Necuratul de tămâie.

- Om bun, întrebă el un drumeț care se nimeri să-i treacă

prin-nainte, ce nume poartă țara aceasta unde numai desfătărilor au căutare?

- Potrivite vorbe ți-au ieșit din gură, străine, pentru că te afli în „Țara desfătărilor”. La noi, cât este ziua de lungă, alta n-ai să vezi decât numai mese îmbelșugate, lăutari pântecoși, precum și alte desfătări, câte nici nu îți trec prin minte.

„Nici în basmele spuse de moșu-meu n-am auzit de o astfel de țară”, cugetă flăcăul, neștiind ce să facă. Ar fi ocolit-o pe la hotar, dar cine știe megieșii cum erau și, apoi, păcat de prețiosul său timp... După o scurtă chibzuință, o luă de-a dreptul, înfruptându-se puțin câte puțin din plăcerile care te îmbiau pretutindeni. Azi, așa, mâine așa, se prinseră desfătărilor de el mai ceva ca lipitoarea de piele. Ce să mai zic, începuse să-i dea inima ghes să rămână acolo pentru vecie. Amintindu-și de legământul făcut înaintea părinților, se hotărî: „Am să plec neîntârziat în căutarea ierbii. Cu ajutorul ei, toate plăcerile din lume, știute și neștiute, gustate și negustate, vor fi ale mele!”

Se întinse la drum și merse, cine mai știe câtă vreme și câtă întindere. Taman când se deprinsese mai bine cu singurătatea, iată că i se arătară în zare turnurile unei cetăți. Avea să intre în „Țara oamenilor lingușitori și a vocilor promițătoare”.

Abia trecuse de porțile cele înalte, când, ce să vezi? O gloată numeroasă se strânsese în jurul său.

- Călătorule, grăi un oarecare, de când au fost durate porțile astea, nu am văzut trecând pe sub ele un om mai curajos și mai înțelept decât tine!

- Și mai mărinimos, adăugă altul, lingușindu-l meșteșugit.

- Și mai chipeș...
- Și mai cinstit...
- Și mai cu frica lui Dumnezeu, urmă altcineva.

„Oare ce merite neobișnuite am eu, se întrebă flăcăul, și dacă le am, de unde îmi cunosc străinii aiștea toate tainele?”

Se suci, se răsuci, dar nu găsi răspunsul. La urma urmei, nici nu prea îl mai interesa, câtă vreme era întâmpinat pretutindeni cu cele mai strașnice lingușeli. Nu trecu mult și prinse o iubire adâncă de lingușitorii care se întreceau în a-l lăuda și în a-i face până și cele mai nerușinate hatâruri. Cum era să nu-i placă, dacă era numit regele înțelepților tocmai când făcea câte o boacăna sau mărinos când se vedea a fi cel mai mare zgârie-brânză? Ce mai calea, valea, trăia omul nostru ca în grădina începutului.

Într-una din zile, o voce apărută ca din senin îi răsună în ureche:

- Dragul meu, o clipă nu mai zăbovi! Ia-ți bocceaua și pleacă neîntârziat în căutarea ierbii puterii. Când o vei avea, vei stăpâni peste o țară mai mare, cu oameni care sunt mult mai meșteri la a te linguși.

Cu strângere de inimă, pentru că ce-i în mână nu-i minciună, își luă ziua-bună de la cei pe care îi îndrăgise atâta și își văzu de drum.

Întâlni înaintea sa munți înalți și pustiuri fără margine, dar nu se dădu învins. Gândul la desfătările din prima țară și lingușelile din cea de-a doua îi dădea putere să treacă peste orice piedică.

La un timp, după ce sparse câteva perechi de opinci și schimbă mai multe rânduri de straie, ajunse într-o țară care se deosebea cu totul de cele prin care trecuse până atunci. Se afla în „Împărăția orbilor”. Căută oameni asemenea celor pe care îi știa, dar în zadar. În loc de plăceri, găsea suferință, iar în loc de laude, avea parte numai de priviri disperate.

- Spune-mi, omule, întrebă el un bătrân, de ce este atâta jale în țara voastră și, mai cu seamă, de ce ați găsit cu cale să o numiți „a orbilor”?

- Ehe, străine, multă nenorocire vei vedea... La noi, când cârmuitorii devin din cale-afară de trufași, își pierd lumina ochilor. Orbesc și nici măcar nu-și dau seama, conducându-ne ca și cum nu s-ar fi întâmplat nimic. Sărmana țară! Cârmuită după cele mai smintite porunci se duce de râpă, iar oamenii sărmani îndură toate chinurile iadului.

Când auzi una ca asta, fratele cel mare o luă la sănătoasa și nu se mai opri decât la hotarul țării, unde își scuipe în sân, zicând pentru sine: „Ce minciună! Nu se poate ca puterea să te orbească... Tare îmi vine a crede că și-a vârat coada vreun împielit!”

Încredințat de adevărul gândului său, se mai uită o dată în urmă, își făcu semnul crucii și plecă la ale lui.

De acum, drumul era tot mai greu de străbătut. Văzând stâncile uriașe și hăurile înspăimântătoare pe care soarta i le scotea în cale, flăcăul chibzui că nu mai putea fi mult până la iarba puterii. Adevărat, nu peste multă vreme zări un munte, cât cerul de înalt. Era muntele puterii. Își făcu sieși curaj și prinse a se cățăra pe stâncile ascuțite, învăluite în niște vâlătuci cu miros de pucioasă. Când ajunse în vârful muntelui, hainele îi erau rupte, opincile sparte, dar inima îi era plină. Avea

iarba puterii, care creștea într-un degetar de pământ galben și uscat. Se minună cât de mult semăna cu mătrăguna, dar o îndesă cu băgate de seamă la chimir și se grăbi spre casă.

Înapoiat în țara de unde venise, uită să mai treacă pe la coliba părintească și se duse direct la împărăție, unde se întâmplă că luminatul crai își dădea obștescul sfârșit fără ca Cel de Sus să-l fi bucurat cu vreun cocon. Având iarba puterii asupra sa, feciorul cel mare făcu el ce făcu și, nu peste multă vreme, se urcă el însuși în jilțul împărătesc.

*

...Ehei, dar multă vreme a trecut de când nu am mai spus nimic despre prâslea. A găsit el, oare, floarea înțelepciunii?

În dimineața care urmă plecării frățâne-său, își luă și el rămas bun de la pereții cei sărăcăcioși și de la florile frumos mirositoare din fața casei și o apucă spre soare-apune.

Merse cale lungă, întâlnind câmpii întinse și roditoare, munți semeți și păduri întunecate. Îl bătură ploile, îl arse soarele dar nu se opri decât atunci când întâlni o mulțime nesfârșită de oameni.

- Bine v-am găsit, le spuse, dar ce putere v-a adunat pe toți în locul acesta?

- Te găsești pe „Tărâmul oamenilor nefericiți”, călătorule. Aici se adună oamenii din împărățiile învecinate și, timp de trei zile pe an, își împărtășesc unii altora suferințele, pentru a-și ușura sufletul ori pentru a găsi un sfat.

„Nemaiauzit lucru”, gândi băiatul, hotărând să rămână o vreme printre acei oameni.

În cele trei zile își plecă urechea la cele mai felurite suferințe și ascultă atâtea istorii până ce simți că i se umple sufletul de pelin. Luând asupra sa o parte din năpasta acelor oameni, prâslea înțelese că nefericirea nu dormea numai la căpătașul celor nevoiași.

După cele trei zile, nu mai era suferință pe care să n-o cunoască. Luându-și rămas bun de la noii săi prieteni, prâslea trase aer în piept, se rugă de sănătate și merse la ale lui.

După un drum lung, ce străbătea meleaguri cu păsări cântătoare și grădini înflorite, ajunse într-o țară de care nu auzise nicicând.

- Ce nume poartă împărăția aceasta? vru să cunoască el.

- Te afli în „Țara tăcerii”, drumețule, în spuse un oarecari.

- Nemaiauzit nume! De ce se numește astfel?

- Pentru că feciorii de prin partea locului cât și străinii care ne calcă ținutul este musai să îndeplinească un canon.

- Ce fel de canon?

- Timp de un an încheiat ei colindă în lung și-n lat împărăția, luând aminte la tot ce se întâmplă. În acest răstimp, ei privesc și ascultă fără a putea grăi.

- Dar de ce nu le este îngăduit să vorbească?

- Moșii noștri au socotit că numai după un an de tăcere și de învățură oamenii pot grăi cu folos. Altminteri, numai își răcesc gura de pomană. În acest an, gândurile lor prind cheag, iar cunoașterea li se îmbogățește, fără a fi stricată de vorbe nechibzuite.

De atunci, flăcăul se supuse canonului, perindându-se pe unde îi venea la socoteală. Zi de zi, căpăta noi cunoștințe, iar

mintea sa devenea tot mai ageră. Când se sfârși anul, vorbele sale erau cu adevărat mai înțelepte. Mulțumi locuitorilor din „Țara tăcerii” pentru tainele căpătate și își căută de drum.

Înțelepciunea îi făcea inima ușoară, calea mai lesne de străbătut, iar singurătatea mai ușor de îndurat.

Într-o noapte, făcuse popas pe malul unei ape. Spre dimineață i se ivi părintele său în vis și îi zise: «Fiul meu iubit, sunt tare mândru de tine. Ai ales drumul cel mai nimerit și ai deprins o învățătură neprețuită. Dacă nădăjduiești să ajungi la floarea înțelepciunii, îndreaptă-te mai înainte spre „izvorul cunoașterii pământului”. Apa lui îți va dezvălui toate secretele. Du-te, fiul meu, și folosește cum se cuvine puterea pe care ți-o va da floarea!»

Se trezi mai devreme și o apucă spre apus, în căutarea izvorului. În câteva ceasuri ajunse. Bău din apa lui cu sete, după care lăsă în urmă izvorul și se îndreptă spre Câmpia cea parfumată, unde creștea floarea înțelepciunii. Merse zi și noapte, până ce drumul se mântui. Acum, înaintea sa se întindea o câmpie cum nu mai văzuse nicicând, plină de flori minunate ce dădeau un miros aproape dumnezeesc. Dintre toate, numai una îi făcea trebuință. Ca să o culegă, era musai să aștepte clipa când soarele avea să ajungă în înaltul cerului. Când îmbujoratul se nimeri în locul cu pricina, flăcăul nostru se aplecă fără ezitare, culese floarea cu sfială și o puse la chimir.

Ducând cu sine plâpânda floare de drăgaică, o apucă fără zăbavă spre casa de care îl cuprinsese un dor nemărginit. Trecu prin aceleași locuri și, într-un târziu, ajunse în țara dumisale. Acolo, ce să vezi?

Frățâne-său care, pasămite, ajunsese împărat, devenise un om setos de putere, desfrânat și crud. Nimic nu îi mai sta înainte. Având iarba puterii asupra sa, era cu neputință să nu dobândească ceea ce își punea în gând.

Prâslea ce să facă? Se mulțumi cu casa părintească și începu să cultive ogorul de care fratele său nici nu voia să mai știe. Dacă trecu ceva timp și oamenii văzură înțelepciunea flăcăului ca și meșteșugul lui în a tămădui felurile suferinți, începură să-i calce pragul pentru te miri ce. Unii veneau ca să primească un sfat și nu se întâmpla să plece nepovățuiți. Alții, care umblaseră fără spor pe la toți doftorii, veneau să-și găsească leacul și trebuie să aflați că nici ei nu plecau netămăduiți.

Când îi veni vremea, își luă nevastă tânără, frumoasă și curată la suflet, măcar că era săracă lipită. Acum, avea cu cine împărți puținul pe care îl agonisea din munca ogorului.

Anii treceau și prâslea devenea cunoscut în cele patru zări. Veneau la el oameni fără nici o nădejde. Îi primea pe toți și, fără să le ceară vreo plată, îi vindeca și îi sfătuia. Vezi bine, înțelepciunea îl făcuse, deopotrivă, cunoscător de taine și iubitor de oameni.

În toată această vreme, mânia-sa, craiul, trăgea foloase cum putea mai bine de pe urma ierbii puterii. Îi crescuseră nemăsurat averile, iar pântecul cel îndestulat se răsfrângea precum coca peste marginea copăii. Înconjurat de lingușitori renumiți peste mări și țări pentru meșteșugul lor, dădea porunci tot mai aspre, care îi făceau pe bieții nevoiași să suporte din ce în ce mai greu birurile neomenești.

De nenumărate ori prâslea se gătise să meargă înaintea împăratului și să-l dojenească pentru nelegiuirile lui, dar de fieșcare dată chibzuise că încă nu a venit sorocul unei astfel de înfățișări.

Se nimeri ca într-o zi craiul să îl cheme el însuși înaintea sa. Ce se întâmplase? De la o vreme împărăteasa căzuse la pat și, cu toată silința vracilor, nu i se aflase leacul. Dacă văzu așa, mânia-sa își călcă pe inimă și îl chemă pe umilul înțelept, măcar că nu dădea o para chioară pe dragostea de care acesta se bucura în rândul oamenilor.

Înțeleptul intră în iatacul împărătesei și, cum nu erau taine pe care să nu le știe, îi dădu niște plante care o sculară în picioare cât ai clipi din ochi.

- Așa este, luminate împărate, că puterea nu ți-a fost de nici un folos spre a-ți tămădui muierea? Întrebă prâslea.

- Așa este, înțeleptule.

Mulțumit de răspuns, fratele cel mic plecă la casa lui.

Mai trecu ce mai trecu și fu din nou chemat înaintea craiului. De data aceasta, poporul, numulțumit de birurile nebu-nești, amenința cu răzmerița tocmai când un împărat dinspre miazăzi se pregătea de luptă. Înțeleptul aduse înaintea scaunului împărătesc mai mulți țărani destoinici și le grăi:

- Oameni buni, dacă mânia-sa vă micșorează birurile, binevoii să mergeți la oaste pentru a vă apăra țara?

- Mai încape vorbă? ziseră oamenii.

- Te învoiești, împărate, să micșorezi birurile?

- Mă învoiesc, zise el dacă nu avu încotro, bucuros totuși că scăpase de răzmeriță.

Mulțumiți, țăranii luptară mai bine ca niciodată și dușmanul fu izgonit numaidecât din țară. După așa ispravă, fratele cel mic spuse din nou craiului:

- Așa este, mânia ta, că puterea nu ți-a slujit la nimic nici de data aceasta?

- Adevărat, recunosc el cu jumătate glas.

Omul cel înțelept tăcu și se duse la ale sale.

Moș Vreme depănă ce mai depănă din firul său nesfârșit și iată că trimișii împăratului bătură pentru a treia oară la poarta înțeleptului. Ce se întâmplase? Acum, însuși cârmuitorul căzuse bolnav și, temându-se că va închide ochii, era frământat de fel de fel de gânduri.

- Milostivule, grăi împăratul, mi-e teamă că mor și tare așa vrea să-mi mai văd o dată fratele pe care, în ticăloșia mea, l-am dat uitării. N-aș vrea să închid ochii înainte de a-i cere iertare. Ajută-mă să-l găsec și te voi face omul cel mai bogat din împărăție.

- Sărmane, tot la bogăție îți stă gândul când trupul tău stă gata, gata, să-și piardă sufletul bolnav de atâta trufie?

Împăratul nu zise nimic.

- La ce folos iarba puterii, mânia ta, dacă ea te-a orbit într-atâta încât nu-ți recunoști fratele?

- Tu? zise împăratul plângând. Tu ești, frățioare?

- Eu, mânia ta, cel care a ales floarea înțelepciunii.

- Bună alegere ai făcut, mai zise împăratul și se stinse sfărâmând în pumn ceea ce mai rămăsese din iarba puterii.

Dacă văzură așa, supușii îl urcară pe prâslea în locul răposatului și se bucurară câte zile au avut de binefacerea florii înțelepciunii.

ORIZONTURI

Filosofie și destin: Alexandru SURDU

Dr. Iulian BOLDEA

Universitatea Petru Maior, Târgu Mureș

Opera filosofică a academicianului Alexandru Surdu (n.24 februarie 1938) este pe cât de vastă, pe atât de profundă și emblematică pentru destinul cărturarului. Volumul *Logica clasică și logica matematică* (1971) își propune să traseze „coordonatele pe baza cărora poate fi abordată problema raportului dintre logica clasică și logica matematică”. Autorul precizează, de asemenea, că „aplicațiile logice pun în evidență faptul că cele două logici sunt instrumente ale construcției științifice, au aplicații propriu-zise și sunt instrumente ale fundamentării științelor, dar sunt instrumente deosebite”. Cartea *Elemente de logică intuiționistă* (1976) este o sinteză a investigațiilor științifice din domeniul logicii intuiționiste. Scopul cărții este de a „demonstra posibilitatea fundamentării unei teorii logice care să nu încalce niciuna dintre principalele teze ale intuiționismului”. Intuiționismul logico-matematic marchează, în viziunea academicianului Alexandru Surdu, un progres însemnat în domeniul mai vast al logicii: „Interpretată corect, logica intuiționistă este un reflex abstract al matematicii intuiționiste, al cărei obiect fundamental de studiu îl

Academician Alexandru SURDU

constituie devenirea timpului”. Argumentată în mod riguros, remarcabilă prin calitatea conceptelor și a raționamentelor, prin rigoarea disociațiilor și prin viziunea nuanțată și consecventă asupra domeniului cercetării, cartea reprezintă o contribuție de prim rang în cercetarea filosofică românească de după al doilea război mondial.

În *Teoria formelor prejudicative* (1989), academicianul Alexandru Surdu pornește de la sublinierea faptului că „Aristotel poate fi considerat adevăratul părinte al logicii simbolice”. Formele „prejudicative” sunt, în viziunea autorului, acele forme care „nu-și găsesc locul nici în logica simbolică, și nici în cea clasico-tradițională”. Formele prejudicative sunt entități de esență ontică, chiar dacă ele sunt încadrabile în domeniul logicii. Filosoful Alexandru Surdu observă că prejudicativitatea stabilește legătura, necesară, între „domeniul existenței pure și cel al gândirii și al exprimării sale”. Demersul teoretic al autorului clarifică diferențele, distincțiile, relațiile sau corelațiile dintre intelect și rațiune: „Domeniul rațiunii este într-un tot al ființei, al unei ființe independente de existență, ceea ce permite falsul. Dar rațiunea nu epuizează domeniul ființei, care este și al intelectului, atât la nivel elementar, entitativ, cât și la nivel prejudicativ și respectiv al interdependenței prejudicative. Ființa aceasta nu este însă numai dependentă de existență, ci chiar legată de ea nemijlocit, în cadrul stărilor de fapt și al situațiilor reale, ceea ce nu permite falsul”. Teoria formelor prejudicative, pe care o instrumentează, documentat, într-o manieră originală, academicianul Alexandru Surdu, dovedește, o dată mai mult, relațiile și interferențele care subzistă între logică și filosofie: „Teoria formelor prejudicative ține de intelectul pur, logica

tradițională, numită și clasică, ține de rațiunea pură, iar teoriile logico-matematice de intelectul rațional. Teoria formelor prejudicative, ca logică a intelectului pur, precede logica rațiunii, o determină și stă la baza acesteia. Pe de altă parte, teoria formelor prejudicative nu poate lipsi din cadrul unei expuneri sistematice a logicii, ca teorie generală a ființei, căci ea face legătura cu existența, respectiv cu domeniul sensibilității”. Partea finală a lucrării relevă distincțiile între relații prejudicative, forme prejudicative, judecăți, existență, adevăr și adecvație. Se fac, de asemenea, aprecieri asupra raportului dintre starea de fapt, proiecție simbolică și judecată, asupra relațiilor interfactuale în logica propozițiilor și cea a claselor. În viziunea academicianului Alexandru Surdu, obiectul logicii simbolice este sfera relațiilor prejudicative.

Filosofia formelor pentadice este inaugurată de academicianul Alexandru Surdu prin cartea din 1993, *Pentamorfoza artei*, în care autorul își propune „dezvoltarea unor astfel de teze generale din cadrul unui filosofic de amploare (*filosofia pentadică*), referitoare la artele clasice în genere, dar mai ales la reprezentarea pentadică (*pentamorfoza*) a mecanismelor de producere și funcționare ale acestora”. Printr-un astfel de demers de incontestabilă relevanță epistemologică, autorul vizează inserția domeniului artistic în patrimoniul filosofiei sistematice. Metoda de cercetare este „dialectica pentadică”,

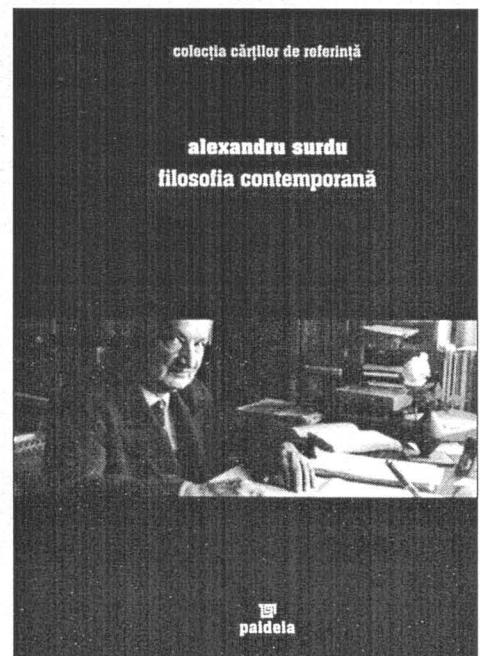
o metodă ce se fundamentează pe concepția, justificată, conform căreia „arta ocupă un loc privilegiat în cadrul realității”, reprezentând, totodată, „unitatea fenomenologică a întregii realități”. Finalitatea acestei lucrări este, de altfel, cum mărturisește autorul, una filosofică, „cu tentă evident logicizantă”, cartea constituindu-se ca un „omagiu cuvenit artei și concepției ei clasico-tradiționale”. *Pentamorfoza artei* este, prin viziune, structură și concepție, o contribuție de reală importanță în domeniul filosofiei artei, al filosofiei culturii în general, propunându-ne o metodologie complexă, extrem de adecvată fenomenelor culturale contemporane, marcate de efervescență și diversitate a manifestărilor. Arta este, cum remarcă atât de plastic și de expresiv academicianul Alexandru Surdu, „singura pe tărâmul căreia se pot înfrăți, atât de firesc, adevărul și binele, dreptatea și libertatea, adică tot ceea ce constituie, împreună cu frumosul și prin frumos, realitatea. Pentada de aur a dreptei filosofării”.

Vocații filosofice românești (1995) are ca punct de plecare interogația asupra posibilității existenței unui „spirit românesc”, a unui „sentiment românesc al ființei” care își exprimă potențialitățile gnoseologice în modulație metafizică. Autorul consemnează, cu argumente și ilustrări convingătoare, principalele momente în devenirea gândirii filosofice românești, în toată diversitatea și complexitatea ei. Se arată, în mod justificat, că filosofia presupune un anumit grad de civilizație, de cultură, o conștiință națională elevată, considerându-se că filosofia românească se poate considera fundamentată în momentul în care sunt îndeplinite condițiile unei filosofii cu caracter național (existența unui demers de filosofare original, cu baze etnice proprii; existența unui mediu propice pentru difuziunea conceptelor filosofice; existența unei problematice specifice și a unor sisteme filosofice individualizante și individualizatoare). Începuturile filosofiei românești stau, cum se observă în această lucrare, sub semnul filosofiei politice, prin promovarea raționalismului și a idealurilor naționale, după care urmează reprezentanții filosofiei născute din necesități didactice și, mai apoi, filosofii propriu-ziși. Demersul academicianului Alexandru Surdu este, în această carte, și unul recuperator, în sensul reconsiderării și revalorizării unor gânditori căzuți, pe nedrept, în conul de umbră al posterității. De asemenea, autorul cărții *Vocații filosofice românești* operează o clasificare tipologică pertinentă, distingând o direcție intuiționistă în dezvoltarea logicii (Nae Ionescu, Octav Onicescu, Grigore Moisil), o direcție a specialiștilor în alte domenii, apropiați de demersul filosofic (Ștefan Odobleja), sau autorii de sinteze în care știința și filosofia își reunesc discursul și metodologiile (Mihai Drăgănescu). Un capitol important este cel consacrat lui Constantin Noica, cărui Alexandru Surdu îi dedică pagini extrem de convingătoare, de pertinente și de comprehensive. Sistemul ființei pe care Noica l-a articulat, este comentat în perfectă adecvare cu gândul filosofului de la Păltiniș, considerându-se că „Devenirea întru ființă nu este o simplă vocabulă și nici o icoană a cumînțeniei. Este un moment al dreptei filosofării, al pentadei de aur, care începe și se termină mereu cu întrebarea despre ființă”.

O altă carte de semnificativă relevanță a academicianului Alexandru Surdu, *Gândirea speculativă – Coordonate istori-*

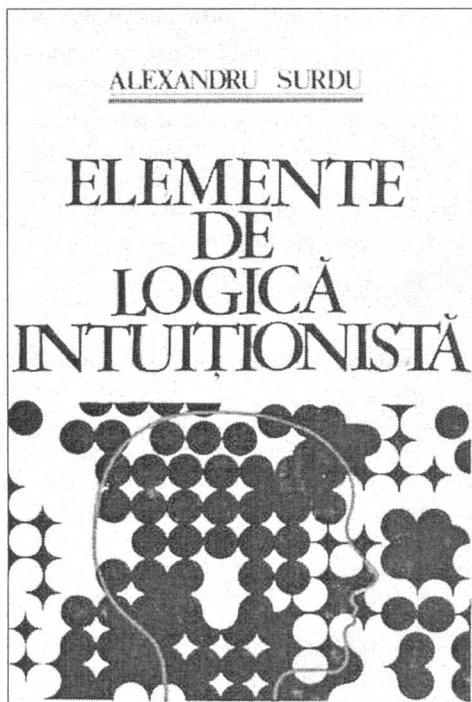
co-sistematice (2001), este o reevaluare a istoriei filosofiei, în care sunt inventariate atent, prin prisma unei perspective diacronice, dar și printr-un demers sincronice bine articulat, principalele momente ale gândirii speculative, de la perioada filosofiei presocratice, până la epoca de glorie a meditației speculative – filosofia clasică germană, cu referiri atente și la evoluția filosofiei românești. Circumscrierea gândirii paradoxale a lui Heraclit, comentariile consacrate „antiteticii lumii sensibile” la Platon, filosofiei lui Hegel, Kant sau Fichte, argumentate și motivate totodată, se bazează pe dialectica raportării conștiinței interogative la problematica transcendentului, a misterului. De asemenea, autorul operează o serie de disocieri – necesare – între intelect, rațiune și speculațiune, considerând că prin intelect „se înțelege gândirea intuitivă, practică, folosite în lumea imediat înconjurătoare, cu referință directă la lucruri individuale și relația dintre acestea”, în timp ce prin rațiune „se înțelege gândirea discursivă, noțională, apreciativ-judicativă și argumentată, demonstrativă, bazată pe principiul rațiunii suficiente, prin care se urmărește consecvența și noncontradicția. Rațiunea este aplicabilă unei realități complexe: artistice, morale și științifice, în genere lumii organice, animalice și umane, fiind exprimabilă în limbajele uzuale”. În ceea ce privește speculațiunea, aceasta este „gândirea teoretică și mistică, bazată pe semnificațiile unor concepte generale, de genul ideilor, al căror comportament este contradictoriu, paradoxal și misterios, care se referă mai mult la trecut și viitor decât la prezent, la originea evoluției și sfârșitul lumii, care nu pot fi altfel gândite și exprimate decât în forma unor sisteme ipotetice”. Cartea *Gândirea speculativă – Coordonate istorico-sistematice* reprezintă o abordare sistematică și documentată a domeniului filosofiei, prin intermediul propriilor sale metode, modalități și instrumente speculative.

În lucrarea *Filosofia modernă – orientări fundamentale* (2002), academicianul Alexandru Surdu circumscrie succesiunea orientărilor fundamentale în filosofia modernă, evidențind totodată constituirea sistemului pentadic al filosofiei și reliefând semnificațiile conceptului de „filosofie modernă”. Abordarea filosofiei moderne este realizată atât din perspectivă diacronică, cât și din unghiul unei investigații sincronice și sistematice. Acest demers de natură istorico-filosofică e conti-

nuat în cartea *Filosofia contemporană* (2003) în care sunt radiografiate principalele școli de gândire, orientări filosofice și figuri emblematice ale perioadei contemporane, cu atente circumscrieri ale conceptelor și ideilor fundamentale pe care această epocă le-a validat. Una dintre concluziile cărții este că „istoria filosofiei occidentale, și mai ales cea contemporană, în ciuda diversității sale aparente ilustrează (...) și prefigurează posibilitatea elaborării filosofiei ca sistem categorial”. *Mărturiile anamnezei* (2004) este o carte în care autorul își propune recuperarea, din unghiul meditației filosofice, a unor momente ale trecutului îndepărtat, prin reconstituirea și comentarea acestor imagini cu valoare de arhetip care dau consistență identității noastre culturale. Autorul meditează însă, aici, și asupra raporturilor dintre istoria filosofiei și istoria științelor, asupra istoriei și teoriei sistemelor filosofice sau asupra istoriei isihasmului în România. Preocupările de logică ale academicianului Alexandru Surdu se concretizează, într-un registru al excelenței științifice, prin coordonarea tratatului de *Istoria logicii românești* (2006), dar și prin publicarea, în ultimii ani, a unor cărți de referință în domeniu, între care amintim *Teoria formelor logico-clasice* (2008) și *Cercetări logico-filosofice* (2009).

Aspirația academicianului Alexandru Surdu spre un sistem filosofic riguros articulat capătă o nouă dimensiune o dată cu publicarea, în anul 2007, a cărții *Filosofia pentadică I, Problema Transcendenței*. În viziunea academicianului Alexandru Surdu, filosofia pentadică este “teoria trecerii de la subsistență și existență, prin intermediul ființei și realității, la existența reală”.

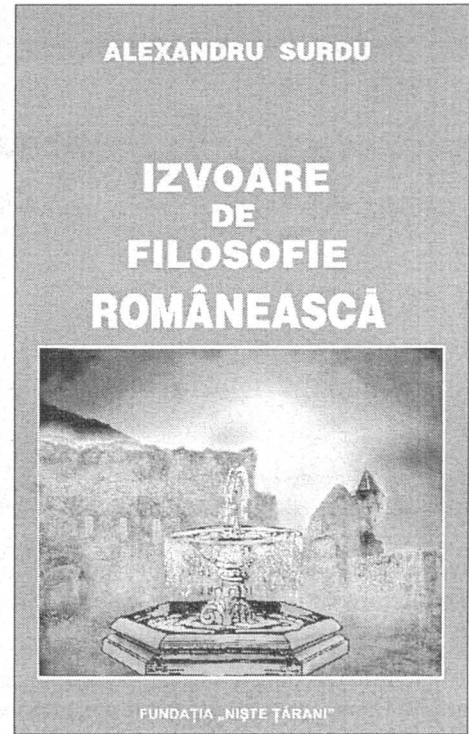

și alienarea gnoseologică pe care le resimte omul contemporan. Considerând că „personalitatea umană este un suprasistem dinamic și complex, deschis și introdus, care se autoorganizează prin combinare sincronă și creatoare a unui mare număr de sisteme și subsisteme psihice dotate cu retroacțiuni”, academicianul Alexandru Surdu subliniază faptul că misterul creației dezvăluie statutul prometeic al făpturii

umane. Autorul recuperează, prin postulatele filosofiei pentadice, dimensiunea referențială, transcendentală și semantico-pragmatică a limbajului, configurând fundamentele unui sistem filosofic de incontestabilă profunzime, complexitate și originalitate. Sau, altfel spus, cum afirmă filosoful în prefața la volumul *Comentarii la rostirea filosofică românească* (2009) „numai pentada este numărul de aur al dreptei filosofării”.

Activitatea de cercetător în domeniul filosofiei a academicianului Alexandru Surdu este în mod fericit completată de cea de traducător. Domnia sa ne-a oferit echivalente românești ale unor lucrări fundamentale ale filosofiei moderne și contemporane: *Logica generală*, de Immanuel Kant (1985), *Logica cercetării* (1981, în colaborare) de Karl Popper sau *Tractatus logico-philosophicus*, de Ludwig Wittgenstein (1991). În același timp, extrem de meritorie este activitatea de îngrijitor de ediții ale unor lucrări de logică, fundamentale pentru cultura românească (Dimitrie Cantemir, Titu Maiorescu, Athanase Joja, Ștefan Odobleja, Alexandru Bogza). Trebuie să subliniem, în același timp, faptul că lucrări importante ale domnului academician Alexandru Surdu au fost traduse în franceză, engleză, germană, având o circulație internațională cu totul deosebită.

Personalitate de prim rang a filosofiei românești contemporane, Alexandru Surdu este, totodată, un mînuitor iscusit al verbului, considerând, pe bună dreptate, că „existență, totuși, un tărâm al nostru, plin de comori nebănuite, ascunse acolo de toate răutățile lumii – *tezaurul limbii române* – în care nu poți pătrunde fără să-i cunoști rânduiala (...). Ridicată la rangul cel mai înalt, de dincolo de spațiu și de timp, vorbirea se preface în rostire filosofică”. Ca o recunoaștere a meritelor sale culturale și academice, domnul Alexandru Surdu a fost distins cu premiul „Vasile Conta” al Academiei Române (1975), cu *Ordinul Serviciul Credincios* în grad de cavaler, conferit de Președinția României (2004), cu premiul Uniunii Scriitorilor pentru critică, istorie literară și eseu (1996), cu Medalia „150 de ani de la nașterea lui Mihai Eminescu”, pentru contribuția adusă la editarea operei lui Mihai Eminescu (2000), și cu *Fibula de la Suseni*, acordată de Prefectura Mureș (2009).

Câteva impresii de călătorie. La Paris, după Cioran (2011)

Dr. Marius DOBRE

Institutul de Filosofie și Psihologie C. Rădulescu - Motru,
al Academiei Române

Pe Rue de l'Odeon, la nr. 21, nu mai era de văzut mai nimic, clădirea unde a locuit Emil Cioran era în renovare. Măcar nu mi-a venit ideea de a intra într-o clădire vecină pentru a-mi face o idee asupra locului. Oricum, cartierul respectiv arăta multe, inclusiv explicația faptului că filosoful a ales să stea toată viața în acea mansardă...

Jardin du Luxembourg este într-adevăr frumoasă, așa cum o descria Cioran, dar ea reflectă totuși cumva imaginea Parisului în general: suprapopulată de turiști; aici, în plus, ei ridică cu pașii lor grăbiți un praf alb pe aleile pavate cu pietriș fin, care amintește de ulițele satelor românești (mai este de mirare că filosoful a îndrăgît-o?).

Intrând pe poarta Cimitirului Montparnasse, spre locul de veci al lui Cioran, mi-am amintit cum un domn, comentator recent a filosofului, prezent la slujba religioasă prestată cu ocazia morții lui, povestește într-o carte, chiar la începutul acesteia, că un cerșetor se amuza cu privire la destinul defunctului filosof: Iată, cineva care a putut scrie o carte precum *Pe culmile disperării* (dar toată lumea, cred, inclusiv Cioran, ar fi invocat mai degrabă *Despre neajunsul de a te fi născut*) a putut muri la 85 de ani. Domnul în cauză era contrariat, dar lui Cioran, dacă ar fi mai fi fost existent ca atare, această imagine i-ar fi plăcut enorm... era genul de experiență inedită pe care el o gusta cu plăcere... (Iar aceasta îmi amintește din nou de un tablou oarecum pe dos, când el a vorbit despre cea mai „cumplită” imagine pe care a văzut-o în legătură cu nașterea și moartea – o femeie însărcinată într-un cimitir: „Am ieșit imediat, ca să nu trebuiască s-o privesc de aproape pe acea purtătoare de cadavru, nici să meditez asupra contrastului dintre un pântec agresiv și morminte modeste, dintre o făgăduială înșelătoare și finalul oricărei făgăduieli”).

Deși a fost înmormântat, din câte îmi amintesc, cu o slujbă religioasă creștin-ortodoxă (precum a și fost botezat), Cioran nu are la capătul mormântului o cruce, așa cum se obișnuiește la ortodocși (și nu cred că motivul ar fi că împreună cu el mai stă – oricum venită ceva mai târziu – și Simone Boué, care nu era, cel mai probabil, ortodoxă). Este un mormânt plat, fără nimic la capăt, doar cu numele celor doi inscripționat discret, aproape invizibil, pe placa gri de deasupra.

Poate, într-adevăr, nu era potrivit un astfel de gest în cazul lui, un om care s-a luptat cu divinitatea și a contestat-o prin toate

cărțile lui... Atunci de ce slujbă religioasă? Slujbă ce se ține cu sfințenie anual și la Rășinari, cu ocazia întâlnirii cioranienilor din lumea întreagă...

Cioran nu s-a exprimat niciodată în acest sens, al pregătirii sale mortuare, din câte știu, dar probabil că ar fi fost un pic contrariat și el... Adică omul care a făcut din moarte o problemă fundamentală pentru filosofie (alături de un Kierkegaard, de pildă), nu s-a preocupat în mod material deloc de propria moarte...

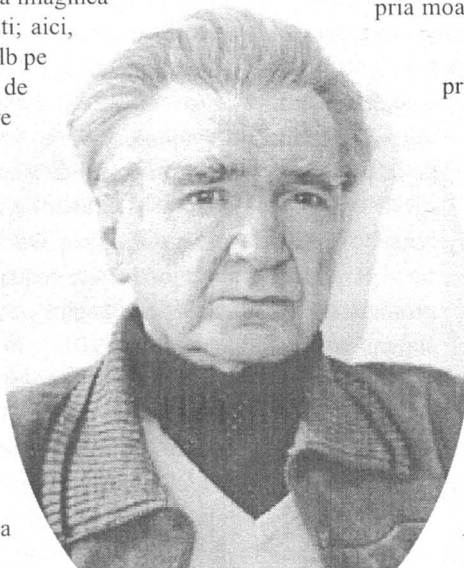
Dar îl scuză în fața lui Dumnezeu alții... cu pricere...

Și îmi vine în minte întrebarea naivă pe care mi-a pus-o un exeget (mai) tânăr al lui Cioran, un adevărat „fan” (nu ca mine, care pregăteam, în mod pozitivist, un chestionar sociologic despre Cioran): „Ce ar zice Cioran despre treaba asta?”

Pentru unii, faptul că Emil Cioran mai avea unele „resturi de creștinism”, cum a fost avertizat într-o scrisoare a unui cunoscut, ar fi suficient pentru tot ce se întâmplă în mod creștin după moartea sa. Își merită deci soarta postumă... Doar el însuși ura în scrisori părinților săi *Hristos a înviat!* cu ocazia Paștelui, sau le spunea, cu prilejul nefericit al arestării fratelui său: „Din moment ce aveți credința în Dumnezeu, *adică singura mângâiere valabilă ce există sub soare* (subl. mea.), mi se pare că sunteți destul de înarmați pentru a susține orice nefericire. Drama cea mare în viață e lipsa de orice credință... Până la un punct e drama vieții mele, deși poate nu sunt în fond atât de necredincios pe cât par”. Sau el însuși vorbea, așa cum a fost „acuzat”, de păcatul originar... Ce poate fi mai creștin decât asta?...

Însă mormântul său din Cimitirul Montparnasse e un loc de menționat. În ziua când l-am „vizitat”, avea flori proaspete la capăt și multe cupe de lumânări împrejur. Dar cel mai impresionant era faptul că, pe margini, sub niște pietre adunate cine știe de pe unde, oamenii lăsau mesaje. Scrisul era șters de ploaie, așa că nu am văzut mesajele către lumea de dincolo, dar florile erau proaspete...

Sub impresia acestui tablou, am devenit eu însumi patetic și am început să vorbesc cu mormântul: i-am spus că e mai bine acolo, de vreme ce aici o serie de oameni au început un atac fără precedent asupra locuitorului său... un atac pe care ar fi putut foarte bine să îl înceapă chiar din timpul vieții locuitorului său,

Emil Cioran

8 aprilie 1911 - 20 iunie 1995

când s-ar mai fi putut apăra. Dumnezeu să îl ierte și să îl odihnească pe locuitorul păcătos al acestui mormânt!

Patetic cum am devenit, m-am bucurat când am văzut că pe harta personalităților din Cimitirul Montparnasse apare și Cioran (ceea ce nu s-a întâmplat câțiva ani buni după moartea sa, din câte am auzit de la alcineva care a fost mai demult „în vizită”).

Mai mult, era prezentat drept „philosophe roumain”... Cineva cu oarecare cultură a avut grijă să exprime totuși acest amănunt: deși a scris și în limba franceză și a devenit celebru la nivel mondial datorită acestei limbi, el era totuși român... cu idei formate încă de pe vremea când umbla pe lângă Nae Ionescu...

Ceea ce nu m-a bucurat în această perioadă de „pelerinaj întâmplător” este un fapt ce pare minor pentru un filosof (la prima vedere): în bibliotecile din Paris, cel puțin, E.M. Cioran este categorisit la sectorul „Literatură franceză”... Atât el, cât și comentarii săi... Drept este că majoritatea comentatorilor sunt literați, atât în Franța, cât și în România... Iar la Academia Română, din câte știu, el a fost primit ca membru post-mortem la Secția de Filologie (deși președintele acestei secții îl numește deseori „filosof”)...

Doar librării din Paris, nu știu după ce logică, au pus cărțile lui Cioran la raftul de filosofie, atât cărțile lui, cât și pe cele ale comentatorilor...

Deci, s-ar putea spune la o privire superficială, receptarea lui Cioran este mai intensă la nivelul literaților decât a filosofilor. Stilul a învins ideea în cele din urmă... Un fapt care îi plăcea lui Cioran la un moment dat, prin anii 60: „Se vorbește despre «stilul» meu. Dar stilul meu nu mă interesează deloc. Am ceva de spus, o spun și de contat contează ceea ce spun; modul în care o spun e secundar. Idealul ar fi să scriem fără stil; mă străduiesc să o fac și am să reușesc. Numai gândul contează. Restul e pentru făcătorii de literatură”.

Mai trebuie însă spus ceva în legătură cu receptarea lui Cioran în rândul francezilor. Lăsând la o parte că unii dintre ei au început să îl respingă conduși de sofismul *Argumentum ad hominem* („Cioran nu mai merită respectat și citit, pentru că a colaborat în tinerete cu Garda de Fier”), ultimele cărți apărute în Franța în ultimul deceniu conțin „obligatoriu” un capitol referitor la erorile sale politice din perioada respectivă, chiar dacă autorul face în rest un elogiu scriiturii cioraniene. Este un zbcium în sufletul lor... de nedescris: le place scriitura cioraniană, dar a fost fascist...

Și această tendință tinde să se universalizeze: la o întâlnire internațională filosofică de la Sofia, dedicată anul acesta lui Cioran, conferința de presă a stat tot sub semnul politicului, din câte am auzit... Și în România (unde au și apărut deja, de altfel, cărți dedicate exclusiv acestui subiect), s-a propus ca tema colocviului internațional de la Sibiu din 2012 să fie *Schimbară la față a României*, pentru a arăta, după cum s-a exprimat directorul Centrului de Cercetare Cioran, „și unde a greșit” (colocviul nu a mai avut loc).

Tipică este întrebarea următoare, pusă, de pildă, traducătorului în italiană al lui Cioran: „Nu găsiți că este surprinzător că un om *genial* (subl. mea) ca Cioran a putut simpatiza în anii 30 cu fascismul românesc?”

Îi cuprinde și frica în Occident când aud de „fascism” (lăsând la o parte confuzia terminologică din jurul acestui termen; important este că desemnează ceva rău, de extremă dreapta). Tot traducătorul în italiană al lui Cioran (Mario Andreea Rigoni) amintește de vizita pe care i-a făcut-o în America traducătoarei în engleză a operei cioraniene, Susan Sontag, când aceasta l-a întrebat aproape în șoaptă și aproape înfricoșată (citez din memorie): „E adevărat că Cioran a susținut fascismul românesc?”

Mormântul lui Cioran, la Paris (foto, autorul)

Răspunsul lui Cioran, când a aflat de la Rigoni această întrebare (citez iar din memorie), un pic enervat: „Da, să-i spui că eu am fost de dreapta când ea era de stânga!”

De altfel, Rigoni i-a luat apărarea lui Cioran (într-o carte apărută recent) invocând, nu total sofistic totuși, faptul că mulți intelectuali s-au raliat mișcărilor extremiste de dreapta și de stânga și a dat exemple suficiente pentru a fi credibil. Și a adăugat, bine inspirat, că „extremiștii” de stânga nu se bucură de același tratament ostil ca „extremiștii” de dreapta. Și nu e corect, de vreme ce crime au existat și de o parte și de alta. Ba chiar, aș adăuga eu, care am trăit pe viu extremismul de stânga, comunismul a făcut chiar mai multe victime decât „fascismul”. Și nimeni nu mai condamnă azi pe un Satre sau pe alții cu atâta dușmănie... (Mai ales în România unde nimeni nu a fost condamnat moral cu o înverșunare asemănătoare pentru că a stat alături de regimul comunist; nimeni nu a găsit niciodată de cuviință să își exprime regretul măcar că a stat lângă o ideologie care a consimțit tacit sau direct la milioane de crime; toți și-au găsit scuze, iar cea mai răspândită e aceea în care se declară că trebuia să facă cineva și un pic de bine în cadrul unui regim autoritar...)

Și parcă nicăieri în Europa (sper să nu greșesc totuși), nu am văzut în rafturile librăriilor, ca în Franța, încă operele cele mai importante ale lui Marx... Un popor care n-a cunoscut comunismul decât la nivel teoretic l-a dorit parcă tot timpul cu stângismul său exagerat, dar n-a avut parte de el. Și dă lecții despre malefica extremă dreaptă (și de data asta trebuie să trecem peste confuzia terminologică din jurul conceptelor de „stânga” și „dreapta”)...

Oricum, din câte am observat personal, în rândul publicului larg, de la noi cel puțin, această campanie pe teme politice interbelice împotriva unor intelectuali români îndrăgiți (printre care, desigur, și Cioran) are un efect invers: oprobiul se întoarce asupra acuzatorilor, nu asupra acuzaților.

Însă cred că rezultatul acestei campanii de denigrare a lui Cioran s-a materializat deja în Franța: după știința mea, dar și a altora, care urmăresc mai îndeaproape fenomenul decât mine, el nu a avut parte, în anul centenarului nașterii, de nici o manifestație științifică publică din partea instituțiilor de cultură franceze.

Notă: Cercetarea aferentă realizării acestui eseu a fost finanțată prin Proiectul POSDRU/ 89/1.5/S/63663

La centenarul nașterii poetului Horia STAMATU

Isabela VASILIU-SCRABA
scriitor

Moto:

“Toate ieșirile sînt închise/ Nu aveți pe unde fugi/ Strigă într-o zi îngerul morții/ Pe un continent mai mult/ Mai puțin pămîntesc” (H. Stamat, *Memnon*, 1934); “Scriu ca să tac/ nu știu ce,/ dar pun pe foc/ tot ce e binezis/ ca să răzbun/ ce-am tăcut” (H. Stamat, *Descifrare*, 1989)

Horia Stamat (9 sept. 1912-7 iulie 1989) îi scria pe 16 ianuarie 1988 doctorului Alexandru Lungu că poezia lui San Juan de la Cruz este inimitabilă, în sensul precis ca nu se poate scrie “în maniera” acestui sfânt care scrie o poezie sublimă izvorâtă din cea mai autentică trăire mistică. Traduse dintr-una din inspiratele sale poezii (*Noche oscura*), versurile “mor pentru că nu mor” pot fi privite într-o dublă semnificație: rupte din contextul inițial, ele ar avea darul de a trimite către credința (și năzuința) creștină că pe Domnul nostru Iisus Hristos “îl vom vedea după moarte” (N. Mladin, *Asceza și mistica paulină*, 1996, teză de doctorat susținută la București în 1946) în “Ierusalimul Ceresc”. Poezia misticului spaniol sugera însă dorul către unirea mistică prin chinul unui suflet care “trăiește și nu trăiește” în el însuși, orientat cum este dincolo de sine, înspre izvorul a tot ce-i viață, înspre Dumnezeu. *Romance 10* redă unirea mistică prin versurile: “Muream de Tine-n mine/ si înviam în Tine, /Că amintirea Ta/ da viață și-o lua” (San Juan de la Cruz, *Romance 10*, asupra Psalmului 136: *Super fulmina Babilonis*).

În traducerea lui Horia Stamat un fragment mai întins din *Noche oscura* sună în felul următor: “...în mine nu mai trăiesc/ Și fără Dumnezeu nici pot trăi/ iar fără El si fără mine/ traiul acesta ce va mai fi?” (San Juan de la Cruz, *Noapte neguroasă*).

Există o poezie pe care Horia Stamat (membru fondator al Centrului Românesc de Cercetări de la Paris) a compus-o după moartea soției Prințului Nicolae cu sprijinul căruia a fost fondată, la Paris, această primă “instituție românească de grad universitar în străinătate, sub președenția lui Mircea Eliade, având concursul lui E. Cioran, Horia Stamat, P.C. Deleanu, Eugen Ionescu, Leon-tin Constantinescu, precum și a doi scriitori și academicieni francezi, Edmond Jaloux și Marcel Brion” (Octavian Vuia).

Intitulată *Cântecul înecatului*, în poezie se face referire la nemurirea sufletului omenesc folosind chiar sintagma “mor ca să nu mor”. Desigur, din exprimarea ideii creștine că moartea nu reprezintă un sfârșit prin versurile “mor ca să nu mor” nu se poate concluziona decât cu mare superficialitate că Stamat ar scrie “a la maniere de San Juan de la Cruz” și că *muero porque no muero* l-ar aminti nici mai mult, nici mai puțin, decât pe însuși Platon cu “moartea față de lume” (I.P. Culianu, *Câteva considerații pe marginea operei lui Horia Stamat*) ca premiză pentru “deschiderea unei vieți lăuntrice” (ibid)

Desconsiderând sfatul lui Eliade care îi scrisese la Milano să nu se lase “terorizat de momentul istoric” (M.E., 16 aprilie 1976), Culianu a redactat prima versiune a articolului îndreptat împotri-

va lui Stamat în mai 1977.

Un an mai târziu, când articolul despre Horia Stamat trezise indignarea marilor personalități ale exilului, Culianu i-a scris lui Eliade că nu poate retrace articolul (“prea explicit favorabil”) dat lui Sorin Alexandrescu despre poezia lui Stamat (care “nu-i place”) invocând motivul că ar fi deja “în tipografie” (v. scrisoarea din 19 XI 1978) ... unde a tot fost... până în 1983 când a apărut în “International Journal of Roumanian, 2/1980, pp.123-134.

Leonid Arcade își amintea cum, în toamna anului 1983 l-a vizitat pe poetul Horia Stamat (bolnav de inimă) câteva minute, să nu-l obosească, acesta fiind internat la secția de reanimare a unei clinici. Si în corespondența cu poetul și doctorul Alexandru Lungu publicată fragmentar în 1999 și 2000 de revista “Romania literară” Horia Stamat menționează “iminența” de infarct pe care i-a cauzat-o Ion Negoșescu tratând despre poezia sa religioasă pentru care n-avea nici o afinitate.

Titus Bărbulescu, un alt membru marcant al exilului, evidențiasse în opera eseistică, poetică și dramaturgică a lui Horia Stamat “substratul” ei în care i-au părut amestecate mituri străvechi românești, hermeneutica populară sau savantă a acestora la care s-au adăugat implicit spiritul limbii românești și nenorocul care-a însoțit istoria românilor cotropiți mereu de alte neamuri (T. Bărbulescu, *Citind pe Horia Stamat*, 1986). O părere similară avea și L.M. Arcade care scria că deschiderea spre universal a poeziei lui Stamat ar fi “realizată într-o mult mai mică măsură (decât s-a spus) prin asimilări occidentale și în mod mult mai amplu (așa cum se va spune) prin relevarea latențelor graiului românesc” (v. textul lui Arcade inclus în vol. *O viață în exil: Horia Stamat*, ediție prezentată și îngrijită de Matei Albastru, Ed. “Romania Press”, București, 1998, p. 76). Extrapolând ideea, filozoful Octavian Vuia scrisese la moartea lui Stamat că poezia acestuia împreună cu doina străbună i-ar lega pe exilații din generația lor într-un destin comun de “pelerini daco-romani” în căutarea “Ierusalimului ceresc” al credinței lor creștine (v. textul lui Octavian Vuia inclus în vol. *O viață în exil: Horia Stamat*, ediție prezentată și îngrijită de Matei Albastru, Ed. “Romania Press”, București, 1998, p. 83).

Asemenea opinii ar confirma presupunerea că la reușita transunerii pe românește a poeziei mistice a Sfântului Ioan al Crucii trebuie să fi contribuit și familiarizarea lui Horia Stamat cu limbajul religios al *Psaltiriei în versuri* publicată de Dosoftei în 1673. Iată și versurile pe care le-a văzut “manieriste” (în stilul lui San Juan de la Cruz) proaspătul asistent de limba și literatura română de la Groningen (cu contractul de muncă semnat pe 24 iunie 1977, v. rândurile lui Culianu către Pleșu din 21 iunie 1977, în “Obs. Cult.”, nr.87 din 23 oct. 2001): “Noapte s-a lăsat/ ziuă s-a făcut.../Greu mi-era la voi!/ mă trăgea un dor/ tot către-napoi/ Dar iată că zbor/ mă topesc și pier/ apă fum eter/ mor ca să nu mor.” (H. Stamat, *Cântecul înecatului*).

Dintr-o scrisoare trimisă de Stamat în 1968, se poate vedea

în ce măsură și până la ce punct apropierea dintre poezia sa și poezia mistică a spaniolului l-a măgulit. Într-adevăr, când exilatul Radu Enescu îi spusese că unii au asemănat *Noche oscura* cu poezia scrisă în amintirea Domniței Ioana, Horia Stamatu a tras concluzia că a reușit să dea versurilor sale o “expresie suavă, lucru în care San Juan de la Cruz este neîntrecut, pentru că nu există limbă de o mai paradisiacă suavitate”. Dar oricât de măgulitoare ar fi apropierea dintre creația sa originală și poezia misticului, ea pierde din vedere diferența temei celor două poezii: în *Noche oscura* este vizată unirea mistică în viață fiind, în poezia *Cântecul înecatului* poetul se referă la răposarea unui suflet. Și această deosebire esențială o pune în lumină Horia Stamatu pe 28 decembrie 1968 într-o epistolă către Paul Miron (v. *Correspondența* publicată de Nicolae Florescu la Editura “Jurnalul literar” în 2007, p. 41-42; volumul cuprinde 44 de scrisori trimise de Horia Stamatu).

La două decenii distanță, lui Alexandru Lungu traducătorul Horia Stamatu îi scrie că a fost foarte măgulit și “aruncat într-o grea ispită: să mă cred”. Dacă traducerea e într-adevăr bună, aceasta se datorează marelui spirit care-a dat originalul. Pentru că marele spirite provoacă, “inspiră” /.../ Opera Sfântului, partea lirică, am tradus-o aproape toată. Așa ceva dă enorme satisfacții. Cum azi nu se mai poate scrie cum scriau San Juan sau Hoelderlin, și cum acest fel de a scrie este aproape de sublim, eu îmi vindec nostalgia traducându-i. (...) Nu știu dacă mă înșel sau nu, dar această scurtă poezie de patru strofe mi-apare de o intensitate și concentrare încă mai mari ca *Noche oscura*. Iar ca “poezie de iubire” nu știu dacă are seamăn (...) Aceste trei poeme, ‘*Noche oscura*’, ‘*Clama de amor viva*’ și ‘*Cantico spiritual*’, sînt comentate cuvânt cu cuvânt de poet în trei tratate mistice (Horia Stamatu, 25 martie 1988).

Un “dialog” inedit între Horia Stamatu și Constantin Noica

Moto:

«Tot ce a fost realism socialist va dispărea (...). Eminescu va putea fi publicat în întregime (...). Ceea ce exilații și condamnații au spus în opera lor va fi reluare și repovestire a trecutului, ceea ce înseamnă posibilitate de a fi în viitor» (Vintilă Horia, în “Cuvântul Românesc”, mai 1989)

După citirea «Gând-ului despre originalitatea civilizației românești» publicat de Constantin Noica în revista «Destin», scoasă la Madrid de George Uscătescu, Horia Stamatu, care în 1934 fusese premiat de Societatea Scriitorilor Români, odată cu Constantin Noica, Emil Cioran și Eugen Ionescu, de un juriu format din Mircea Eliade, Mircea Vulcănescu, Petru Comarnescu, Ion I. Cantacuzino, Șerban Cioculescu, Tudor Vianu și Romulus Dianu - Horia Stamatu scrie în *Revista Scriitorilor Români*, de la Munchen, despre *operatorul ontologic* noician, dând impresia celui mai normal dialog între doi scriitori având idealuri literare comune. În fapt, era doar o falsă impresie, în care nici Stamatu nu credea.

Impresionat ca și Constantin Noica de gândirea religioasă a celor doi mari universitari (profesorii Nae Ionescu și Mircea Vulcănescu) în preajma cărora ambii s-au format, Horia Stamatu meditează la valențele religioase ale *operatorului ontologic* propus de Noica. Mai precis, Stamatu îl readuce pe într-un din mrejele filosofiei noiciene în locul de unde a fost preluat de filozoful închis șase ani pentru delict de opinie și apoi (pentru aceleași motive) urmărit până la moarte de paznicii sclaviei intelectuale din vremea materialismului obligatoriu.

Transfigurată de haloul de arhaicitate conferit de textul românesc al Crezului, din care provine, prepoziția într-a fost aleasă de traducătorii Sfintei Liturghii care n-au vrut să se depărteze de limbajul vorbit. Dar, fiindcă transpunerea românească ar fi sunat: «Cred într-unul Dumnezeu», care nu are darul de a sugera în subsidiar credința creștină în Treimea care este Unu, ei ar fi recurs la o inovație lingvistică: «Cred într-unul Dumnezeu», propunându-l pe acest într-unul cărturăresc.

Horia Stamatu va observa că expresia într-a adevăr preia din litera sacră a Crezului prepoziția «întru» cu întreaga ei greutate conferită de context. De aici ar urma că înțelesul expresiei «întru adevăr» nu se poate distanța cu totul de contextul sacru.

Când, în 1951, Constantin Amărieței și-a luat inima-n dinți și s-a dus să-l viziteze pe Heidegger, i-a vorbit filosofului retras într-o cabană din munții Bavariei despre gândirea religioasă a lui Mircea Vulcănescu și de întemnițarea acestuia de către ocupantul sovietic al României de două ori sfârtecate: o dată în 1940 și a doua oară în 1945, după Yalta. În termeni cât mai sugestivi, Amărieței i-a povestit acestuia despre *Dimensiunea românească a existenței*, așa cum o schițase fostul său profesor de etică în 1943-1944, zăbovind asupra transcederii fenomenalității vremelnice pe care i-o sugerase lui Mircea Vulcănescu lumea văzută ca o carte de semne ale întrepătrunderii lumii de aici cu lumea de dincolo. Tânărul doctorand, de 28 de ani, i-a mai relatat atunci și ipoteza lui Mircea Vulcănescu după care *ab aevum* (însemnând în latină din eternitate) a dat în românește pe aeva, și a rămas surprins să-l vadă pe Heidegger consemnând etimologia propusă (v. “Caiete de dor”, vol.I-III, Ed. Jurnalul Literar, București, 2000-2003)

Admirația pe care i-o trezise la Freiburg, înainte de 1944, profesorului Heidegger istețimea studenților săi români (Al. Dragomir, Octavian Vuia, Costache Oprișan, etc.) ieșea la iveală ori de câte ori folosea substantivul «die Lateiner», atunci când la seminarele speciale cerea părerea doctoranzilor români. Or, de-a lungul unui deceniu și jumătate avusese de multe ori ocazia să-i cunoască pe foștii studenți al lui Nae Ionescu de la Universitatea din București sau ai lui D.D. Roșca și Lucian Blaga de la Universitatea din Cluj. E suficient să ne gândim că din primii săi ani de Freiburg veniseră din România să-l audieze pe Heidegger, C-tin Floru (trimis chiar de Nae Ionescu) și D. C. Anizăr cu care filosoful german va păstra o legătură durabilă (v. Jurnalul berlinez, Ed. Romania Press, Buc., 2005).

Dintre cei care, ulterior, au devenit personalități marcante ale culturii noastre l-au mai audiat pe filosoful de la Freiburg: Stefan Teodorescu, Petre Țuțea, Petre Pandrea, N. Balcă (autorul articolului «Interpretarea existenței omenești în filosofia lui Heidegger»), Chirilă Popovici, Virgil Bogdan, C-tin Noica și Vintilă Horia. În decembrie 1942 Walter Biemel scria în rev. «Universul literar» că “Heidegger cunoaște România din buna reputație de a fi o țară a filosofilor, căci mereu îi vin de acolo studenți”. Din grupul ultimilor săi studenți, Alexandru Dragomir i-a tradus în română eseu Was ist Metaphysik? împreună cu Walter Biemel. Această primă traducere din anii patruzeci

a fost publicată de Virgil Ierunca la Paris în 1956, la vremea când deja mai apăruseră două variante de traducere românească a unei lucrări heideggeriene, «Feldweg», transpusă în românește în 1951 de C-tin Amăruie în paralel cu Stefan Teodorescu.

Înainte de îndepărtarea sa de la Universitate, Heidegger avusese prilejul să-și facă o idee despre cultura românească citind cu interes revista «Saeculum», scoasă de L. Blaga între 1943 și 1944, ce cuprindea rezumate în limba germană și, scris de Zevedei Barbu (secretarul de redacție), chiar un articol dedicat filozofiei heideggeriene. Peste câteva decenii (în «Revista Scriitorilor Români», Munchen, 1981), despre gândirea heideggeriană avea să scrie și Horia Stamatu, cu ocazia traducerii eseului Holderlin și esența poeziei, amply comentat și adnotat.

Neputând purta un autentic dialog cu filosoful aflat în «temnița» în care se transformase întreaga Țară, cu granițele ei bine zăvorâte, Horia Stamatu schițează totuși punctul său de vedere asupra sintezei particulare pe care o reprezintă cultura și civilizația românească.

Înainte de a prezenta poziția sa în această problemă, el face remarca următoare: dacă o civilizație este întru «ceva» al altei civilizații (în cazul de față al civilizației comunismului sovietic), ea încetează de a mai fi «întru» acel ceva propriu prin care s-a definit ca o civilizație anume, și urmează a dăinui doar în cadrul speciei, fără nici o originalitate. La întrebarea «întru ce» s-a definit civilizația românească, Horia Stamatu răspunde că întru creștinism. Din perspectivă istorică, Horia Stamatu observă cum civilizația românească a putut fi peste o mie de ani întru fundamentul ei spiritual oferit de acea proprie și neobișnuită unitate de limbă și de spirit religios. Chiar și amânarea publicării Panoramei literaturii române (Ed. Crater, București, 1996) a lui Bazil Mun-

teanu (neinclusă în manualele de liceu după 1990) ne pare a fi paradigmatic. Fiindcă această valoroasă lucrare, bine cunoscută în Occident, cuprinzând mulțime de nume de scriitori marginalizați după 1945, precum și nume de scriitori martirizați, a fost încă din 1945 îngropată odată cu decapitarea spirituală a României prin interzicerea capodoperelor de gând incluse în nesfârșitele liste de cărți interzise de sovietici.

Referitor la unitatea de limbă română, «neobișnuită în restul Occidentului», Horia Stamatu nu pierde ocazia de a consemna că limba română forțată a fi «întru materie, Marx, Lenin și război religios».

În România, mai remarcă el, războiul religios a început să se desfășoare în spațiul concentrațional, când Nichifor Crainic trebuia să «mărturisească superioritatea temnicerului față de Dumnezeu, pentru că temnicerul putea să-i dea o lingură de supă în plus, pe când Dumnezeu nu putea» (p. 145).

În opinia lui Stamatu, civilizația românească «s-a centrat mai mult în sacru decât în juridic» (p. 145), ceea ce ar constitui o altă trăsătură de originalitate a ei. Acest fapt, ținând de esențe și nu de superficialitatea formalismelor juridice, «a influențat mult limba românească». Iar asemenea centrare de tip «organic» s-a văzut din toleranța românilor față de alte credințe religioase, la ei neputându-se nicidecum întâmpla o noapte a Sfântului Bartolomeu. Numai forțata impunerea de după 1945 lui a fi «întru materie» a făcut ca suprema originalitate a civilizației românești, adică excluderea războiului religios, să fie înlocuită prin contrariul ei: războiul cultural permanent. Război dus și astăzi, împotriva gânditorului Horia Stamatu (1912-1989), sau a poetului bucovinean Vasile Postecă, devenit în 1966 profesor la State College din Mancato, Minnesota.

Un Muzeu-școală, la Chișinău

Pe o stradă liniștită din inima vechiului Chișinău funcționează, de mai bine de un secol, cel mai important muzeu de etnografie și științele naturii din R. Moldova, amenajat într-un imobil, monument istoric, construit într-un original stil *maur*. Inaugurat în 1889 cu ocazia Expoziției agricole guberniale, muzeul, rod al strădaniilor unui pasionat anatomopatolog, naturalist și preparator de exponate muzeale, Franz Osterman, Muzeul și-a câștigat de la început faima datorită *mostrelor* din domeniile anatomiei, biologiei și embriologiei, conservate într-o manieră originală, ce uimește și astăzi.

Treptat, muzeul își dezvoltă atât colecțiile cât și profilul, odată cu inaugurarea propriului local (construit între 1903-1905, după planurile arhitectului Vladimir Țiganko), devenind un veritabil centru cultural, fiind primul spațiu public dedicat expunerii și conservării faunei basarabene, dar și obiectelor casnice specifice zonei. Practic, odată cu extinderea colecțiilor și organizarea unui *Muzeu ambulant*, se pun bazele, încă înainte de 1917, a unei *rețele muzeale* în fosta provincie țaristă Basarabia.

Beneficiind și de un teren propriu – astăzi o veritabilă grădină zoo-botanică amenajată chiar în inima capitalei moldovenești – Muzeul capătă, în anii 20-40 ai secolului trecut, o anvergură științifică recunoscută, participând la programe de cercetări, inclusiv din România, devenind o adevărată bază didactică și de cercetare și având ca filiale inclusiv Muzeul Deltei, prima instituție de profil de acest gen din Basarabia.

Excluzând perioada tulbură a Războiului, Muzeul a dispus inclusiv de un *Buletin Științific* propriu, editat, cu întreruperi, începând cu anul 1925, în limbile română și rusă, și renăscut după 1991, când noul Muzeu Național de Etnografie și Istorie Naturală

este reorganizat pe criterii muzeologice și științifice de

tip european. Începând cu anul 2005 *Buletinul Științific* al Muzeului este acreditat profesional.

Astăzi, Muzeul, atât prin expoziția de bază de la sediul central, intitulată *Natura. Omul. Cultura*, cât și prin filialele raionale (inclusiv un Muzeu al satului, în curs de constituire și un altul al Vinului și Viei, la Orhei), este una din cele 56 de instituții de profil acreditate în Europa, fiind nominalizat la concursul Muzeul European al Anului.

Dintr-un *Catalog* al Muzeului, elaborat de cercetătorul Mihai Ursu, directorul instituției (Ed. Știința, Chișinău, 2009), reținem informația că Muzeul deține un fond de peste 150.000 piese, grupate pe colecții (petrografie, paleontologie, arheologie, numismatică, artă populară, *carte veche* etc.), fiind astfel cel mai important muzeu din R. Moldova. Simbol al expoziției permanente *Natura. Omul. Cultura* este compoziția sculpturală „Pomul vieții” (autori, sculptorii R. Safranov și Șt. Codrescu), amplasată, din 1994, în holul central al muzeului și conducând sugestiv către ideea continuității biologice și spirituale în spațiul tradițional basarabean.

Dintre exponatele cele mai valoroase, evidențiem un schelet *complet* de elefant de stepă (*Dinotierium gigantum*), unicat în Europa, iar ca operă plastică, o pictură murală de ample dimensiuni expusă pe întreaga suprafață a spațiului de expunere (sala nr. 5), înfățișând evoluția *biosferei* terestre, de la constituirea litosferei până în zilele noastre (pictor, I. Daghi).

Vizitând Muzeul, din care nu lipsesc obiecte ce reconstituie spațiul etno-cultural românesc, avem o imagine completă asupra specificului moștenirii noastre etnice, în fapt o sinteză agro-pastorală a Moldovei tradiționale, abia atinsă de zorii urbanității. (M.N.)

Servicii muzeale pentru copii și tineret

Sergiu PANĂ, Elena GUMENE
muzeografi

Muzeul de etnografie al R. Moldova

Înainte de a începe procesul educațional, este necesar să menționăm că fiecare muzeu ar trebui să dețină cel puțin un specialist în educație, în mod normal un profesor, care ar cunoaște atât muzeul și colecțiile sale, cât și pedagogia vârștelor. Rolul acestei persoane este extrem de important, deoarece experiența sa în psihologia copilului va ajuta enorm în interpretarea conceptelor complicate în modul simplist și accesibil pentru copii.

Colaborarea cu școlile și planificarea vizitei la muzeu

Este foarte important ca muzeul să stabilească legături strânse cu școlile locale. Muzeograful vor fi responsabili pentru menținerea legăturii permanente cu școlile, în prealabil descriind amănunțit colecțiile muzeului și ce utilizare pedagogică pot conține acestea. Ulterior, profesorul și educatorul muzeal pot deja planifica o vizită la muzeu.

Este esențial ca profesorii să viziteze muzeul înainte de a aduce discipolii, în scopul evaluării valorii educative și pregătirii pedagogice a vizitei, în timp ce partea teoretică inițială de studiu ar putea fi începută chiar în școală. Când copiii vor ajunge la muzeu, ei trebuie deja să aibă o idee clară referitor la ce vor vedea și ce lucru vor avea de făcut.

Sala de studii a muzeului

Este foarte util pentru fiecare muzeu să dețină o sală de studii. Ea trebuie să fie destul de încăpătoare pentru a găzdui o clasă medie de elevi, fiind amenajată pentru scopurile corespunzătoare. Aceasta ar include, prin urmare, diverse materiale și ustensile utilizate în arta plastică, cât și alte rechizite școlare și de birou, care vor permite copiilor să se simtă în mediul lor, într-o ambianță de creație, fiindu-le stimulată astfel imaginația.

Dacă nu există un spațiu special destinat acestor activități, programul educațional poate fi realizat în galeriile și sălile muzeului.

Resurse informaționale

Resursele informaționale pentru copii pot include fișe de lucru și informaționale, ghiduri pentru copii, cărți poștale, replici ale pieselor, dar și alte publicații relevante.

Fișele de lucru și cele informaționale urmează să fie elaborate de profesori experimentați, având un design adaptat nivelului de percepere al copiilor. Ele trebuie prezentate într-un mod care ar încuraja copiii să vizioneze colecțiile muzeale și să dea întrebări relevante cu privire la cele văzute în muzeu.

Vizita la muzeu

Când ajung la muzeu, copiii ar trebui primiți călduros și prietenos de către educator și personalul muzeului. Copiii trebuie ghidați prin muzeu, indicându-le spre exemplu locul amplasării lucrurilor personale, unde este cafeneaua, sau cum se folosește veceul etc.

E necesară și organizarea, până la începerea programului educativ, a unei mici discuții introductive în scopul familiarizării cu cele ce urmează să se ocupe pe parcurs.

Activitatea ulterioară va depinde foarte mult de politica muzeului. Este important să se selecteze metoda optimă de transmitere a informației copiilor, folosind creativitatea și imaginația. Acest lucru se poate realiza prin interacțiunea directă. În acest caz, copiii sunt încurajați să-și exprime propriile interese și să răspundă la o anumită situație de relevanță pentru obiectivele programului educațional. Astfel copiii vor deveni mai siguri de sine și, în unele cazuri, pot depăși anumite temeri.

O altă modalitate de a efectua un program educațional este de a permite copiilor vizualizarea obiectelor sau exponatelor, descriind ulterior sentimentele și impresiile proprii. Ei vor povesti, cu propriile cuvinte, ceea ce văd într-un obiect sau într-o expoziție. Astfel copiii vor învăța să observe obiectele într-o expoziție și să proceseze informațiile obținute prin observare. Ei pot compara ceea ce văd cu mediul lor ambiant, corelând cele observate cu viața de zi cu zi. Plus la aceasta, ei devin critici și dezvoltă propria părere despre modul în care lucrurile se schimbă de la o generație la alta. Mai mult decât atât, lucrul ulterior poate include executarea propriilor desene sau colaje, folosind modele copiate de pe obiectele din muzeu.

Etichetele expoziționale ce conțin informații despre obiect, vârsta și scopul acestuia etc. pot fi utilizate în *jocurile de potrivire*, care implică antrenarea abilităților de îndemănare, lectură, înțelegere, clasificare, categorisire etc.

Servicii muzeale, la beneficiari

Unele muzee nu organizează programe educaționale în incinta propriilor sedii.

În schimb, activitățile de acest gen sunt derulate în cadrul comunității școlare. Aceste activități pot fi realizate în diferite moduri.

Servicii de împrumut

Muzeele pot împrumuta școlilor diverse obiecte din propriile colecții pentru perioade scurte de timp. Profesorii le pot utiliza, prezentând astfel de piese/exemple reale ce țin de lecțiile teoretice citite copiilor. Este important ca obiectele destinate acestor scopuri să fie amenajate în cutii/vitralii speciale, pentru a asigura securitatea acestora, fiind, de asemenea, însoțite de note explicative pentru profesori. Aceste servicii de împrumut aduc un aport pedagogic considerabil în procesul de cercetare practică și experimentală în școli. Mai mult decât atât, acest lucru încurajează profesorii și copiii să viziteze muzeul și să vadă și alte exponate din diversele colecții muzeale.

Cu toate acestea, orice muzeu care își pune ca scop înființarea unui serviciu de împrumut trebuie să ia în considerație și unele dezavantaje. Astfel, obiectele împrumutate, fiind scoase din depozitele muzeale specializate, sunt vulnerabile față de degradare sau deteriorare. Mai mult decât atât, toate procedeele de transfer al exponatelor necesită timp și efort suplimentar din partea staff-ului muzeal, în special a conservatorilor.

Colaborarea cu unitățile de învățământ

Educatorul muzeal sau conservatorul pot oferi elevilor diverse discursuri cognitiv-științifice, pe care le pot face mai interesante și mai atractive, utilizând demonstrații de filme sau slide-uri. Deseori, copiii apreciază mai mult faptul când le vorbește cineva din afara școlii. În plus la toate, utilizarea diapozitivelor, fotografiilor și a filmelor documentare stimulează imaginația copiilor și îi ajută să-și exprime sentimentele și impresiile proprii față de obiectele prezentate.

Organizarea de evenimente speciale

Organizarea evenimentelor speciale este una dintre cele mai eficiente modalități de a oferi un serviciu de educație. Ele pot intra-chipa tot felul de forme. Abordarea cea mai frecventă a acestui domeniu este alegerea unei tematici concrete și implementarea planului de activități propus. Spre exemplu, pot fi organizate manifestații ce țin de portul popular într-o anumită perioadă istorică de timp, oferindu-se copiilor posibilitatea de a dezvolta tematica în propriul mod.

Publicații ale muzeului

La acest compartiment muzeul ar trebui să producă diferite tipuri de publicații destinate anume copiilor. Aceste resurse informaționale scrise vor permite copiilor și părinților "să ia o mică părțică din muzeu". Un prim pas ar fi acordarea atenției sporite la modul de prezentare și design ale publicațiilor, căci, atunci când copilul procură, spre exemplu, o carte, el acordă atenție, în primul rând, culorilor și desinelor.

E important de știut faptul că părinții, în căutarea publicațiilor pentru copii, tind să cumpere ceva ce este scris clar și ușor de citit. Astfel, colaboratorii muzeului vor trebui să cerceteze aspectele psihologice, pedagogice și didactice pentru elaborarea textului și ilustrarea acestor publicații.

Deși editarea publicațiilor pentru copii necesită timp și efort, această activitate este o modalitate foarte eficientă pentru muzee de a comunica cu tânărul său public atât în incinta muzeului, cât și la domiciliu.

Concluzii

1. Datorită specificului fiecărui muzeu în parte, actualmente nu există formule sau modele fixe pentru crearea unui program educațional de muzeu. Astfel, diversele muzee își vor elabora propriile programe și seturi de servicii educaționale, în dependență de specificul tematic și conceptual.
2. Mijloacele interactive și multimedia de expunere și relatare a informației muzeologice cognitiv-științifice se bucură de o popularitate din ce în ce mai mare, fiind tot mai solicitate de societatea modernă.
3. Învățarea în cadrul muzeului sau cu participarea acestuia poate fi una foarte plăcută, distractivă și interesantă pentru copiii din școli, îndeosebi în cazul când vor fi aplicate astfel de metode didactice ca stimularea creativității și imaginației, libertatea alegerii, activități practice, implicarea personală activă etc.
4. Având la bază o strategie proprie a managementului educației muzeale și elaborând diverse proiecte, programe, activități și seturi de servicii, muzeele pot oferi mari oportunități de învățare complexă și multilaterală în cadrul procesului didactic din instituțiile de învățământ școlar.

Articol din *Buletinul Științific al Muzeului*, serie nouă, Vol 14 (27), p.103 și urm.

Bibliografie

- CHOBOT M. C., CHOBOT R. B. - *Museums as Educational Institutions // New Directions for Adult and Continuing Education*. Vol. 47, 1990 - P. 55-82.
- FOLK J. - *Understanding the Museum Experience // The Museum Experience*, Washington, "Whalesback Books", 1992. - P. 115-125.
- HIRZY E. C. - *Excellence and Equity: Education and the Public Dimension of Museums // A Report from the American Association of Museums*, Washington, "American Association of Museums", 1992.
- LOOMIS R. - *How Do We Know What the Visitor Knows: Learning from Interpretation // Journal of Interpretation Research*. Vol. 1, 1996. - P. 39-45.
- ROBERTS L. C. - *From Knowledge to Narrative: Educators and the Changing Museum*. Washington, "Smithsonian Institution Press", 1997. - P. 1-14.
- ZELLER T. - *Museums and the Goals of Art Education // Art Education*. Vol. 40, 1987 - P. 50-55.

Căutare | Rezultate | Căutări anterioare

Căutare simplă

Căutare avansată

Selectare colecție: Cuvânt / cuvinte: Continut Exact Începe cu

Colecții

NOUȚĂȚI (august-septembrie) (52)

NOUȚĂȚI – Publicații periodice (august-septembrie) (2183)

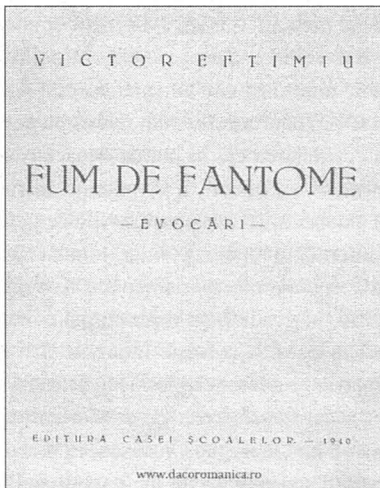
Istoria românilor și a romanității orientale (474)

Columna lui Traian – monumentul și epoca (27)

DACOROMANICA, realizare de vârf a Bibliotecii Metropolitane București, este cea mai importantă bibliotecă digitală românească accesibilă gratuit în INTERNET. Dezvoltarea ei prin îmbogățirea continuă cu documente digitalizate se face permanent, în fiecare săptămână, pentru a fi un veritabil instrument în serviciul rețelelor de cooperare națională și internațională, precum și pentru a deveni partener în Biblioteca Virtuală Europeană EUROPEANA. DACOROMANICA este singura bibliotecă digitală profesionistă din România, concepută pentru a răspunde provocărilor Mileniului III ce poate fi accesată la adresa www.dacoromanica.ro.

Noutăți, decembrie 2012

⇒ Victor Eftimiu, *Fum de fantome: Evocări, București*, Editura casei Școalelor, 1940, 318 p.

...A fost odată aici o veche casă boierească, și-n poala ei un parc imens, cu arbori centenari, cu lămpi-oane și privighetori, în nopți de bal sau de logodnă, sub cerul parfumat cu tei și oțetari, al lui Iunie... Boierii Oteteleşeni erau oameni primitivi și darnici. Casa lor deschisă tuturor, la îndemâna tuturor, pe Podul Mogoșoaiei, în inima Bucureștilor. Se făceau nunți și botezuri, soarele vestite, cu jerbe și

cofeturi, cu lăutari și idile, pregătitoare încuscririlor de mână. Pe urmă neamul lor s-a irosit... Oteteleşenii și-au lăsat acareturile Academiei, Academia a închiriat parcul unor cântăreți și vechea zidire patriarhală negustorilor de bere... Până mai deunăzi au spumegat halbele în curtea dinspre calea Victoriei, în sunetele improvizărilor muzicanți ruși de pe estradă, sub coviltire vârgate pentru vreme de ploaie [...]

Crescută din belșug, casa boierilor Oteteleşeni a sucombat în mizeria generală, sub casmale, ca să se înalțe în locul ei acest simbol al vieții multiple: Palatul Telefoanelor.

⇒ Vera Molea, *Repertoriul teatrelor bucureștene în vremea lui Caragiale: stagiunea 1893-1894*, Biblioteca Metropolitană București, 2012, 4 p.

Stagiunea 1893-1894
Teatrul Național.

Director: Grigore Cantacuzino.
Directori de scenă: Constantin Nottara și Paul Gusty.

Pictor decorator: Romeo Girolamo.

Griselidis (sau Oglinda femeii credincioase) de Armand Sylvestre și Eugène Morand. În aceeași seară s-a reprezentat și *Cupa fermecată de la Fontaine și Champmeslée*.

Premiera: 25 septembrie 1893.
Din distribuție: Aristizza Romanescu; Vasile Toneanu; Maria Ciucurescu; Adelina Langeais; Ion Niculescu; Vasile Hasnaș; Ion Brezeanu.

Bărbatul doicii de E. Najac și Hennequin.

Premiera: octombrie 1893.

Distribuția: Aristizza Romanescu; Vasile Toneanu; Maria Ciucurescu; Adelina Langeais; Ion Niculescu; Vasile Hasnaș; Ion Brezeanu.

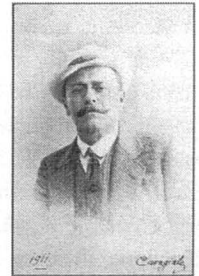
Au urmat spectacolele: *Popa Tatu*, adaptare după Rue Pigalle 115 de Alexandre Bisson; *Primul bal de Ollănescu-Ascanio*; *Ruy Blas* de Hugo; *Othello* de Shakespeare; *Onoarea de Sudermann*; *Împricinații de Racine*; *Fântâna Blanduziei de Alecsandri*; *Narcis*; *Hanul Konachi de Panait Macri* (premiera 26 octombrie 1893, spectacol în care a debutat Aristide Demetriade); *Microbii Bucureștilor*, adaptare de Paul Gusty după Oskar Blumenthal și Gustav Kadelburg (cu Maria Ciucurescu și Petre Liciu în rolurile principale); *Deputatul tatei*; *Năzdrăveniile diavolului*; *Lucrătorii*; *Bacalaureata*.

Legatarul universal de Regnard

Distribuția: Vasile Toneanu... Crispin; Maria Ciucurescu... Lizete; Constantin Costescu... Eraste; Ion Petrescu... Geronte. *Vânătorii de zestre*, localizare de Paul Gusty după Schoenthan și Kadelburg.

Distribuția: Aristizza Romanescu; Amelia Wellner-Hasnaș; Petre Liciu; Constantin Mărculescu; Ioan Livescu; Ion Montauranu...

REPERTORIUL TEATRELOR BUCUREȘTENE
ÎN VREMEA LUI CARAGIALE

MERIDIAN BIBLIOTECONOMIC

Demersuri întreprinse de Pantelimon Halippa în perioada regimului comunist, pentru cauza Basarabiei (II)

Dr. Ion CONSTANTIN

Biblioteca Metropolitană București

(urmare din numărul trecut)

Deosebit de interesante sunt relațiile pe care le-a avut Halippa în anii '60-'70 cu una din figurile de marcă ale perioadei de început a Partidului Comunist din România – Gheorghe Cristescu-Plăpumar –, primul secretar general al partidului (1921–1924). În acea vreme, Gheorghe Cristescu se afla în dizgrație, nefiind pe placul echipei aflate la putere, mai ales al lui Nicolae Ceaușescu, ce se dorea a fi fondator și lider istoric al comunismului românesc. Acesta era extrem de afectat de o replică pe care i-ar fi dat-o primul lider al P.C.R., în felul următor: "tovarășe cismar, dumneata trebuie să știi că eu, Cristescu-Plăpumar, am ținut la meseria mea, tot așa și dumneata trebuie să ții (la meseria dumitale –n.n.). De ce te faci acum aristocrat și nu știi ce?"²⁷.

Pantelimon Halippa și Gheorghe Cristescu se cunoșteau de mult timp, încă din anii de început ai activității fruntașului basarabean în România Mare. Într-un material al Securității, din 27 martie 1968, referitor la pregătirea de către grupul de basarabeni din București a unei adunări pentru comemorarea a 50 de ani de la istorica hotărâre a Sfatului Țării, privind unirea provinciei de peste Prut cu patria mamă, se arată că "la această acțiune, Pantelimon Halippa a atras și pe Gheorghe Cristescu, pe care a ajuns să-l convingă de necesitatea participării. În ultimul timp, Gheorghe Cristescu a motivat că nu va participa pentru a nu se complica relațiile noastre cu Uniunea Sovietică, dând explicații că în acest sens a fost sfătuit și de tovarășul Ștefan Voitec. Totuși, el a afirmat că nu a renunțat la această idee, urmând ca mai târziu să-și ia libertatea de acțiune"²⁸. Așa cum rezultă din material, acțiunea preconizată de grupul de basarabeni nu a mai avut loc, întrucât Gheorghe Cristescu nu a primit avizul guvernului. Peste câteva zile, la 30 martie 1968, Halippa îi trimitea, totuși, lui Gh. Cristescu o scrisoare de felicitare, cu ocazia împlinirii a 75 de ani de la înființarea Partidului Social-Democrat din România (1893): "Vă transmit salutul meu și al prietenilor basarabeni, care vedem în dumneata pe cel din urmă luptător pentru libertate națională și socială a neamului întreg românesc"²⁹.

Schimbul epistolar dintre Pan Halippa și Gheorghe Cristescu este elocvent în ceea ce privește ideile și speranțele pe care le nutreau cei doi foști politicieni în problema evoluției istorice a Basarabiei, caracterul românesc al acesteia și normalitatea reunității cu patria mamă. În scrisoarea din 13 septembrie 1970, adresată lui Gheorghe Cristescu, Pantelimon Halippa deplânge faptul

că „noi întârziem într-o acțiune care ar putea să ne ajute mult la angajarea forțelor naționale. Basarabia cu elementele ei luptătoare rămâne neangajată de statul nostru și exploatată destul de straniu de politica rusească și anume: populația provinciei este antrenată într-un viciu al beției și pe calea aceasta își dăruie vigoarea"³⁰. Arătând „ce bine ar fi fost ca V. Lenin să nu fie victima răzvrățitei Kaplan și a tuturor acelor, care au ținut mai mult la Stalin, decât la Lenin”, el își exprimă totuși speranța că „ideea autodeterminării popoarelor și plecarea lor din statul aglomerat al sovietelor va triumfa, cum credeți și dvs. și cum cred și eu"³¹. La rândul său, răspunzând unei alte scrisori a lui Pantelimon Halippa, pe 18

Pantelimon (Pan) Halippa
1 august 1883 - 30 aprilie 1979

ianuarie 1972, Gheorghe Cristescu se arăta bucuros de „urarea ca să nu uit flica României, scumpa copilă – Basarabia”, menționând că „în 1899 am citit broșura «Primejdia națională», scrisă de fostul nostru tovarăș V.G. Morțun, și prin ceva manuale, prin clasele primare, că Basarabia e românească. Iar tatăl meu, ce a făcut războiul din 1877-1878, ne spunea că Basarabia e a noastră. Ca om politic, n-am uitat-o și cât voi mai respira – o evoc"³². Toate acestea sunt relevante pentru constatarea că, în pofida deosebirilor de vederi și, uneori, a disputelor acerbe care existau între ei pe problemele de politică internă, oamenii politici români din perioada democrației parlamentare se regăseau, în general, pe o platformă comună în ceea ce privește interesul țării și marile probleme de politică externă.

Cu ocazia celei de-a 91-a aniversări a lui Gheorghe Cristescu, în ziua de 10 octombrie 1973, la domiciliul acestuia a avut loc o reuniune, la care au participat mai mulți veterani ai fostului Partid Socialist din România, care "faceau politică socialistă încă de pe vremea când comuniștii de azi erau abia legionari"³³. În cadrul discursurilor "fulminante" rostite cu acest prilej, au fost aduse o serie de critici privind practicile regimului politic aflat la putere, îndeosebi pe plan intern, făcându-se o serie de aluzii la conducerea unipersonalizată a șefului de partid și de stat, tendințele tot mai evidente în ceea ce privește cultul personalității. Prezent și el la reuniune, Halippa a ridicat problema Basarabiei care, în opinia sa, trebuia să fie abordată la modul cel mai serios de către autoritățile de stat. Așa cum rezulta dintr-o discuție ulterioară cu prietenii săi, Halippa ar fi dorit ca la această reuniune să participe și un reprezentant al oficialităților, pentru a vedea "cum se pun problemele", dar ofițerul de Securitate care-l contacta în mod curent nu a dat curs acestei sugestii, din motive lesne de înțeles.

La funeraliile lui Gheorghe Cristescu, în decembrie 1973, Halippa nu a putut participa, fiind bolnav, dar i-a scris o poezie, în care vorbește despre "Ghiță Cristescu-Plăpumară", care a vrut să lupte pentru binele poporului, dar nu a înțeles să se supună Moscovei, și-a arătat adeviziunea față de ideile lui Lenin, dar Stalin i-a fost potrivnic. De la actuala conducere de stat a țării noastre, Cristescu nu a avut parte decât de o înmormântare "pompoasă". Poezia se încheie arătând că Moscova actuală este "imperialistă" și ar trebui să renunțe a se amesteca în treburile altor popoare³⁴.

Pantelimon Halippa a încercat, de asemenea, să sensibilizeze anumite persoane de origine basarabeană aflate în conducerea de partid și de stat, precum Leonte Răutu sau Alexandru Bârlădeanu, pentru a determina o schimbare de atitudine a autorităților în chestiunea teritoriului dintre Prut și Nistru și, îndeosebi, a inițierii unor legături culturale între R.S. România și R.S.S. Moldovenească. În cazul lui Răutu, miza pe faptul că, fiind admirator al lui Constantin Stere, cunoștea bine problemele basarabene. Despre Alexandru Bârlădeanu știa că, în urmă cu mai mulți ani, având o întrevvedere cu Hrușciiov, l-a întrebat "de ce Uniunea Sovietică urmărește să facă din România o țară săracă?". Drept răspuns, liderul sovietic de atunci ar fi adresat o insultă privitoare la români³⁵. În a doua jumătate a anilor '60, când Al. Bârlădeanu încă îndeplinea diverse funcții în conducerea de partid și de stat, Halippa a încercat de mai multe ori să ia legătura cu el, dar nu a reușit. În cursul anilor '70, a izbutit să poarte unele discuții discrete cu Bârlădeanu, dar când acesta nu mai avea prea mari posibilități, steaua liderului politic începând să apună, aflându-se în dizgrația echipei de la conducerea statului și, totodată, în vizorul organelor de Securitate. Într-o discuție de acest gen, din octombrie 1977, Halippa l-a întrebat pe Bârlădeanu cum, astăzi, conducătorii sovietici nu mai recunosc existența Basarabiei, atâta vreme cât ea a fost oficial recunoscută de K. Marx și V.I. Lenin? La aceasta, Al. Bârlădeanu a răspuns că Brejnev a afirmat, la o întâlnire la nivel înalt, că "nu există Basarabia, ci numai R.S.S. Moldovenească. Ceea ce era acum 70 de ani, nu mai are valabilitate în zilele de azi!"³⁶. Referindu-se la motivele înlăturării sale din conducere, Bârlădeanu arăta: "Eh, oameni-s oameni. Îmi aduc aminte de vorba unuia: sunt exilat pentru că am vrut să stau în picioare, drept. Am vrut să stau în picioare și n-am fost de acord cu multe lucruri. Trebuie oameni care să sărute mâna!". Răspunzând unei alte întrebări referitoare la aspirațiile sale intelectuale în raport cu regimul, el a afirmat: "Altele sunt interesele. Nu mai pot face nimic. Eu sunt complet izolat, nici nu prea se permite să se spună numele meu. Nu mi-au dat voie nici să scriu. Am început să scriu la niște gazete literare și m-au chemat și mi-au spus să nu scriu. E adevărat că ce scriam eu, nu prea plăcea"³⁷. Fiind întrebat ce se poate face pentru realizarea dezideratului unirii celor două state românești, Al. Bârlădeanu răspunde: "Eu nu văd ce se poate face deocamdată, decât sprijinind pe basarabeni, orice mișcare de acolo". În același spirit, el a completat: "Noi trebuie să căutăm să menținem ființa fizică și morală a celor de acolo, ca să nu le lășăm să piară. Eu sunt sigur că va veni momentul când problema frontierelor sovietice va fi examinată din nou"³⁸. În discuțiile cu interlocutorul, Al. Bârlădeanu era preocupat de aflarea unor date privind activitatea revoluționară a lui Constantin Stere și îndeosebi de a intra în posesia testamentului acestuia. Era nemulțumit de faptul că Arhivele Statului nu i-au pus la dispoziție documentele aflate în păstrare, pentru cercetarea unei asemenea teme.

În acea perioadă, Halippa intenționa, de asemenea, să-l invite la domiciliul său pe Mircea Malița, în ideea de a determina pe soția acestuia (originară din Chișinău), să activeze pe linia Unirii Basa-

rabiei cu România³⁹. Din investigațiile făcute nu rezultă ca această idee să se fi concretizat vreodată.

În cadrul eforturilor sale de a sensibiliza toți factorii care ar putea avea un rol în chestiunea Moldovei Răsăritene, la 14 mai 1973, Pantelimon Halippa, "în numele românilor din Basarabia", i-a trimis o scrisoare șef rabinului cultului mozaic, dr. Mozes Rosen, care era și deputat în Marea Adunare Națională. Ocazionată de împlinirea unui sfert de veac de la reînțemeierea statului Israel (14 mai 1948), scrisoarea arăta că "românii din Basarabia – atât cei din țara lor liberă – Republica Socialistă România, cât și cei care se află azi încă sub ocupația sclavagistă a Rusiei sovietice, prin noi – transmit poporului israelian și națiunii evreiești, odată cu simpatiile lor calde, - sincere urări de bine și progres în consolidarea idealului național"⁴⁰. În această epistolă, Halippa a propus șefului spiritual al comunității evreiești din România "să lupte împreună atât pentru realizarea revendicărilor evreilor din Israel, cât și pentru soluționarea problemei Moldovei de Răsărit"⁴¹. Deși șef rabinul s-a declarat de acord, în principiu, cu propunerile liderului basarabean, colaborarea dintre cei doi nu s-a concretizat în vreun fel.

În viziunea lui Halippa, China putea avea un rol important în susținerea intereselor românești privind Basarabia. În iunie 1971, delegația de partid și de stat română a fost primită cu "onoruri neobișnuite" în China. "Pentru politica noastră externă, această vizită și felul cum s-a desfășurat – aprecia Halippa – reprezintă un mare succes"⁴². Atât prin primirea făcută delegației române, cât și prin acordurile încheiate, China demonstrează că "urmărește izolarea Uniunii Sovietice de celelalte state socialiste". Urmând această politică de izolare, "China și-a instalat în Balcani, influența sa în Albania, Iugoslavia și România". China are "revendicări teritoriale împotriva Uniunii Sovietice, punctul ei de vedere fiind acela că rușii n-au ce căuta în Asia". "De aceea eu cred – opina fruntașul basarabean – că atunci când vor avea superioritatea militară, își vor formula revendicările". Halippa mai constata că, în toate discursurile rostite, conducătorul delegației române a vorbit de "restabilirea și întărirea unității statelor socialiste"; această restabilire și întărire a unității – spunea Halippa - "include și Rusia". "Se pune însă întrebarea : o asemenea unitate convine chinezilor, dat fiind că ei urmăresc tocmai izolarea rușilor?". Concluzia lui Halippa era că, în urma vizitei, poziția românească este mult întărită, întrucât "noi avem și o alianță încheiată cu China și care ne apără de orice surpriză și am obținut și un ajutor economic substanțial, așa cum nu l-am avut de la nimeni"⁴³.

În septembrie 1973, Halippa trimite împreună cu Nicolae Nitreanu, la sugestia acestuia, prin intermediul nepotului său, avocatul Teodor Păduraru, un memoriu ambasadei chineze din București, pentru președintele Mao Tze Dun, în vederea susținerii cauzei populației basarabene în forurile internaționale. Urmărind atent reacțiile demersului său, liderul basarabean a fost încântat să constate când, la începutul lunii octombrie 1973, postul de radio "Europa Liberă" a anunțat că China a condamnat pe sovietici/ruși că deține teritorii străine, printre care și Basarabia și Nordul Bucovinei, de la România. Halippa considera că acțiunea Chinei s-ar datora și scrisorii trimise președintelui Mao Tze Dun, de el și Nitreanu⁴⁴.

Atent la toate schimbările și tendințele manifestate în relațiile dintre R.P. China și U.R.S.S., cât și a impactului acestora asupra intereselor României și a problemei basarabene, Halippa observa, de exemplu, faptul că, la parada de la 23 august 1974, pe care a urmărit-o la televizor, "delegatul chinez se arăta tot timpul foarte bucuros de defilare, spre deosebire de premierul sovietic, (Alexei)

Kosîghin, care a luat tot timpul o ținută rece, distantă...⁴⁴⁵. Deloc întâmplătoare, atitudinea înaltului demnitar sovietic reflecta în fond tensiunile existente între București și Moscova, care, în anul 1974, au atins un punct culminant și s-au manifestat pe mai multe planuri, implicând și alte țări socialiste, inclusiv China. Atunci, România refuzase să recunoască Uniunii Sovietice dreptul de a construi o mare autostradă strategică de la Odessa la Varna (Bulgaria), traversând Dobrogea și care ar fi fost destinată să transporte trupe și echipament din Uniunea Sovietică în Bulgaria. Mai mult, Bucureștii au refuzat trecerea trupelor sovietice care urmau să ia parte la manevrele de vară din Bulgaria. Potrivit unor cercetători occidentali, oficialii români au răspândit chiar zvonul că Uniunea Sovietică a încercat să stabilească un coridor permanent cu Bulgaria prin teritoriul românesc⁴⁶. Tot în anul 1974, la Chișinău, a apărut lucrarea lui A.M. Lazarev, despre care am relatat în capitolul anterior.

La începutul anului 1974, liderul basarabean a primit o invitație din partea Academiei Române de a participa la sesiunea jubiliară organizată în zilele de 17-19 ianuarie, cu tema "Academia Română și cultura românească în perioada 1860-1920". În mod firesc, el s-a arătat bucuros că a fost invitat la această manifestare, văzând în aceasta o recunoaștere a meritului său de a fi fost membru corespondent al Academiei. Întrucât una din conferințele prevăzute să se țină cu acest prilej trata problema rolului bucovinenilor la dezvoltarea culturală a țării, iar cu privire la rolul basarabenilor nu era prevăzut nimic în program, Pantelimon Halippa dorea ca, în cadrul sesiunii să vorbească despre rolul pe care l-au avut în ridicarea culturală a țării B. P. Hașdeu, Constantin Stere, Ștefan Ciobanu, Ion Inculeț, Alexandru Roman, Vasile Stroescu ș.a., unii dintre ei foști membri ai Academiei Române. În zilele de 17 și 18 ianuarie 1974, Halippa a participat la sesiune, și a luat legătura cu prezidiul acesteia, cerând să i se permită să susțină și el o comunicare referitoare la oamenii de cultură din Basarabia. I s-a răspuns că, întrucât nu a depus din timp un referat, ar putea lua cuvântul la discuțiile finale, numai cu aprobarea președintelui Academiei (Miron Nicolescu). Cu toate insistențele sale, în cele două zile de sesiune, nu a reușit să-l găsească pe președintele Academiei, pentru a obține aprobarea respectivă. Se înțelege că, din "ordin superior", nu se dorea ca el să ia cuvântul pe o temă considerată sensibilă și cu repercusiuni nedorite în planul relațiilor cu sovieticii. La rândul lor, organele de Securitate au întreprins o serie de măsuri combinate pentru descurajarea și chiar împiedicarea liderului basarabean de a lua cuvântul la această sesiune⁴⁷. Astfel, în ziua de 19 ianuarie 1974, nu a mai participat la sesiune, fiind reținut acasă de la orele 11.00-14.00, de către un salariat al Ministerului de Interne, sub pretextul unei discuții pe teme generale. Halippa și-a dat seama că a fost reținut în mod special pentru a nu lua cuvântul în ultima zi a sesiunii⁴⁸. Drept urmare, a scris un memoriu adresat președintelui acestui înalt for de cultură, prin care își exprimă regretul că în nici una din cele 69 de comunicări prezentate în cadrul simpozionului, nu s-a vorbit nimic despre academicieni de origine basarabeană, în frunte cu B.P. Hașdeu, și nici despre alte personalități care au avut o contribuție însemnată la făurirea istoriei și culturii neamului. El ruga să fie înlăturată această omisiune. Mai sugera ca, la Biblioteca Academiei, să se achiziționeze cărți și reviste care apar acum la Chișinău. Memoriul a fost citit mai întâi la el acasă, într-un grup de prieteni, anume convocați "la o consfătuire". Abia după ce aceștia i-au dat aprobarea, a trimis memoriul Academiei. Evident, Securitatea a avut grijă ca materialul în cauză să nu "circule prea mult prin Academie"⁴⁹.

În cursul lunii august 1974, în preajma începerii lucrărilor Congresului Mondial al Populației, care a avut loc la București, Pantelimon Halippa a invitat la domiciliul său mai mulți basarabeni pentru a redacta împreună un memoriu prin care să informeze Congresul asupra scăderii accentuate a procentului moldovenilor din numărul total al populației din Basarabia de la circa 76% în 1940 la aproximativ 42% în prezent, ca urmare a măsurilor de deznaționalizare luate de sovietici. Această întrunire nu a mai avut loc, cel în cauză renunțând la idee, întrucât legăturile sale nu au fost de acord cu cele preconizate, în urma "sfaturilor" date de organele de Securitate.

Halippa era tot mai conștient de erodarea regimului din țară, nesfiindu-se să spună, adesea, în discuțiile cu prietenii că "prestigiul actual al României este numai pe plan internațional. În țară însă, lucrurile merg prost, este sărăcie și lumea se simte nemulțumită. Cauza se datorează faptului că în preajma Președintelui Republicii noastre se află oameni neкомпetenți la conducerea reburilor de stat. Baniii statului se risipesc adesea în van, cum s-a întâmplat cu noua clădire a Teatrului Național, pe care Halippa a vizitat-o de curând, unde acustica este insuficientă...⁵⁰. Cu toate acestea, el își punea speranța că problema Moldovei de Răsărit ar putea să fie ridicată și discutată la Congresul al XI-lea al P.C.R., desfășurat între 25 – 28 noiembrie 1974, întrucât chiar Marx afirmase că anexarea Basarabiei de Rusia "a constituit un jaf"⁵¹. La congres – credea Halippa – s-ar putea pune problema existenței a două Români și a drepturilor de autodeterminare pe care-l are populația românească din Basarabia, drept care a fost recunoscut chiar de Lenin. Fruntașul basarabean era convins, totuși, că această problemă nu va fi pusă la congres, întrucât "conducerii de partid și de stat, îi este teamă de modul cum va reacționa Rusia, care ar putea să ocupe România așa cum a ocupat Cehoslovacia". El aprecia, însă, că "o asemenea temere este neîntemeiată", întrucât "în situația de azi Rusia nu-și mai poate permite să facă ceea ce a făcut cu Cehoslovacia". Regreta, de aceea, că nu se poate adresa personal congresului, în această chestiune. Era conștient că nu poate fi ajutat de nimeni în această problemă, "nici măcar de prietenul său Alexandru Bărlădeanu", care, deși este de acord cu părerea lui, se află "în dizgrație și pe linie moartă"⁵². El era de părere că șeful statului român, atunci când va mai merge în vizită în Uniunea Sovietică să ceară să viziteze orașul Chișinău, arătând că dorește să vadă personal cum trăiesc românii de acolo. Deși era sigur că o asemenea cerere va fi refuzată de sovietici, "serviciul făcut țării însă ar fi imens" – spunea Halippa – "întrucât toată lumea va putea să vadă că președintele României a fost împiedicat să viziteze Republica Moldovenească"⁵³. În pofida tuturor dificultăților, el intenționa să întocmească un memoriu, prin care să ceară Congresului soluționarea problemei Moldovei de Răsărit. Pentru redactarea documentului în cauză, el urma să se sfătuiască în prealabil cu Ion Hudiță, fost secretar general al Partidului Național Țărănesc, precum și cu ceilalți prieteni ai săi. Cunoscând "înăruierea" pe care Hudiță o avea asupra lui Halippa și "poziția realistă" pe care o adoptă în ultimul timp, organele de securitate își propuneau folosirea acestuia în direcția "temperării lui Halippa și a unora dintre legăturile sale"⁵⁴. Pentru același scop s-a acționat, de asemenea, pentru contactarea fiului liderului basarabean, ing. Nicolae Radu Pan Halippa. După Congres, fruntașul basarabean a fost dezamăgit în legătură cu declarația referitoare la faptul că România nu are pretenții teritoriale față de Uniunea Sovietică.

În martie 1975 el constata că în activitatea statului român nu sunt respectate normele de conducere democratică și, deși se afir-

mă existența democrației, ”trăim în despotism“. Astfel, el a cerut audiență conducerii de stat și președintelui Consiliului de Miniștri pentru a expune problemele Moldovei de răsărit. De la guvern i s-a răspuns că ”o asemenea audiență nu este oportună“. Consiliul de Stat ”nici măcar nu i-a răspuns, deși problemele ridicate de el și pe care le-a indicat în cererea de audiență erau de interes național“⁵⁵. De asemenea înainte de alegerile pentru Marea Adunare Națională, el a adus la cunoștința conducerii propunerea sa ca în listele de candidați să fie incluși și doi deputați basarabeni, care să poată ridica în debaterile adunării problema Basarabiei. În acest scop, Halippa a propus pentru a candida la București pe Elefterie Sinicliu și pe Ion Văluță, iar la Iași pe Gheorghe Năstase și pe Vasile Harea. El considera că o asemenea propunere ”corespundea interesului nostru național, întrucât nu este admisibil să se păstreze tăcere în această problemă în care avem dreptate“⁵⁶. I s-a răspuns că a făcut propunerea ”prea târziu“, când listele de candidați era întocmite și nu mai puteau fi modificate. În realitate – spunea Halippa - ”nu era deloc târziu, întrucât până la alegeri mai erau trei săptămâni“. Propunerea sa a fost ”probabil respinsă – spunea el – de teamă de a nu supăra pe ruși“⁵⁷.

Urmărind tot ce se publica în țară pe teme ce aveau contingență cu problematica Moldovei de Răsărit, Halippa observa că, din romanul ”Delirul“, apărut în 1975, sub semnătura lui Marin Preda, se degajă impresia că ”războiul până la Nistru este prezentat ca un război făcut pentru eliberarea Basarabiei, ce ne-a fost luată de ruși prin forță“. ”Delirul“ a apărut ”în aceleași condiții“ în care a fost publicată, în anul 1964, lucrarea Karl Marx, ”Însemnări despre români“, sub îngrijirea acad. Andrei Oțetea. Soția fruntașului basarabean, Eleonora Halippa, mergea chiar mai departe cu gândul, crezând că romanul lui Preda, prin prezentarea războiului până la Nistru ca un război drept pentru eliberarea Basarabiei, ”pregătește opinia publică pentru reîntregirea țării“⁵⁸. Cam în aceeași perioadă cu apariția romanului ”Delirul“, istoricul col. Dumitru Tuțu a susținut la Academia Militară teza sa de doctorat, în care generalul Antonescu era înfățișat într-o lumină asemănătoare, pe baza unor documente din arhivele armatei, ale Ministerului Afacerilor Externe și ale Ministerului de Interne. Deși lucrarea col. Tuțu nu fusese publicată, Halippa aprecia ca ”semnificativ faptul că a fost acceptată de cel mai înalt for științific militar, care a decernat titlul de doctor autorului ei“⁵⁹. Halippa a mai fost impresionat de articolul lui Ștefan Pascu, publicat în numărul din februarie 1976 al revistei ”Magazin Istoric“, referitor la încheierea statului național român. I-a plăcut în mod deosebit faptul că în acest articol s-a vorbit despre Unirea Basarabiei cu România (27 martie 1918), înainte de evocarea Unirii Transilvaniei cu Vechiul Regat (1 Decembrie 1918)⁶⁰.

Fruntașul basarabean obișnuia să discute, uneori, cu membrii familiei aspecte ale actualității politice cotidiene. Într-o astfel de convorbire, din mai 1976, referitoare la degradarea tot mai accentuată a regimului politic din țară, soția sa, Eleonora Halippa arăta că ”în fruntea revoluțiilor socialiste au stat întotdeauna evreii. Actualmente însă, evreii au devenit opozanții comunismului. Ei conduc – având în mâinile lor bogății și presa – acțiunea mondială anticomunistă, care – crede D-na Halippa – are sorți de izbândă“⁶¹. Nu s-ar putea spune că Doamna Halippa era lipsită de capacitatea de a anticipa unele aspecte privind evoluțiile ce au culminat cu sfârșitul comunismului.

Înainte de vizita pe care liderul sovietic Leonid Brejnev urma s-o facă în România, în noiembrie 1976⁶², fruntașul basarabean a trimis conducerii de stat a României un memoriu în care propunea să fie instruiți cetățenii care îl vor primi la aeroport pe ”distinsul

oaspete“, să strige: ”Basarabia românească“. Halippa socotea că o manifestare populară de acest gen ar fi scutit guvernul de responsabilitatea inițiativei deschiderii discuției privitoare la regiunea dintre Prut și Nistru, dat fiind că ”poporul dorea o asemenea dezbateră“⁶³. El considera că secretarul general al P.C.U.S. nu ar fi fost prea ”indispus“ de o asemenea manifestație populară și nu ar fi declanșat represalii împotriva poporului român. După experiența din 1968, cu Cehoslovacia, când întreaga lume a criticat acțiunea Uniunii Sovietice, ar fi fost ”difilic“ ca Uniunea Sovietică să mai încalce teritoriul unei alte țări. Halippa credea că dacă Uniunea Sovietică ar fi consimțit să ne înapoieze Basarabia ar fi dat satisfacție tuturor românilor și ar fi întărit prietenia româno-sovietică.

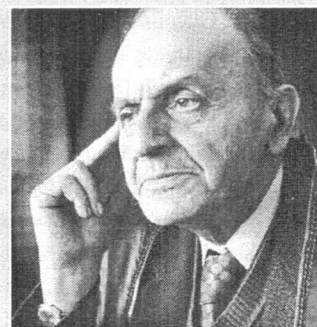
Note:

27. Arh. C.N.S.A.S., Dosar I 161960, vol. 21, f. 266 bis.
28. Ibidem, vol. 1, f. 8.
29. Ibidem, f. 139.
30. A.N.I.C., Fond Nicolae Nitreanu (2647), vol. 27, f. 25.
31. Ibidem.
32. Ibidem, f. 125-126.
33. Arh. C.N.S.A.S., Dosar I 161960, vol. 20, f. 253 bis. Notă T.O. din 15 octombrie 1973, privind cazul ”Basarab“.
34. Ibidem, vol. 3, f. 292.
35. Ibidem, f. 191.
36. Ibidem, vol. 24, f. 263 -263 bis. Nota T.O. din 25 octombrie 1977, privind cazul ”Basarab“.
37. Ibidem, f. 265 bis. Nota T.O. din 27 octombrie 1977, privind cazul ”Basarab“.
38. Ibidem, f. 266-266 bis.
39. Ibidem, vol. 3, f. 322.
40. Ibidem, vol. 4, f. 97-98.
41. Ibidem, vol. 3, f. 126 bis.
42. Ibidem, vol. 4, f. 254. Nota informatorului ”Nicu“.
43. Ibidem, f. 254-255.
44. Ibidem, f. 320.
45. Ibidem, vol. 3, f. 156.
46. Aurel Braun, *Romanian Foreign Policy since 1965*, Praeger, New York, 1978, p. 93; Ion Constantin, *Basarabia sub ocupație sovietică de la Stalin la Gorbaciov*, Editura ”Fiat Lux“, București, 1994, p. 148.
47. Arh. C.N.S.A.S., dosar I 161960, vol. 3, f. 233-234, 241-242.
48. Ibidem, f. 255.
49. Ibidem, f. 250.
50. Ibidem, vol. 3, f. 253. Nota informatorului ”Sever“, din 19 februarie 1974.
51. Ibidem, f. 128 bis.
52. Ibidem.
53. Ibidem, f. 128 bis-129.
54. Ibidem, f. 149.
55. Ibidem, vol. 6, f. 2.
56. Ibidem.
57. Ibidem, f. 5 bis.
58. Ibidem.
59. Ibidem, f. 6.
60. Ibidem, vol.13, f. 166.
61. Ibidem, f. 173-173 bis. Nota informatorului ”Sever“ din 26 mai 1976.
62. În perioada 22-24 noiembrie 1976, Leonid Brejnev, secretar general al P.C.U.S., a făcut o vizită în România, având convorbiri cu Nicolae Ceaușescu. A fost semnată Declarația privind dezvoltarea continuă a colaborării și prieteniei frățești între P.C.R. și P.C.U.S., între România și Uniunea Sovietică (Fundatia Europeană Titulescu, *Istoria politicii externe românești în date* (Coordonator : Ion Calafeteanu), Editura Enciclopedică, București, 2003, p. 475).
63. Arh. C.N.S.A.S., dosar I 161960, vol.13, f. 168.

Despre acuratețe, în editarea clasicilor

Isabela VASILIU-SCRABA
scriitor

Chiar dacă *Anti-Goethe* (10 capitole), *Povestiri după Hegel* și un număr de nouă *Jurnale* i-au fost confiscate de Securitate, filosoful Constantin Noica (foto, în medalion) nu s-a lăsat descurajat de permanentele șicanări ale ideologilor vremii (cf. C. Brădețan, invocându-l pe I. Ianoși) și nici nu a fost dispus să renunțe la preocupările legate de specificul spiritualității românești. În opinia lui Constantin Noica, “nici o limită nu interzice nelimitatul (...) în sensul precis că gândirii sale nu i se poate pune stavilă. “Complexați de o teribilă frică instinctivă (...), necivilizați, necompetitivi, imprezvizibili în violențele și iraționalismul lor (...) de nimic nu le-a fost comuniștilor mai frică decât de inteligența adversarului (...). În aspirația lor de confruntare, comuniștii urcă doar până la ură, furt, agresiune și asasinat” (Ion Caraion, *Ultima Bolgie*, București: Ed. Nemira, 1998, p. 25).

Despre *intransigența* comuniștilor față de vârfurile spiritualității românești se pot spune foarte multe. Noi vom aminti doar intoleranța față de “poezia mistică” scrisă înainte sau în timpul dictaturii comuniste, pentru care Vasile Voiculescu a fost întemnițat la peste șapte ani. În așa-zisa *democratizare*, instaurată prin uciderea a sute de mii de români după gratii (v. F. Mătreșcu, *Holocaustul roșu*) acuzația de *misticism* a planat asupra întregului grup format din 25 de persoane nevinovate intrate în temniță împreună cu Noica și Pillat. Edificator este *refuzul* lui, Teohari Georgescu (ministru de interne al vremii) de a-l elibera din închisoare pe călugărul mistic Arsenie Boca, închis spre a împiedica oamenii să vină la slujbele sale, fie de la Sâmbăta, fie de la Prislop, precum și neînduplecarea în fața memoriului pentru eliberarea din detenție politică a scriitoarei Alice Voinescu. În ce privește asasinatul, e suficient să amintim de moartea în închisorile comuniste a gânditorilor religioși Mircea Vulcănescu, Sandu Tudor, Nicolae Roșu, uciși după agresiuni bestiale. Unii poeți (Vasile Voiculescu, Sergiu Mandinescu, Ion Caraion, etc) care n-au fost omorâți în pușcărie, au suferit ca urmare a regimului de exterminare de după gratii.

Furtul intelectual cu care s-au îndeletnicit comuniștii este ușor de probat, dacă ne gândim la miile de manuscrise confiscate, cu prilejul arestării scriitorilor, unele din ele distruse, cum a fost romanul lui Dinu Pillat, sau cele cinci capitole din *Anti-Goethe*, nici până azi restituite familiei lui Constantin Noica. În cazul operei lui Alexandru Dragomir s-a ajuns chiar la adăugarea unui așa zis *coautor*, cu ocazia editării *Prelegerilor* (Crase *banalități metafizice*, Humanitas, 2004).

Răspândirea ideilor sale în formă modificată, sub pretextul “stilizării” fără permisiune, a fost taxată de Alexandru Dragomir drept “excrocherie”, pe 15 iunie 2000, în interviul luat de Fabian Anton. Pentru că interpretarea sa la *O scrisoare pierdută* luase o altă formă în urma *stilizării* notițelor luate după *Prelegerile* sale, Alexandru Dragomir i-a spus tânărului Fabian Anton că nu el este autorul acelei interpretări distribuită în

lumea culturală a Bucureștiului, că nu-i aparține lui, că n-a scris-o el în forma aceea și că cititorii interpretării platonice a *Scrisorii pierdute* sînt păcăliți. Văzând reacția hotărâtă a bătrânului filozof, care nega paternitatea oricărei scrieri răspândită fără a fi fost înștiințat, Fabian Anton i-a pus o întrebare care cuprindea în sine răspunsul: La vremea studenției sale, prin anii treizeci, era posibil să circule scrieri ale lui Nae Ionescu sau ale altor mari filozofi români care să nu fie ale lor? Răspunsul lui Alexandru Dragomir a fost cel așteptat: desigur, *într-o cultură autentică, altfel de lucruri nu sunt cu putință*.

Pentru Noica, sechestrarea de manuscrise ar fi o “limitație care nu limitează”. Ea nu poate împiedica exercitarea gândirii libere și nici nu reușește a limita creativitatea celui căruia comuniștii îi confiscă permanent manuscrisele. În opinia filozofului retras în asceza sa *culturală* de la Păltiniș, singură cultura (care nu constă nici în furtul de idei, nici în operația de scoatere și adăugare de pasaje la scrierile altora) îl ridică pe om la treapta de subiect (*Jurnal de idei*, p.164). La treapta de “obiect” se află cititorul, în calitatea sa de “consumator” lipsit de opțiuni de lectură. Alexandru Dragomir spunea că intelectualii din creatori de cultură s-au transformat în consumatori. Dar tot la treapta de obiect rămân și cei care iau dintr-o carte (sau din mai multe) și pun în alta. Scrierea în *comun*, prin adăugarea de pasaje odată cu publicarea, întărește, în subsidiar ideea că, odată cu editarea, “cultura rămâne o faptă colectivă”. Munca “în colectiv” s-ar fi declanșat automat odată cu tipărirea gândirii lui Alexandru Dragomir, la fosta Editură Politică. La fel, s-a declanșat gândirea și scrierea în comun și cu ocazia publicării, în comunism, a unui interviu luat lui Mircea Eliade de către Adrian Păunescu. Poetul ar fi *tăiat* din interviu pasajele în care marele filosof își exprima admirația la adresa lui Nae Ionescu, adăugând de la el o frază referitoare la eforturile lui Ceaușescu de mediere a păcii în unele zone de conflict. (În spiritual adevărului, semnalăm că marele poet, dispărut în 2010, a renunțat de bună voie la acest pasaj, cu ocazia reeditării volumului *Sub semnul întrebării*, ediția a II-a revăzută, 1979 - n.r. B.B.)

Gaudeamus, ediția 2012

Duminică, 25 noiembrie, a avut loc ceremonia de încheiere a celei de-a 19-a ediții a **Târgului Internațional Gaudeamus – Carte de învățătură. Trofee Gaudeamus** pentru edituri au fost adjudecate de editura Humanitas (locul I), editura RAO (locul al II-lea) și de editura Nemira (locul al III-lea), iar cea mai râvnită carte a târgului, decisă prin votul publicului, a fost volumul “Parabolele lui Iisus. Adevărul ca poveste”, de Andrei Pleșu. **Editurile** nominalizate în acest an pentru Premiul de Excelență au fost: *Eikon, Tracus Arte, Noi Media Print, Editura Trei și Cartier*, iar opțiunile juriului au mers către *Editura Cartier*. “Premiul Gaudeamus, în valoare de 10.000 de lei, oferit de Radio România, a constat în finanțarea parțială sau totală a unui proiect editorial cu alonjă europeană”.

Trofeele presei pe secțiunile presă scrisă, radio și TV, au revenit cotidianului *Jurnalul Național* și posturilor Europa FM, respectiv TVR1. Pentru secțiunea agenției de presă, Agerpress și-a adjudecat trofeul pe baza monitorizării realizate de Agenția de Presă RADOR, **Premiul** pentru traducere “Antoaneta Ralian” a fost acordat lui Bruno Mazzoni, pentru contribuția de excepție la cunoașterea literaturii române în spațiul european și pentru traducerea în limba italiană a unor scriitori români de primă importanță, și lui Dinu Luca, pentru traducerea în limba română a romanului „Obosit de viață, obosit de moarte”, de Mo Yan, laureatul Nobel din acest an, volum apărut la **Editura Humanitas Fiction**. Târgul a avut 112.000 de vizitatori, peste 370 de expozanți și peste 650 de evenimente culturale. Editura *Vinea*, câștigătoare a **Premiului de Excelență la Gaudeamus 2011**, a prezentat volumele de poezie publicate în limba franceză ca parte a proiectului *Huit livres de poésie pour la France*, finanțat de Radio România.

În premieră, **Târgul Internațional Gaudeamus** a oferit

agenților literari din România și din străinătate un cadru profesional de întâlnire, odată cu inaugurarea Centrului Internațional de Agenții Literare, care a găzduit 15 agenții românești și străine.

Republica Moldova a fost Invitat de Onoare, iar scriitorii români de peste Prut s-au aflat în atenția specială a publicului și a presei: Arcadie Suceveanu, Președinte de Onoare al Târgului, Nicolae Dabija, Mihai Cimpoi, Leo Butnaru, Lucreția Bârlădeanu, Em. Galaicu Păun, Vitalie Ciobanu. Cartea din Republica Moldova a fost adusă la **Gaudeamus 2012** de **15 edituri** basarabene: ARC, Baștina Radog, Cartea Moldovei, Cartier, Draghiște, Epigraf, Litera, Lumina, Silvius Libris, Tehnica-Info, Princeps, Prut Internațional, Știința, Ulise. Participarea Moldovei ca Invitat de Onoare a fost organizată de Ministerul Culturii din Republica Moldova, în parteneriat cu Ambasada Republicii Moldova la București.

Italia a fost partenerul privilegiat al ediției: standul Italiei a adus la **Gaudeamus 2012** cărți italiene publicate de **32 de edituri** reprezentative pentru piața editorială actuală, dar și invitați ca Marcello Fois, scriitor și scenarist, Sergio Valzania, scriitor, direct adjunct Radio RAI, Loredana Cornero, jurnalistă și scriitoare, secretar general al Comunității Italofoane de Radioteleviziune, Alfieri Lorenzon, director al Asociației Italiene a Editorilor. Un eveniment special desfășurat în standul Italiei l-a avut ca invitat pe Neagu Djuvara, care a prezentat două dintre cărțile sale traduse recent în limba italiană: *Breve storia raccontata ai piu' giovani și Tra Oriente ed Occidente*. Evenimentul a fost coordonat de prof. Mara Chirișescu și organizat de către Asociația „Amicii lui Pavese”. Organizatorii participării Italiei la **Gaudeamus 2012** au fost Ambasada Italiei la București și Institutul Italian de Cultură “Vito Grasso”.

Cât și ce mai citește românul?

Dr. Liviu PAPADIMA
Universitatea București

Intro ediție specială a emisiunii *Digicult*, dedicată cărții, Liviu Papadima, prorectorul Universității București, și-a exprimat îngrijorarea pentru ce se întâmplă în prezent pe piața cărții din România: „Lectura pierde tot mai mult teren, în special acel model de lectură pe care îl consideram noi fundamental și de care, eu cel puțin, ca profesor de literatură, mă simt atașat. Modelul acela de lectură în care te închizi într-o cameră, într-un spațiu izolat și-ți acorzi răgaz, îți acorzi tihnă și citești un text cu atenție, practice a dispărut sau în cel mai bun caz este un model în evident *declin*, iar competitorul fundamental îl reprezintă internetul. Diferențe majore între ce era înainte de 1989 și anii 2000 apar și atunci când vorbim despre *funcția lecturii*. Foarte

probabil că lectura umplea pe vremuri un gol pe care nu aveai cu ce să-l umpli, când televiziunea funcționa două ore pe seară, în alb negru și cu programe absolut indigeste. Apoi mai erau funcția de *relaxare*, de *delectare*, chiar și funcția *bovarică*, aceea de a trăi lucruri imaginare într-o lume prezentă extrem de cenușie și de inertă. Existau cititori pasionați care citeau în profunzime și pentru care cartea avea un impact existențial foarte puternic, le modela viețile, le modela modul de a gândi, îi ajuta să înțeleagă altfel lumea, să se înțeleagă altfel pe ei înșiși. Astăzi, cei care citesc o fac la rândul lor din motive foarte variate. Chestiunea majoră e schimbarea comportamentului de lectură, care ține clar de evoluția mijloacelor de comunicare”.

CRONICA EDIȚIILOR

„O fotografie veche de 14 ani”

Alexandru BRICIU
istoric literar

Nuvela "O fotografie veche de 14 ani" a fost scrisă de Mircea Eliade în anul 1959, la Chicago, în Statele Unite ale Americii. Este povestea unui țaran român, Dumitru, emigrant peste Ocean și căsătorit cu o letonă, Thecla. Convingerea sa că numai Dumnezeu i-a vindecat, la un moment dat, soția este o pură *mărturisire de credință ortodoxă* și nu se lasă tăgăduită de nici un detaliu potrivit. Descoperim aici un Eliade ortodox, ca o contrapondere la toate speculațiile sincretiste despre religia marelui autor român.

Pe scurt, acțiunea nuvelei este următoarea: Dumitru, "de la Dunăre, din România", emigrează în America, unde se căsătorește cu o letonă, Thecla. Două nume ortodoxe, două țări asemenea. Personajul nostru caută o biserică. O biserică în care, în urmă cu patru ani, trăise un eveniment minunat. Și un om. Un om despre care e sigur că e taumaturg. Cu patru ani în urmă, Dumitru intra în "Biserica Mântuirii" căutând un festival al asociațiilor culturale baltice, din dorința de a-i face o surpriză soției. Greșise data, festivalul avusese loc cu o săptămână în urmă, dar totuși intră în biserică, unde se afla "doctor Martin vorbind de la pupitru. Vorbea înflăcărat, și sincer, ca un profet..." Biserica plină, "doctorul" cerceta pe fiecare: "Bolnavi de tot felul stăteau în rând, care mai de care mai bolnav – bolnavi de inimă, de astmă, de reumatisme – și prin rugăciune și concentrare se vindecau unul după altul, se vindecau văzând cu ochii". De tămăduire avea nevoie și Dumitru al nostru. Nu pentru el, ci pentru soția sa, Thecla, suferindă de astm încă din copilărie. Omul purta, în portofel, o fotografie a soției sale făcută cu mai bine de zece ani în urmă. Cuvintele lui "doctor Martin" au fost acestea: "Du-te liniștit acasă și mulțumește lui Dumnezeu pentru marea Lui îndurare. Soția dumitale a fost vindecată!" Zis și făcut. Fără urmă de îndoială în inimă, Dumitru se întoarce la treburile sale, fără a iscodi starea de sănătate a soției sale: "Și cum mi-a spus asta, am știut că așa a fost. De aceea nici n-am voit să telefonez. Știam că a fost vindecată. De ce să-L ispitesc pe Dumnezeu îndoindu-mă de atotputernicia Lui?" După zece zile, ajungea acasă și-o afla pe Thecla vindecată.

Patru ani mai târziu, în fața aceleiași biserici, Dumitru îl caută pe "doctorul" Martin pentru a-i mulțumi. Poartă în portmoneu aceeași fotografie a soției sale, acum "veche de 14 ani". În biserică, nici urmă de taumaturg. Un ușier îl conduce la oficiu, unde găsește pe membrii Comitetului parohial. Vestea primită de la aceștia îl lovește în moalele capului: "doctorul" pe care îl căuta era un impostor. Nici măcar nu se numea Martin. Era canadian și îl chema Dugay. Plătise pentru escrocheriile sale cu doi ani de detenție. Încearcă să se reintegreze în societate, muncind ca ospătar într-un local." Dumitru ajunge în barul "Three Hundred", unde Dugay lucra pentru mâncare și pentru haine. Pentru românul neaș de la Dunăre, Martin-Dugay rămâne un binefăcător ce merită deplina sa recunoștință. Pseudo-doctorul nu-și amintește de întâlnirea din "Biserica Mântuirii". Nu-l recunoaște nici pe el, nici fotografia ce-i fusese prezentată cu patru ani în urmă. Discuția dintre cei doi reprezintă însă chintesenta dialogului dintre filosofie și credință. Dumitru o ține una și bună: l-a cunoscut pe Dugay cu patru ani în urmă, în "acea sfântă biserică unde Dumnezeu Se îndură și măntuiește oamenii". Replica lui Dugay este glacială: "Dumnezeu S-a retras din lume, a dispărut. Pentru noi, oamenii, e ca și mort. Putem spune,

fără urmă de nelegiuire, că Dumnezeu a murit, pur și simplu, pentru că nu mai e cu noi, nu ne mai este accesibil. S-a retras, S-a ascuns undeva. Acel "undeva" nu face parte din lumea noastră, e ceva pe care filosofii îl numesc transcendent". Replica lui Dumitru este epică. Este replica credinciosului simplu, pe care nu-l poate despărți nimeni și nimic de Dumnezeul său. E naturală și e românească: "Să vă dea Dumnezeu noroc, doctore Martin, spuse. Noroc și sănătate. Dar degeaba încercați să mă speriați dumnevoastră, cum că Dumnezeu ar trage să moară. Nu mă las nici eu așa ușor păcălit de o glumă..." Martin-Dugay insistă cu transcendentul ("Pur și simplu Dumnezeu S-a retras definitiv, adică, într-un cuvânt: a murit..."), dar este întrerupt brusc: "Doamne ferește, exclamă Dumitru, făcându-și speriat cruce. Să nu vorbiți așa doctore Martin, să nu vorbiți nici în glumă, că e mare păcat!..."

Dacă Dumitru a existat cu adevărat, contează prea puțin. Avem totuși în față o navelă fantastică. Dacă însă Dumitru este rodul unor frământări ale lui Eliade, și acesta este răspunsul lui pentru sine și pentru noi, atunci, da, Eliade a fost profund ortodox! Cel puțin în acest schimb de replici. În care credinciosul simplu ajunge direct la Dumnezeu, evitând toate labirinturile filosofale.

Interlocutorii lui Dumitru sunt feluriti. Și tot atâtea păreri. Unii ajung chiar la concluzia că "miracolul l-a săvârșit prietenul nostru Dumitru". Dar sunt întrerupți prompt: "Dumnezeu! protestă Dumitru ridicând mâna dreaptă în sus. Dumnezeu prin doctor Martin..." Și-i muștră chiar: "Nu luați în deșert numele lui Dumnezeu". Adevăr este însă și în ultima replică a escrocului Martin. O "mea culpa" care îl reabilitează pe acest Dugay: "E vina noastră, care am știut de Dumnezeul adevărat și nu l-am mărturisit. Așa cum e Dumitru, cu credința lui naivă, idolatră și vană, e mai aproape de Dumnezeul adevărat decât noi toți. Și tot el are să-L vadă cel dintâi, când Dumnezeul adevărat își va arăta din nou fața, nu în biserică, nici în universități, ci Se va arăta pe neașteptate, deodată, aici între noi, poate pe stradă, poate într-un bar, dar noi nu-L vom recunoaște și nu vom mărturisi pentru El..." Iar Dumitru, ascultându-l, îl recunoaște pe cel pe care îl căuta pentru a-i mulțumi: "Vorbește doctor Martin, șopti. Vorbește înflăcărat și sincer, ca un profet..."

Pentru Steinhardt, părintele Nicolae de la Rohia, "O fotografie veche de 14 ani", mai mult decât oricare navelă fantastică a lui Mircea Eliade, "face loc în cadrul literaturii universale viziunii românești și ortodoxe despre viață și tainele ce ne înconjoară". Iar în Dumitru, "țaranul de la Dunăre", regăsește omul care crede în Dumnezeu și în minuni, "nesofisticat și neamăgit de pseudoștiințe cu nume sonore, care în barul hemingwayano-huxleyan mărturisește Logosul, întruparea lui Dumnezeu și măntuirea". Când aude sentința fostului pastor escroc Dugay-Martin, că "Dumnezeu a murit", Dumitru nu polemizează, nu argumentează, nu încearcă să-și con-

vingă interlocutorul. Părintele Nicolae Steinhardt regăsește în acest dialog ceva din neoașul lui Ion Creangă sau Ioan Alexandru Brătescu-Voinești: "În cel mai pitoresc, mai cald, mai dulce stil țărănesc îi trântește un neașteptat: "Să vă dea Dumnezeu noroc, doctore Martin. Noroc și sănătate!" Pentru eruditul monah convertit la Ortodoxie, Dumitru este înțelept, sfântos și isteț, cu o credință "tare ca stânca" și capabil să dea replici demne de personajele lui Nicolae Gane, Emil Gârleanu sau Calistrat Hogaș. Cât despre autor, Steinhardt afirmă cu tărie că "O fotografie veche de 14 ani" este opera unui Eliade ortodox: "Iată că indianistul a dus cu el la Chicago esențele credinței țărănești ce-și râde de teologumenenele filosofiei ateiste și-n care mioriticul înfrânge dintr-o singură lovitură (ca voinicul pe spân, pe balaur) – pe calea derizoriului (ce spui domâle! ia mai pleacă cu ursuă de-aici că

sperii copiii) – vaticinațiile unui nietzscheism de duzină. La ce-s bune semiologia, sociologia, spiritul absolut și limba universală dacă vin să îndruga că Dumnezeu nu există și că nu face minuni?".

Iar cealaltă frază pe culmile căreia stă întreaga nuvelă, care încheie replica ortodoxă a lui Dumitru la elucubrația lui Dugay-Marin, este următoarea: "Dar degeaba încercați să mă speriați dumneavoastră cum că Dumnezeu ar trage să moară". Replica aceasta "e de la Neculce, Anton Pann și Creangă, un Creangă de zile mari", e "reacția omului pe care-i greu să-l amăgești pentru că știe el ce știe". Acestea sunt valorile românești și creștine mărturisite Occidentului, iar "fără de ele orice cultură și civilizație se află în pericol de moarte". Cel care le poartă în îndepărtata Americă este Dumitru, "însăși ortodoxia și însuși românismul", cum îl numește părintele Nicolae Steinhardt.

„Ultima saună”, sau locul pe unde iese sufletul

Matematician de excepție, recunoscut pe plan internațional, membru deplin al Academiei Române (din 2012), autor al unui model de informatică teoretică, inspirat din biologia celulară și care îi poartă numele (*Sistemele P*), director de revistă culturală cu anvergură pan-românească („Curtea de la Argeș”), scriitor plurivalent, Gheorghe Păun (n. 6 decembrie 1950, Cicănești, Argeș) reprezintă la ora actuală modelul deplin al intelectualului cetățean de care are atâta nevoie țara noastră.

Cu atât mai mult, realizările sale de excepție în varii domenii merită cunoscute și difuzate într-o vreme în care avem atâta nevoie de exemple publice. Între acestea, pe un palier literar de obicei greu accesibil scriitorului român contemporan, se situează romanul *Ultima saună* (Ed. Dacpress, Curtea de Argeș, 2006, cu o copertă de Ion Aurel Gârjoabă), inspirat din experiența scandinavă a autorului.

Evocarea unui spațiu spiritual și chiar geografic cvasi-necunoscut publicului românesc și, în mare măsură, chiar privilegiatilor care au călătorit pe aceste meleaguri, precum și plasarea acțiunii în mediul academic, o lume iarăși impenetrabilă și cu atât mai incitantă, constituie atuuri incontestabile ale cărții. Chiar și pe acest plan, discuția asupra *situării* literaturii române contemporane în context internațional merită reanalizată. Scriitorul român, cu rare excepții, se cantonează în spațiul spiritual local, descriind un gen de experiență intelectuală previzibilă, fără ecou în afara fruntariilor internaționale. Or, exemplele de succes internațional, de la literatura japoneză la cea portugheză, de pildă, pentru a ne raporta la extreme, incluzând aici și literaturile africane, ne îndeamnă să privim cu alți ochi temele care exced spațiul românesc.

O astfel de carte, inspirată dintr-o lume cu alte valori și chiar cu alte moduri de raportare a ființei umane la Univers, este romanul *Ultima saună*, al lui Gheorghe Păun, o carte, din păcate, ce nu și-a găsit încă ecoul public meritat. Să fie acesta, oare, un nou simptom al propriei neputințe intelectuale?

Autorul proiectează acțiunea cărții pe fundalul unui decor nordic auster: „În vârf, pe platou, se găsește cel mai urât monument din lume. E un cadou din partea Sankt Petersburgului, numit de localnici „Cei patru bețivi”. Sunt patru personaje gheboase, cu brațe groase, ținându-se de umeri într-un fel de horă. Ideea unui moment „al prieteniei” în acest loc neguros mi s-a părut supraréalistă. Nu era numai monumentul cel mai urât din lume, dar și cel mai cinic și mai absurd.” (p. 60)

Personajul central al cărții, numit când Profesorul, ori, din simpatie și numai în cerc restrâns, Bunicul, Ursul, Căpitanul Ahab sau

Wikingul este, în roman, și bănuim că și în viață, o somitate a științei mondiale, fala școlii finlandeze de matematică, un *urias* la propriu și la figurat, ce reunește în jurul său o veritabilă echipă internațională de genii, între care, transfigurat artistic, și autorul însuși. Dincolo de relațiile profesionale, micul grup eterogen, alcătuit dintr-un francez, un italian și doi finlandezi, plus o frumoasă și misterioasă fiică a Nordului, originară din Rovaniemi, de la porțile Laponiei, cultivă, sub atenta supraveghere a *Bunicului*, un soi de frăție spirituală, încheată în jurul ceremonialului, misterios, în ciuda frecvenței repetării, al *saunei*. Pentru cititorul nefamiliarizat, sauna este mai mult decât o simplă *scaldă*, urmată eventual de o ieșire la *una mică*. Este, în spiritul mitologiei nordice, însăși întruhiparea *raiului*, spațiu fierbinte și luminos pe care participanții îl contemplează în tăcere, așezați *goi* în preajma pietrelor încinse. În acest decor minimalist, animat doar de sunetul picăturilor de apă azvârlite într-un ritual solemn peste pietre, se stă ca la biserică: „Nu se râde, se vorbește încet și fără patimă și se discută, firește, despre matematică, pentru că sauna deschide venele creierului, care lucrează astfel mai bine. Cele mai bune teoreme, în saună le-am găsit.” (p. 35)

Există, firește, și un sămbure epic al romanului, ce merită urmărit. El trimite, cum e și firesc, spre ideea de competiție, amestecând într-un dozaj subtil oportunitatea, prietenia și dragostea, o pasiune sublimată adesea într-o performanță profesională. Rolul de *raisonneur* revine, firește, „dunăreanului”, care va încheia „ultima saună”, după moartea, simbolică, a Profesorului: „Am așezat pietrele cam în grabă, de parcă nu mai încăpeau toate, apoi am încins soba, așteptând pe banchetă să se ridice suficient temperatura. Am aprins apoi toate lumânările de la ferestre, am închis ușa și am pornit spre oraș. Era aproape de miezul nopții și era liniște și pustiu în toată Scandinavia.”

Din fericire, momentul relatat are o valoare simbolică, adevaratul Profesor fiind, după cum ne încredințează autorul, în deplină formă fizică și intelectuală. Totuși, momentul merită savurat. În tăcerea profundă a nopții polare, petalele de zăpadă – asemeni stropilor de apă ai saunei – zboară liber, dispersându-se fără durere, într-un abur imperceptibil, întruhipând simbolic *ultima saună*.

Scriitor matur, stăpân pe meșteșugul cuvintelor, Gheorghe Păun atinge în această „poveste” finlandeză sublimul. Romanul merită cunoscut de publicul românesc, dar în același timp merită promovat la export. Și poate că I.C.R.-ul nu va rămâne insensibil la această provocare. (*Marian NENCESCU*)

AM PRIMIT, VĂ SEMNALĂM

Ion HOREA și „rondelurile care ard”

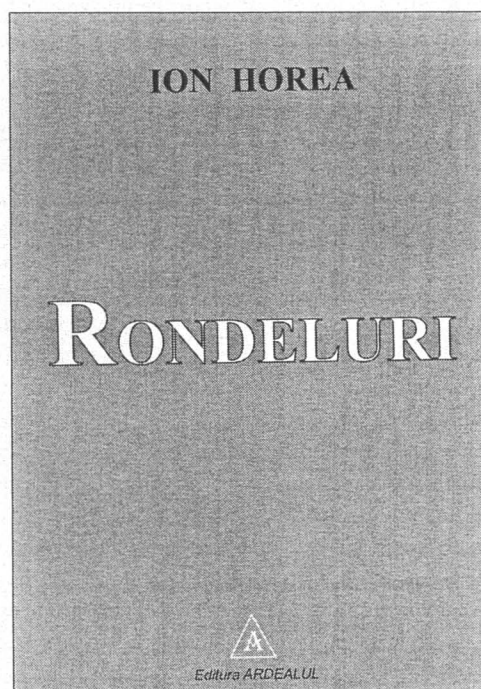
Recent încununat cu premiul *Opera omnia*, noiembrie 2012, acordat de Asociația Scriitorilor din București, poetul Ion Horea (n. 10 mai 1929, com. Petea de Câmpie, jud. Mureș) revine în spațiul publicistic cu o culegere de *Rondeluri* (Ed. Ardealul, Tg. Mureș, 2012, lector de carte fiica poetului, Irina Horea), cu totul 99 de poeme, artistul evitând *suta*, probabil dintr-o prejudecată necomunicată public. Recentul volum, al 30-lea dintr-o selecție subiectivă comunicată de editor și înscrisă pe manșetele copertei cărții, întregeste profilul literar al unui autor „de cursă lungă” (a debutat în 1956, la fosta ESPLA, cu un volum intitulat simplu *Poezii*, iar cea mai recentă carte a apărut în 2011, la Cluj-Napoca, sub titlul *Psalmi și rugăciuni*, girată de Editura Dacia XXI). Totodată, recentul volum de *Rondeluri* reprezintă cea de-a cincea colaborare cu Editura Ardealul și cu neobositul ei director, cărturarul Eugeniu Nistor.

Specie pretențioasă și privilegiată a literaturii universale, *rondelul* face parte din categoria poeziilor cu formă fixă, originea ei pierzându-se, ca și a *baladei*, în Franța medievală. Denumirea însăși conduce spre francezul *rondeau*, indicând fără greș o categorie lirică înrudită cu muzica și având drept caracteristici rimele fixe și refrenul. Fixat în actuala formă *clasică* de poetul Clément Marot, la începutul secolului al XV-lea, *rondelul* cuprinde, de regulă, 15 versuri cu lungime variabilă, în care refrenul (tema) se repetă la primul, al optulea și în ultimul vers, acesta căpătând și un rol distinct, *autonom*, evidențiind adesea atât caracterul muzical al compoziției cât și mesajul liric. De regulă, repetarea refrenului nu se face automat, ci, în funcție de conținut, se schimbă succesiv sensurile, creându-se astfel elementul de surpriză. Această caracteristică impune *rondelul* drept *genul ludic* prin excelență, fapt evidențiat și de maestrul genului. În Franța, *rondelul* a fost cultivat cu precădere de poeții Pleiadei (la mijlocul secolului al XVI-lea) – Machot, Deschamps, Charles d’Orléans, Marot sau Saint-Amant, care l-au transformat într-un gen liric prin excelență, modern și rafinat, expresie a gentileții epocii. Ulterior, această manieră a devenit însă *artificială*.

La noi, maestrul necontestat al *rondelului* rămâne Alexandru Macedonski (1854-1920), autorul ciclului (publicat postum, în 1927) *Poema rondelurilor*, compus din cinci cărți (*Rondeluri pribege*, *Rondelurile celor patru vânturi*, *Rondelurile rozelor*, *Rondelurile Senei și Rondelurile de porțelan*), multe din aceste creații fiind popularizate, în anii '80, prin muzica menestrelului Tudor Gheorghe. Probabil că și sub influența acestui impuls, unii poeți de esență *cărturărească*, de la Romulus Vulpescu la Ion Horea (ambii, autori de texte transpuse muzical de Tudor Gheorghe), au cultivat *rondelul* ca pe expresia rafinată a unui anume mod de raportare lirică la realitate.

Poeziile cuprinse în recentul volum al lui Ion Horea constituie, simultan, dovada incontestabilă a măiestriei tehnice a poe-

tului, dar și a persistenței unui fior liric cultivat consecvent de poet vreme de mai bine de patru decenii. Poet *nostalgic*, Ion Horea transpune liric un veritabil *jurnal liric*, compus în canoanele poeziei cu formă fixă, ce reia multe din temele sale favorite: contemplația trecerii timpului, „chemarea” cărturăriei, moștenirea lirică lăsată urmașilor, patriotismul echilibrat, seninătatea cugetării pusă sub semnul judecății divine. *Rondelurile* sale „ard”, „țipă” și au vivacitatea „leopardului de savană”: „Din pătimirea mea de bard / Ceva-ceva se înfripă / Și ca închise într-un gard / Sub doar a timpului risipă / *Rondelurile mele ard*” (p. 49)

Originale sunt și reflexiile despre starea și condiția poeziei: „Cum viața-i gata să te-ngâne / Că-i prea târziu, că-i prea devreme / Și că nimic nu-ți mai rămâne / De-atâtea fleacuri și probleme / Tu scrie, nu lăsa pe mâne”. Poet al Ardealului, Ion Horea nu-și uită nici menirea *profetică*: „La Rovine în câmpie / Ori în codrii cei comați / Ai Cosminului să fie? / Spune, Maică Românie / Unde sunt acei bărbați?” (p. 91)

Pornind chiar și de la acest nou volum de versuri, anticipăm că poetul Ion Horea nu și-a epuizat încă capitalul liric, fiind capabil, pe viitor, să ne furnizeze noi surprize. Sub acest aspect, „modestia” lirică afișată de poet este înșelătoare și ne face să nu luăm în seamă avertismentele de genul: „Moșia mea de om sărac / Cu pălămidă și mohor / Din București până-n Feleac / Măndeamnă să le caut în cor / *Minunile acestui veac* (p. 98). Dovadă este și recenta recunoaștere publică, girată de breasla profesională a condeierilor bucureșteni. (*Lector*)

TEI – reverențe la Regină

Autor cvasi-consacrat prin cele șase volume de poezie publicate anterior (*Fratele meu geamăn, Anna Perenna, Marsupiul îngerilor și Miza pe I*), poetul George Tei revine în spațiul public cu o ediție antologică (*Niciodată / Cuvintele...*, Editura Topoexim, 2011, 392 p.), beneficiind și de o prezentare mai mult decât elogioasă aparținând scriitorului matematician Gheorghe Păun, devenit ad-hoc un fel de naș spiritual al lui George Tei.

Cu precizarea că poetul nu este necunoscut cititorilor publicației noastre, fiind prezentat chiar în acest spațiu publicistic în urmă cu doi ani (nr. 8 /2010), vom constata că surpriza, în urma lecturii celor peste 300 de poeme (majoritatea sonete, dar și balade), între care mai mult de o duzină *inedite*, rezultă din *consecvența* și, până la un anumit punct, *insolența* poetului de a aspira exclusiv către *piscurile literare*. Imaginea ce o degajă acest volum *de autor* este aceea a unui poet matur, egal cu sine și stăpân pe mijloacele literare curente. Cartea este, într-o măsură dar evidentă revanșă publică, triumful neofitului față de un sistem încă rigid de apreciere a valorilor.

Cert este că la cei 67 de ani împliniți (cetățeanul Ion Gheorghe, de meserie poștaş, pensio-

nar și tată de familie, s-a născut la București, la 31 mai 1946), poetul George Tei, după cum este cunoscut, este încă aspirant la calitatea de membru al Uniunii Scriitorilor și cu toate acestea se poartă deja „ca un clasic”, cum bine observa Gheorghe Păun în recenzia la precedentul volum (*Miza pe I*, Ed. Detectiv, 2010). Poetul își alege cu ușurință temele, rimează „ca și cum ar respira”, încadrându-se elegant în canoanele poeziei cu formă fixă, creând astfel o operă „recitabilă”, exploatată cu talent actoricesc de autor, dar și de numeroșii săi prieteni din lumea teatrului.

Recenta antologie, nu lipsită de ușoare stângăcii editoriale, are ca temă centrală iubirea, interpretată deopotrivă ca *eros* și *eidos*. Poet citadin, baladist și boem, George Tei se agață de pulpana *Poeziei* spre a-și dobândi nemurirea („Te-aș fi iubit de nu-mi erai stăpână / Dar te-aș urî de m-ai lăsa străin / Și nu știu cât distanța ne amână / Un ultim pas – destin înspre destin”, *Rondelul poeziei*). Cu totul, cele peste 150 de poeme cu formă fixă – rondeluri, dar și sonete – sunt dovada unei gândiri poetice elaborate, susținute consecvent de autor. Citez dintr-un recent poem, *Rondel spre alt destin*: „Câte o treaptă urc spre alt destin / Reiau idei pe care le-am uitat / Iubind și astăzi pe cine n-am curtat / Străbat păduri de gânduri ce revin...” (M.N.)

Poetii...

de George Tei

*Se duc poezii, către alte lumi
Dorind să-și vadă visele-implinite,
Ca, mai apoi, sau poate chiar de ieri
Să se întoarcă-n văi desțelenite*

*Că nu mai pot să stea în “casa lor”
De-atâta nepăsare și de ură,
Și cad pe malul mării, printre scoici;
Căderea lor nici ulii n-o îndură! -*

*Și lasă drum spre alte insomnii,
Dezmoșteniți vieții viitoare -
Că n-au putut, sau n-au avut cu ce
Să-și mai petreacă înserarea... Oare*

*Mai pot să stea fără să îi cuprinzi
Cu dragostea ce nu le-a fost rostită,
Între flămânzi, asemenea flămânzi
Ce caută, printre dureri, o pită?*

*Deci, ei s-au dus la Dumnezeu să ia
Norocul pentru-ntr-o omenire
Și se întore cu ce a mai rămas
Din moartea lor: un gram de nemurire...*

AUTORII ACESTUI NUMĂR
AUTHORS IN THIS ISSUEIulian BOLDEA, *Petru Maior
University, Tg. Mureș*Alexandru BRICIU, *literary historian*Ion CONSTANTIN, *Metropolitan
Library of Bucharest*Petre CRĂCIUN, *writer*Marius DOBRE, *Institute of
Philosophy, Bucharest*Elena GUMENE, *museum expert,
Museum of Natural
Sciences, Kishinev*G. GRAUR, *collector*Marian NENCESCU, *Metropolitan
Library of Bucharest*Sergiu PANĂ, *museum expert,
Museum of Natural
Sciences, Kishinev*Liviu PAPADIMA, *The University
of Bucharest*Dan PETRE-STRĂULEȘTI, *historian*Patricia SOROCEAN, *School Mihai
Eminescu, Kishinev*Isabela VASILIU-SCRABA, *writer*Daniela ZECA-BUZURA, *publicist*

NOTĂ CĂTRE AUTORI

Textele primite în vederea publicării, în variantă tipărită și electronică, se redactează în Word, font Times New Roman, corp de literă 12, cu spațiu de un rând și jumătate, având maximum 8 pagini.

Articolele trebuie să fie însoțite de bibliografie, precum și de un rezumat și cuvinte-cheie în limba engleză.

Textele trebuie să respecte normele orto-grafice academice, conform *Dicționarului Ortografic, Ortoepic și Morfologic al Limbii Române*, ediția a II-a, Editura Univers Enciclopedic, București, 2005.

Redacția își rezervă dreptul de a interveni asupra inadvertențelor de formă într-un mod care să nu afecteze fondul textului.

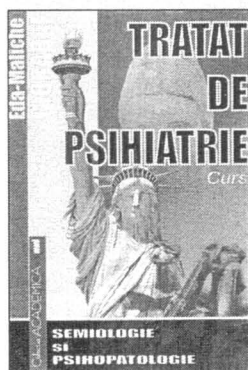
SURSELE UTILIZATE ÎN ACEST NUMĂR

Pentru ilustrarea acestui număr au fost folosite următoarele surse, cum urmează: <http://izvoaredefilosofie.radiocultura.ro>; <http://www.agentiadearte.ro>; <http://newsfromromaniannet.blogspot.ro>; www.revistaclipa.com; <http://www.zi-de-zi.ro>; <http://lewebpedagogique.com>; <http://www.moldodent.com>; <http://st.interakt.md>; <http://www.patrimoniul.asm.md>; <http://www.cimec.ro>; <http://fotografiromani.ro>; <http://ecomuntiiamacinului.files.wordpress.com>; <http://www.baricada.ro>; <http://www.wikipedia.org>; <http://www.cronicadeiasi.ro>. După caz, sursele utilizate de autori au fost semnalate direct în textele publicate.

Mulțumim pe această cale colaboratorilor și prietenilor revistei care ne-au pus la dispoziție, cu titlu gratuit, documente iconografice în vederea ilustrării unor articole de specialitate.

CATALOG

Cărți noi, primite la redacție

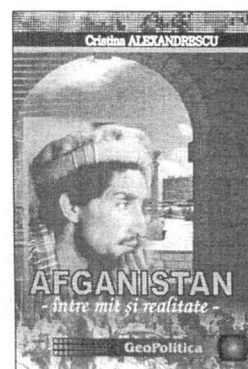
Eda MALICHE CIORABAI, *Tratat de psihiatrie, semiologie și psihopatologie. Curs*, București, Editura Top Form, 2011, 466 p.

Interviul medical nu este doar o formă de socializare, ci un instrument riguros menit să dezvăluie o înțelegere mai bună a pacientului, ajutând astfel la explicarea manifestărilor prin care trece acesta. Medicina bio-psiho-socială a devenit astfel cuvântul de ordine al unificării progresive a științelor medicale și comportamentale, inclusiv psihice. Trăirile subiective precum tristețea, frica etc. devin astfel elemente esențiale ale istoricului pacientului.

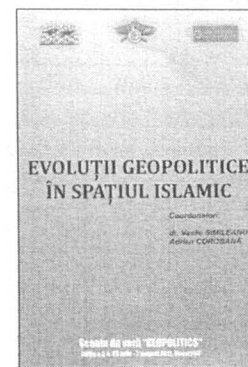
Sebastian OPRESCU (coordonator) și colectiv, *Dezvoltarea durabilă, politici publice și administrație în România* (Colecția GeoEconomic), București, Editura Top Form, 2012, 206 p.

Dezvoltarea durabilă presupune o dezvoltare economică sănătoasă, bazată pe transformări structurale și distribuirea beneficiilor dezvoltării la nivelul întregii populații. Ea se realizează printr-o guvernare eficientă, implementarea de politici economice cu o componentă consistentă de protecție a mediului, cu accent pe ecologie.

Cristina ALEXANDRESCU, *Afganistan între mit și realitate* (Colecția GeoPolitica), București, Editura Top Form, 2012, 320 p.

Aflată la intersecția a trei mari arii geografice – Asia Centrală, India și Orientul Mijlociu – populația afgană se prezintă sub forma unui mozaic de comunități, un puzzle etnic în care solidaritatea umană se manifestă în exces. Apartenența etnică pălește însă în fața sentimentului intens de mândrie locală. Singur islamul este cel care cimentează societatea, proporția dintre suniți și šiiti fiind însă de 5 la 1 în favoarea primilor.

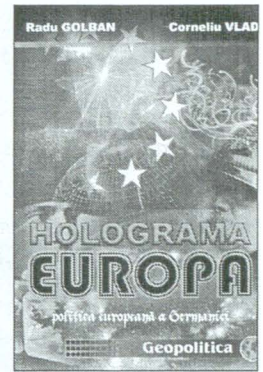

Vasile SIMILEANU și Adrian COROBANĂ (coordonatori), *Evoluții geopolitice în spațiul islamic*, Școala de Vară GeoPolitica, ediția a II-a, august 2012, București, Editura Top Form, 2012, 210 p.

Geopolitica e fascinantă. Odată ce ajungi să-i studiezi principalele legi, rămâi fascinat. Începi să înțelegi că în această lume orice barieră, inclusiv cea temporală, a fost distrusă, că un eveniment din Asia sau Africa ne poate afecta aici, în România. Începi să nu mai fi credul în fața declarațiilor oficiale și să înveți să citești printre rânduri știrile, anticipând evenimentele globale ce se desfășoară în fața ochilor tăi.

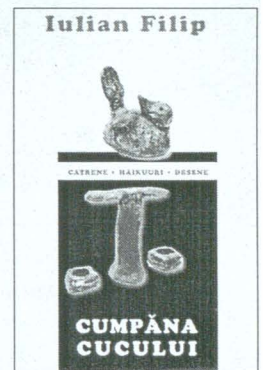
Radu GOLBAN, Corneliu VLAD, Holograma Europa. Politica europeană a Germaniei (Colecția GeoPolitica), București, Editura Top Form, 2012, 243 p.

Eu nu cred că Germania, o țară cu un popor cu atâtea capete luminate, cu atâta cultură, nu și-ar găsi fericirea și la țară. De ce oare ponderea economică a Germaniei trebuie plătită cu atâta durere, amărăciune și vărsare de sânge la nivel continental? (Corneliu Vlad)

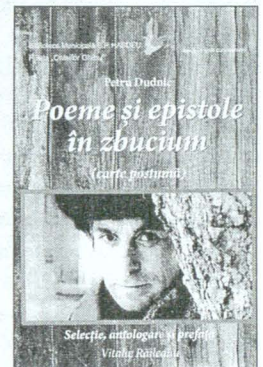
Iulian FILIP, Cumpăna cucului. Catrene. Haikuuri. Desene, Târgoviște, Editura Bibliotheca, 2011, 152 p.

Coasa-n iarbă crudă: Pașii morții se aud / pe-un covor de iarbă crudă / când... nimic nu mai e / decât moartea să se-audă.

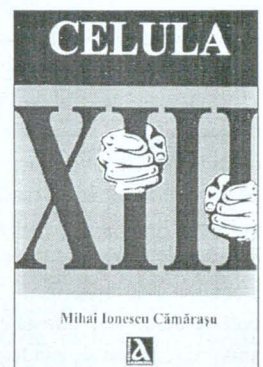
Petru DUDNIC, Poeme și epistole în zbcium (carte postumă), selecție, antologare și prefață de Vitalie RĂILEANU, Chișinău, Editura Notograf, 2012, 212 p.

Azi, 12 ianuarie [1981 – n.r.] îmi telefonează Evgheni Evtușenko. Cu un ton impunător, ca și cum mi-ar ordona, îmi spune: Azi, Petru, luăm cuvântul la Fabrica de Mobilă din strada Maia-kovschi. Mai erau deci două ore și urma să vorbesc publicului, în prezența lui Evtușenko. „Pe cine voi face de rușine, pe mine, sau pe el?” Vă fac o mărturisire: Nu l-am dat de sminteală pe Evtușenko. O oră și jumătate ne-au ascultat muncitorii moscoviți în cea mai fericită zi din câte am trăit până azi. (Petru Dudnic)

Mihai Ionescu CĂMĂRAȘU, Celula XIII, București, Editura Anamarol, 2012, 164 p.

Într-o zi, m-au chema la Pașapoarte și mi-au spus că viza de plecare expiră peste o lună. „Nu mai ești arestatul de la Malmaison, din Celula XIII, acum și Securitatea e a noastră.” Da, dar mie celula aceea mi-a purtat noroc. După o săptămână aveam în buzunar pașaportul pentru America. Dar știam că deja trecusem prin toate torturile psihologice pentru un amărât de pașaport care nu este decât o hârtie cu multe ștampile...

OBICEIURI ZILNICE, SĂRBĂTORI PERENE

Momente din istoria neamului –
evoluția ideii de parlamentarism (II)Prof. Petre DAN-STRĂULEȘTI
istoric

Anul 1288, 8 iunie Prima mențiune documentară a existenței unei *Congregații nobiliare* în Transilvania face referire la un eveniment de acest gen care s-a desfășurat în localitatea Opișani (Cristiș, Villa Cruciferorum), în vecinătatea orașului Turda. Sunt prezenți la acest eveniment convocat de voievodul Roland Borșa (iunie 1288 – iulie 1293), *nobilium regni Transsylvaniam* din cele șapte comitate transilvane, clerul superior, dar lipsesc reprezentanți ai orașenimii și țărănimii libere. Asemenea *congregații* se reunesc, după 1320, o dată sau de două ori pe an, sub conducerea voievodului. *Congregațiile* se inspirau din organizarea Dietei Ungariei și aveau loc în urma convocării semnate de rege. *Congregațiile* vor continua, în ciuda intervențiilor voievodului care urmărea a le știrbi din autoritate și putere, până în anul 1541, când Transilvania se desprinde total de Ungaria, intrând sub suzeranitatea Semilunii, ca principat autonom.

Anul 1289 Regele maghiar Ladislau al IV-lea Cumanul convoacă, la Alba Iulia, în Catedrala Sf. Mihail, *Congregația* la care participă „universos viros religiosos, nobile Ungaros, Saxones et Sycules partis Transilvanne”, fără însă a fi prezenți și „Olachii” (reprezentanți ai nației române). Arhiepiscopul Esztergom, sprijinit de pontifi catolici, aflați în conflict cu regele maghiar, apelează totuși și la români pentru ajutor, laolaltă cu celelalte națiuni privilegiate (unguri, sași și secui). În acest sens, regele maghiar face mai multe vizite în Transilvania, urmărind să-l înlăture de la domnie pe voievodul Roland Borșa.

Anul 1291, martie Regele Andrei al III-lea al Ungariei (1290-1301) convoacă, la Alba Iulia, Adunarea obștească a stărilor (*Congregatio generalis*) cu scopul de a hotărî asupra unei reforme generale a Transilvaniei, dar și de a analiza situația stărilor *privilegiate*. În document se precizează că au participat „Universis Nobilibus Saxonibus, Syculis et Olachys in partibus Transylvanis”. Documentul caracterizează această adunare drept o veritabilă „Constituțională de reformare”. Simion Bămuțiu, în discursul său din 3/16 mai 1848, rostit în Catedrala de la Blaj, afirma că „Românii trăiau în Diete în tovărășie cu ungurii, care nu se gândeau să persecute naționalitățile”. Și Nicolae Iorga se referă, la rândul său, la această adunare apreciind-o ca fiind „o adevărată revoluție... Românii au același rang politic” cu celelalte națiuni transilvane. Evident, se presupune că în Adunare erau prezenți doar „fruntașii” români. Adunarea va hotărî să-i restituie lui

Ugrin moșiile Sâmbăta și Făgărașul, pe care le deținuse pe vremea când a fost voievodul Transilvaniei (decembrie 1275-1276).

Un alt aspect demn de semnalat este că reuniunea de la Alba Iulia urma alteia, similară, desfășurată în septembrie 1290, la Budapesta, dovadă a existenței, încă din cele mai vechi timpuri, a două entități distincte, regatul Ungariei (*regnum Hungariae*) și Voievodatul Transilvaniei (*regnum Transilvanum*), independente una față de cealaltă.

Anii 1390-1400 Documentele de cancelarie moldovenești datele 30 martie, 18 noiembrie 1393, 12 martie și 28 noiembrie 1399, conțin formulări din care rezultă poziția reprezentanților boierimii, constituiți într-o *adunare*, față de inițiativele luate de domn în diferitele probleme ale politicii interne și externe.

Anul 1393 Mircea cel Bătrân, domnul Țării Românești (septembrie 1386 – 31 ianuarie 1418), și sultanul Baiazid Ildırım (1389 – 1402) încheie primul *tratat politic* dintre cele două țări. Această denumire este termenul corect ce definește raporturile, pe viitor, între semnatari. Țara Românească, prin document, este un partener căruia i se recunoaște o serie de drepturi ce îi conferă calitatea de stat de sine stătător, suveran pe deciziile sale politice, atât de natură internă, cât și pe plan internațional. Astfel, art. I precizează că Sultanul „în nemărginita noastră îndurare față de Valahia, care s-a supus Imperiului nostru invincibil împreună cu domnitorul ei, hotărâm ca această țară să se conducă după propriile ei legi și ca domnitorul valah să aibă libertatea deplină (s.n. – P.D.S.) de a declara război și de a încheia pacea cu vecinii săi atunci când îi va conveni și în felul cum va crede de cuviință.” Articolul al III-lea din același document stipulează că domnii creștini sunt aleși „de mitropoliți și de boieri”, adică de o adunare ce reunește autoritatea religioasă a țării cu cea laică. Denumirea acestei adunări, cu putere de decizie, va cunoaște, de-a lungul timpului, diverse titlaturi. Precizarea din *Tratat* că domnitorii aleși sunt de religie creștină arată că numai pământeni pot accede la această demnitate. Imperiul Otoman primea, prin prevederile art. IV al *Tratatului*, „un tribut anual de 500 de piaștri (3000 de galbeni)”.

În concluzie, în timpul domniei lui Mircea cel Bătrân întâlnim pentru prima dată în structura *Sfatului domnesc*, un reprezentant al unei dregătorii locale (banul de Severin).

(continuare în numărul viitor)

CALENDAR

decembrie 2012

- ◆ *1 decembrie. Ziua Națională a României*
- ◆ *1 decembrie 1892.* 120 ani de la nașterea prozatorului **Cezar Petrescu** (1 dec. 1892 - 9 mart. 1961)
- ◆ *1 decembrie 1997.* 15 ani de la moartea lui **Ștefan Milcu**, medic, biolog și antropolog (15 aug. 1903 - 1 dec. 1997)
- ◆ *3 decembrie 1857.* 155 de ani de la nașterea scriitorului englez **Joseph Conrad** (3 dec. 1857 - 3 aug. 1924)
- ◆ *3 decembrie 1887.* 125 de ani de la fondarea, la Reșița, a revistei "**Pedagogul român**"
- ◆ *4 decembrie 1732.* 280 de ani de la moartea lui **John Gay**, scriitor englez (30 iun. 1685 - 4 dec. 1732)
- ◆ *4 decembrie 1937.* 75 de ani de la moartea lui **Alexandru Dobrogeanu-Gherea**, sociolog, om politic, publicist (7 iul. 1879 - 4 dec. 1937)
- ◆ *4 decembrie 1987.* 25 de ani de la moartea filosofului **Constantin Noica** (24 iul. 1909 - 4 dec. 1987)
- ◆ *4 decembrie 1902.* 110 de ani de la moartea lui **Ioan Rațiu**, om politic și patriot, unul dintre întemeietorii Partidului Național Român din Transilvania (19 aug. 1828 - 4 dec. 1902)
- ◆ *6 decembrie 1882.* 130 de ani de la moartea lui **Anthony Trollope**, romancier englez (24 apr. 1815 - 6 dec. 1882)
- ◆ *7 decembrie 1872.* 140 de ani de la nașterea lui **Johan Huizinga**, istoric și teoretician olandez (7 dec. 1872 - 1 feb. 1945)
- ◆ *7 decembrie 1947.* 65 de ani de la moartea lui **Tristan Bernard**, romancier și dramaturg francez (7 sept. 1866 - 7 dec. 1947)
- ◆ *8 decembrie 1832.* 180 de ani de la apariția, la București, a primului număr din "**Buletin - Gazeta Administrativă**", mai târziu Buletinul oficial al Principatului Țării Românești, primul periodic românesc oficial
- ◆ *8 decembrie 1832.* 180 de ani de la nașterea lui **Björnstjerne Martinus Björnson**, poet, dramaturg și publicist norvegian, laureat al Premiului Nobel pentru Literatură, 1903 (8 dec. 1832 - 26 apr. 1910)
- ◆ *10 decembrie. Ziua Internațională a Drepturilor Omului*
- ◆ *11 decembrie 1882.* 130 de ani de la nașterea lui **Max Born**, fizician german, laureat al Premiului Nobel pentru Fizică, 1954 (11 dec. 1882 - 5 ian. 1970)
- ◆ *11 decembrie 1997.* 15 ani de la moartea lingvistului **Ion Coteanu** (6 oct. 1920 - 11 dec. 1997)
- ◆ *11 decembrie 1912.* 100 de ani de la nașterea lui **Carlo Ponti**, regizor italian (m. 10 ian. 2007)
- ◆ *12 decembrie 1962.* 50 de ani de la moartea lui **Felix Aderca**, poet, prozator și publicist (13 mart. 1891 - 12 dec. 1964)
- ◆ *13 decembrie 1797.* 215 ani de la nașterea poetului german **Heinrich Heine** (13 dec. 1797 - 17 febr. 1856)
- ◆ *13 decembrie 1927.* 85 de ani de la nașterea lui **James Wright**, poet și traducător american (13 dec. 1927 - 25 mart. 1980)
- ◆ *13 decembrie. Ziua Tipografilor Români*
- ◆ *14 decembrie 1887.* 125 de ani de la nașterea lui **Virgil N. Madgearu**, economist, sociolog, om politic (14 dec. 1887 - 27 nov. 1940)
- ◆ *14 decembrie 1932.* 80 de ani de la nașterea scriitorului **Dumitru Solomon** (14 dec. 1932 - 10 febr. 2003)
- ◆ *14 decembrie 1997.* 15 ani de la moartea lui **Harold Robbins**, scriitor american (21 mai 1916 - 14 dec. 1997)
- ◆ *14 decembrie 1962.* 50 de ani de la moartea lui **Simion Mehedinți**, geograf (18 oct. 1869 - 14 dec. 1962)
- ◆ *15 decembrie 1832.* 180 de ani de la nașterea lui **Gustave Alexandre Eiffel**, inginer francez (15 dec. 1832 - 28 dec. 1923)
- ◆ *15 decembrie 1887.* 125 de ani de la apariția la București a publicației de știință și literatură "**Revista nouă**", director B. P. Hasdeu (15 dec. 1887 - sept. 1895)
- ◆ *15 decembrie 1887.* 125 de ani de la nașterea pianistei și scriitoarei **Cella Delavrancea** (15 dec. 1887 - 9 aug. 1991)
- ◆ *15 decembrie 1907.* 105 de ani de la nașterea arhitectului brazilian **Oscar Niemeyer** (m. 5 dec. 2012)
- ◆ *16 decembrie 1897.* 115 ani de la moartea scriitorului francez **Alphonse Daudet** (13 mai 1840 - 16 dec. 1897)
- ◆ *17 decembrie 1987.* 25 de ani de la moartea scriitoarei franceze **Marguerite Yourcenar** (8 iun. 1903 - 17 dec. 1987)
- ◆ *18 decembrie 1997.* 15 ani de la moartea artistului plastic **Ion Vlasiu** (6 mai 1908 - 18 dec. 1997)
- ◆ *18 decembrie 1737.* 275 de ani de la moartea lui **Antonio Stradivari (Stradivarius)**, lutier italian (1644 - 18 dec. 1737)
- ◆ *20 decembrie 1837.* 175 de ani de la apariția, la București, a primului cotidian românesc, "**România**", sub redacția lui Aaron Florian și Gheorghe Hill
- ◆ *20 decembrie 1967.* 45 de ani de la moartea scriitorului **Mihail Sorbul** (29 oct. 1885 - 20 dec. 1967)
- ◆ *20 decembrie 1852.* 160 de ani de la nașterea lui **Ion Mincu**, arhitect și profesor, întemeietorul școlii naționale de arhitectură și 100 de ani de la moarte (20 dec. 1852 - 6 dec. 1912)
- ◆ *21 decembrie 1987.* 25 de ani de la moartea lui **Marcel Gafton**, poet și traducător (27 iul. 1925 - 21 dec. 1987)
- ◆ *22 decembrie 1927.* 85 de ani de la înființarea Societății de difuziune radiofonică din România, devenită ulterior **Societatea Română de Radiodifuziune**
- ◆ *24 decembrie 1982.* 30 de ani de la moartea poetului francez **Louis Aragon** (3 oct. 1897 - 24 dec. 1982)
- ◆ *25 decembrie 1977.* 35 de ani de la moartea lui **Charles Chaplin** (16 apr. 1889 - 25 dec. 1977)
- ◆ *25 decembrie 1642.* 370 de ani de la nașterea lui **Isaac Newton**, fizician englez (25 dec. 1642 - 20 mart. 1727)
- ◆ *26 decembrie 1997.* 15 ani de la moartea regizorului **Mircea Veroiu** (29 apr. 1941 - 26 dec. 1997)
- ◆ *26 decembrie 1962.* 50 de ani de la moartea lui **Radu Stanca**, poet, dramaturg, regizor, actor (5 mart. 1920 - 26 dec. 1962)
- ◆ *27 decembrie 1897.* 115 ani de la nașterea lui **Tudor Vianu**, estetician, critic și istoric literar, profesor universitar (27 dec. 1897 - 21 mai 1964)
- ◆ *27 decembrie 1917.* 95 de ani de la moartea lui **George I. Diamandy**, scriitor, publicist, om politic (27 feb. 1867 - 27 dec. 1917)
- ◆ *27 decembrie 1977.* 35 de ani de la moartea pictorului **Alexandru Ciucurencu** (27 sept. 1903 - 27 dec. 1977)
- ◆ *27 decembrie 1997.* 15 ani de la moartea pictorului **Corneliu Baba** (18 nov. 1906 - 27 dec. 1997)
- ◆ *27 decembrie 1822.* 190 de ani de la nașterea lui **Louis Pasteur**, chimist și biolog francez (27 dec. 1822 - 28 sept. 1895)
- ◆ *28 decembrie 1937.* 75 de ani de la moartea compozitorului francez **Maurice Ravel** (7 mart. 1875 - 28 dec. 1937)
- ◆ *31 decembrie 1882.* 130 de ani de la moartea lui **Leon Gambetta**, avocat și om politic francez (2 apr. 1838 - 31 dec. 1882)
- ◆ *31 decembrie 1842.* 170 de ani de la nașterea lui **Iacob Negruzzi**, poet, prozator, dramaturg, membru al Academiei Române (31 dec. 1842 - 6 ian. 1932)
- ◆ *31 decembrie 1852.* 160 de ani de la inaugurarea **Teatrului cel Mare** (Teatrul Național) din București

BIBLIOTECA BUCUREȘTILOR

Revistă lunară editată de Biblioteca Metropolitană București
Monthly publication edited by the Metropolitan Library of Bucharest

sub auspiciile / *under the auspices of*
 Asociației Bibliotecarilor și Documentariștilor din România
Association of Librarians and Documentarists of Romania

Director de onoare / *Honorary Director*
 Acad. Dinu C. GIURESCU, *Romanian Academy*

Consiliul științific / *Scientific Council*
 Frédéric BARBIER

Directeur de recherche au CNRS (IHMC/ENS Ulm),
Directeur d'études à l'Ecole pratique des hautes études (conférence d'Histoire et Civilisation du livre)

Prof. univ. dr. Ilie BĂDESCU, *University of Bucharest*

Dr. Georgeta FILITTI, *Historian*

Prof. univ. dr. Valeriu RÂPEANU, *University of Bucharest*

Dinu SĂRARU, *Writer*

Acad. Ștefan ȘTEFĂNESCU, *Romanian Academy*

Acad. Gheorghe VLĂDUȚESCU, *Romanian Academy*

Director / *Director*

Dr. Florin ROTARU

Director General al Bibliotecii Metropolitane București

General Director of Metropolitan Library of Bucharest

Director artistic / *Art Director*

Mircia DUMITRESCU

Universitatea Națională de Arte din București / *Bucharest National University of Arts*

Redactor-șef onorific / *Honorary Editor-in-Chief*

Ion HOREA, *Writers Union of Romania*

Redactor-șef / *Editor-in-Chief*

Dr. Marian NENCESCU

Colectivul redacțional / *Editorial Board*

Dr. Julieta ROTARU, Florin PREDA

Radu VLĂDUȚ

Mariana DUMITRU (tehnoredactare)

Redacția și Administrația / *Office and Administration*

01354, București, Str. Tache Ionescu Nr. 4, Sector 1, România

Tel./Fax: +40/021 539 65 00, 021 539 65 40

E-mail: rbb@bmms.ro, nencescu_marian@yahoo.com

Website: www.bibliotecametropolitana.ro / www.dacoromanica.ro

©Biblioteca Metropolitană București

Această publicație poate fi reprodusă, sub orice formă și prin orice mijloace,
 doar în scopul informării, documentării, cercetării sau al recenzării ei.

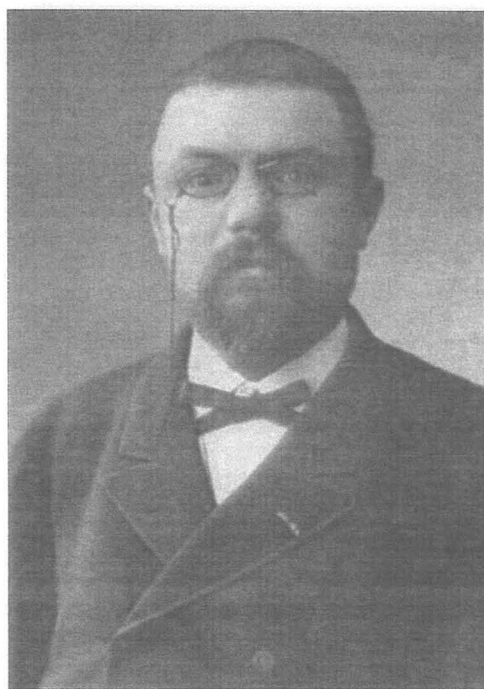
*This publication may only be reproduced, in any form or by any means,
 for the purposes of information, documentation, research or review.*

Revista apare lunar, cu texte în limbile română, engleză și franceză,
 și publică anual volumul colectiv *Lucrările Simpozionului Internațional*
CARTEA. ROMÂNIA. EUROPA, cu texte în limbile engleză și franceză.

*This monthly review comprises articles in Romanian, English, and French,
 and yearly publishes the collective volume Proceedings of the International Symposium*
THE BOOK. ROMANIA. EUROPE including contributions in English and French.

ISSN 1454-0487

TIPAR: COPERTEX

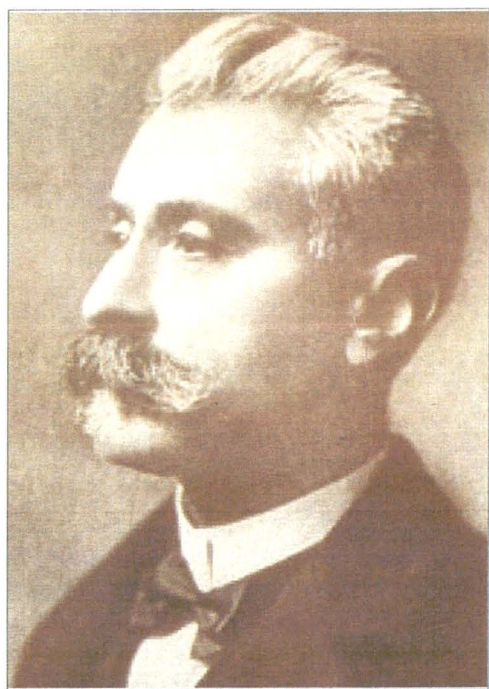

HENRI POINCARÉ

1845 – 1912

100 de ani de la moarte

Jules Henri Poincaré was a French mathematician, theoretical physicist, engineer, and a philosopher of science. He is often described as a polymath, and in mathematics as The Last Universalist, since he excelled in all fields of the discipline as it existed during his lifetime. He made many original fundamental contributions to pure and applied mathematics, mathematical physics, and celestial mechanics. He was responsible for formulating the Poincaré conjecture, which was one of the most famous unsolved problems in mathematics until it was solved in 2002–2003. In his research on the three-body problem, Poincaré became the first person to discover a chaotic deterministic system which laid the foundations of modern chaos theory. He is also considered to be one of the founders of the field of topology. Poincaré made clear the importance of paying attention to the invariance of laws of physics under different transformations, and was the first to present the Lorentz transformations in their modern symmetrical form.

SPIRU HARET

1851 – 1912

100 de ani de la moarte

Inițiativele lui Haret de revigorare economică și culturală a satului s-au bucurat de succes în primii ani ai secolului, în pofida crizei persistente și a convulsiilor din mediul rural. Spiritul asociativ, dovedit fecund în lumea apuseană, începea să rodească și la Dunărea de Jos, unde se și vorbea de mișcarea haretiană ca despre un fenomen plin de promisiuni pentru viitor. Haret era adesea asociat cu poporanismul lui Constantin Stere, dar și cu alte orientări similare din epocă. Esențial era, în viziunea sa, apostolatul în slujba lumii rurale, folosirea corpului didactic pentru a se obține progrese în orice domeniu. Marele său merit, s-a spus deja, este de a fi introdus în societatea românească – cu autoritate și dezinteres personal – instituții de un tip nou, participativ, ca și un alt tip de acțiuni cu caracter obștesc, solidarist și acțional.

Academician Alexandru ZUB